

НЪВИСАРКАРЕ
КÖРМАНЩА
СОВЕТИЕ

Institut kurde de Paris

asîngan comanceir

bi a ou bi ya
mîn lîce

asîngari comanceir

bi a xac lîcîn
en pari a ra bî lî a ou
yî xac ra bî lîcîn

as

manîcîc

askez

asîcî asbaz

asbazî

asraz

asrazi

asxam

(arewa diqre, mîcîcîc
arewazî? diqritî)

arekî monest

liandî monestant

askez

asîkare ou eskere

Adem

ademok

Ademi hîcîn

amezap krompîc

amezapî krompîc

K. C. 150

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

НЪВИСАРК'АРЕ
КÖРМАНЩА
СОВЕТИЕ

НАЗЪРКЪР
ЩАСЪМЕ ЩӘЛИЛ

FONDS
K. BÉDIR KHAN

НАЙПЕТЪРАТ
ЕРЕВАН 1954

Institut kurde de Paris

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՔՈՒՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐ
(քրդերեն)

КУРДСКИЕ
СОВЕТСКИЕ ПИСАТЕЛИ

(На курдском языке)

Государственное издательство Армении

(Айпетрат)

Երևան 1954

Н'ӘЩИЕ ЩЪНДИ

Institut kurde de Paris

**FONDS
K. BÉDIR KHAN**

Institut kurde de Paris

ҺӘЙ ЛО БАВО

Һәй ло, баво, һәй ло, һәй ло, ло!
Болшевик кѳм-кѳм рабун зу сйар бун,
Бәйраге сорә дәсте ванда бун;
Чун пешйа дьжмьн, вәки алт бькьн
Бона дәвләтәкә тәзә чебькьн.

Һәй ло, баво, һәй ло, һәй ло, ло!
Алики дѳне Ленин пәнщвәда,
Алики жи шагрте ви Сталин,
Һәвра авитын сәр кочка падша,
Вәки тәхте ви бькьнә меран.

Һәй ло, баво, һәй ло, һәй ло, ло!
Ленин у Сталин ва готын һәвра:
Бәсә хәбатчи бьрчи бьминә,
Бәсә мьфтәхѳр кәда ви бьхвә,
Дѳне у хвәли ида е мәнә.

Һәй ло, баво, һәй ло, һәй ло, ло!
Дәнге ван мина әвре нисавә

Бәла бу ль нәр пәре дөнйәе,
Палә у гөнди данә пәй вана,
Алқьрың зөлмкар, даниң диwana хwә.

Һәй ло, баво, һәй ло, һәй ло, ло!
Бра хwәшбьң Ленин, шагрте ви Сталин,
Сәд щари бра хwәш бә партия мә,
Кө әм азақьрың ль нава дөне,
Кө әм жи дьчьң бәр бь комунизме.

Institut kurde de Paris

Ә Д Л А И

Қизәк мьра бу бәри һәфтеки:
Дькьм ле бькьм лаиқ навәки;
Навәки һежә, наве совети,
Ле чь ле бькьм, нызам чь нави?

У фькьра мьн дьфьрә дур ши:
Бира мьн тен рожед бөһөри,
Аһа дьрәвә жьнәкә бьрчи,
Синг у бәре we хунеда мәвши.

Һәре жь бәр шер бьнер дьрәвиан;
У жьнка мәрум кьр ахин у вахин,
Печәкәк һьшт рәх пьракә дарин
У же нәбан бу чава йәкә дин.

Ки бу әв жьнк? Әз һе нызаньм,
Ле әв жи де бу, әз әвқа заньм,
Ле гәло әв тфал һәйә йан тәнә,
Йане дөниа кәвн әв жи мьна кьр.

О, дьбэ әw хортә, севие бәре,
Кö сәре wi бьльнд дьгәрә тьме,
Әw, wәки щарна бәр хwә дькәвә,
Һәртьм де у бре öнда дьгәрә?

Wана дьгәрә, ле һәиф набинә,
Ки занә һәнә, ле әw нас накә,
Дьбә незики wана льминә,
Ле һьсрәт дьлда кәси нас накә.

Әз паше гиза хwә пак дьһерьм,
Дура бьльщикә Ереване,
Монументәк сәкьнйә ведәре,
Монумента Сталине мәзын.

Тенә бира мьн рәед мьн дити:
Бәр хwә дькәвьм у нет мьн һеди
Дьфьрә дьчә дур wәлатәки,
Кореас, кö хун дькьшә чәмки.

У дьбнем зарина жына Кореас,
Wәки көре we жы бомба Америкае,
Дьшәwьтә у әзи һерс тьжи
Дйа бомбавежра дьдьмә э'ти.

Дьһерьм гизке, кö һьшйар нәбә,
У мьн, кö гөрнә пәй хwә һьштьнә,
Кö тәзә гөләм-кағәзе дьгьрм хwә
Шәрме дьдьмә Уолл-Стрите „занә“.

Әз дьхwәзьм бь зор гәwата хwә,
Бьсәкьным раст—пешйа шәрһьза,

Кӧ ве шӧва бӧһарейӧ һеньк хвӧщ,
Тӧ агресорӧк ве нӧһәрминӧ.

У те бира мӧн ланц навӧк аһа,
Навӧки һеса о вӧхта ньһа.
Уолл-Стрит бомба даве Кореае,
Әдлаи датиньм ӧз наве гизе.

Нӧ ахӧр Әдлаи навки ӧсанӧ,
Кӧ ӧмре ӧдӧл бӧ хвӧ кӧфш дькӧ,
У чава хвӧстӧн ӧз ми наве ве
Дьшиньм чар гӧлбе дӧннае.

У ль руе гиза хвӧ ӧз дьһерьм,
О бӧ дӧле хвӧ барьстан дьбьм,
У монумента Сталин дьһерьм,
Тӧзӧ ӧз рӧһӧт рӧхда радьзем.

Institut kurdisch Paris

ЧЕКЪРДАРЕ КОМУНИЗМЕ

Шәвеш әшқ-ша һат жь дәрда;
Кефа калке хвәш бу пера;
Ширьн-ширьн тәв хәбәрда;
Гълики ва готә жера:

Гава шәвде тә дьһьм мезә .
У кастйуме тәйи тәзә,
Әз бир твнъм колозе хвә,
Бешмерте хвә кәвни кобә.

Гава солед тә дьһерьм:
Бира мьн тен чархе мьн һьшк,
Әв һале рәш мә тәвда һьшт,
Вәхта мә хвә рйа тәзә гьрт.

Һәрге һеге тә гөнд кәта,
Йәки хвәнди тә нәдьдит:
Дәвса қәләм у дәфтәра
Нәзан мабун — сал зәмана.

Көрде көчөр ида чава
We руншта, хвэндьн һьлда;
Щара пепьн тә бь хвә аһа
Дәфтәр, қәләм ани хвәра.

Wәхта щинар, әм гьшк гөнди—
Әмре тәзә бун ронанй,
Mә дәст пекьр тәв һөвала
Чөкьр колхоз—әмре хвәра.

Чь нәбубу нав зөмана,
Wө чөкьр нав ван чөнд сала.
Mәри занә һәw хәwnәк бу —
Дөһна тәзә мә ава бу.

Һна хәлде мә бьһерьн,
Mәтәлмайи һәв пьре бькьн:
— Көрде дәсте хвә бьчуна,
Дә бьһерьн бунә чава.

Көрде кәсиб хьлаз бунә—
Жь һәр төли у тәнгайа,
Тәв щьмәта һайастане
Әw чедькьн комунизме.

Б А К У

Баку, мьн наве тэ зуда бьһистгяэ,
Нэ иро, йан дӱн, йан пер, бӱгьрпер,
Ле we шӱва рӱш, гава мьн фӱмкьр,
Чька чӱэ тари у чӱэ ронайи.

У чахе тарис ӱрд тӱв һьлчьни,
Вӱхта дь гӱндда чьра чьрусин,
Мьн чьра дани ль сӱр пӱчьре,
У наве тӱ сӱр заре хвӱ ани.

Иро жи бумӱ эз меване тӱ,
У тӱ шадьбьм, у ньфта тӱ зер,
Бӱре дьнһерьм, бӱра ль рӱх тӱ,
Пала шадьбьм, чекьрдаре тӱ.

О, Баку, Баку, Бакуйа Совете,
Тӱ чьда кӱни, чьда бӱдӱви,
Тӱ чьда зори, чьда сӱрбӱсти,
Бакуйа хӱмле, бажаре шае.

Ш Э Р Е

1.

Нав гөндәкира вьр чәнд сал пешда,
Тәв каләки эз дьчум реда,
Вәлат тәв бубу вәлате аза,
Дәвса мьжа кәвн тәве пәнщ дьда.

Әвни готә мьн:—Пьсмамо, зани,
Гөнди мьн насә: ләр мал у кани;
Мьн шара пашьн Щәра хвә вьр ди,
У шьнйазе ве бь хвә һьлани.

Әз руньштьбум рәх ньвине ве:
Да сәр чока мьн-сәрә хвә әве,
Бь чәве шелө бу ахина ве,
У кәл у кәдәр гот гьлине һане:

—Баво, әве гот,—тә чьра ва кьр:
Мьн чәве хвә һе тәзә вәдькьр:
Мьне һе тәзә бьлиста—хвәра
Тә дәсте мьн гьрт эз дамә мера.

У жор ньһери; тэйрэк нишан да,
Wәки чәрх дьда нава һәведа:
— Гәло бона we чьгас чәтһнә,
Гава баскед we же бинһн харә.

Мьн дина хwә да чәвед we тьжи
У жь хwә шәрмкьр, жь әмре хwә жи,
Мьн гот: гиза мьн, әдәт бу өса
У мьн сәре хwә бәржер кьр кәрба.

Әдәт өса бу;—мьн бәр хwәда гот,
Өwe кьр налин, дьлһнав мьн сот,
Гьрһа, хwәра гот:—Wәй һале гизе,
Чьра гәло әз һатьм we дөне.

— Чь бежьм, лаво, пера кәwгьрим,
Хwәда гьщьшим, хwәда шәwьтим:
— Бьбахшин, лаво, әдәт бу өса,
Бона әдәт бум—гөре сәре чһа.

У щарәке жи дина хwә да мьн,
Ль мьн ньһери бь чәве гьрин:
Опичоләки бу, чәв ле тәмьрин—
Мина хәзала дьли кур бьрин.

Мьн сәре Шәре да бәр дьле хwә,
У щара нашьн әwe гот бәр хwә:
— Гөне тә нинә, бьбахшин, баво,
Өса бу әдәт, рәбәно баво...

2.

Өw рожа рәш-һьш дьһа дәрбаз бу:
Әмьр бу ронаи, гәләки хwәш бу,

Ле Шёре бира мьн-тö нөдьчу,
Мьн дьго: гəло-чъра дəст мьн чу.

Нə əвə хвə жи карбу бьлиста.
Бақкьра кöлилк, кьлам бьгота.
Бь зьмане хвəш бьгота, бьстьра,
Кəнəк, лақьрди хвəра бькьра.

Бəр хвə дькəтъм əз һəррə, һəргав,
У жь тö хəма нөдьбум бəтал,
Ле вəхта дəрдəк мəрйара-дьбə,
Дəрмане вə жи пєра чє дьбə.

У дəма нəвик мьңра бу тəзə,
Мьн навє Шəре дани дьл-рəза,
Бьра əв кəчьк мəзьн бə, шабə,
Нав Совете — вəлатє аза.

Ава хьтъмьр калє готна хвə,
Вəки вє тавє əв жи тöнəйə,
Гöндє кəвьн жи ила нəмайə,
Жь əмрє бəрє тəк хəвнəк майə.

Ле Шəра тəза, Шəра бəхтəвар,
Шəра колхозник, Шəра рьнд дəлал,
Бəр бь əмрє хвəш дьчə əшқ у ша
Конститусия Совете дєстда.

ШЬВАНЕ КОЛХОЗЕ

(Қәўмандьнәк вәхта шәре Вәтинда)

Багәрәк хәзәб бу ниве шәве,
Шьване чоле һышйар кьр хәве:
Ль пез ньһери шьване тәне
У пера-пера гьлик кәт бире:

„Пәзе мәхәли зү сәрма дькә,
Әв жи ль дәрва: зьвьстана ва,
Гава кәвьр жи дьхвәзә гәрм бә,
Пәз ила чава we тәйах бьдә“.

Пәзе бәләнгаз зәф дьләрьзи:
Ве илац топи сәр һәвдә дьбу.
Да арьле хвә we дәме шьван:
„Ҷарәке пезра дькари бьбин“?

У сә хвә льнге шьвин хьст мәлул,
Әв we багәре зурйа һәй зәлул:
Сәрме бу һесир кәре мәхәли:
„Ҷарәке бьбин“, — әв пәз кельми.

У шьван рек дит, мәри һәв дьгот;
Жь we гөһере пәз рақыр, дәрхьст:
Нери у бьзын да бәр хвә ажот,
Дора гөһере зу-зу фьтьланд.

Вәхта багәре нәз һәв зьвьранд.
Дора гөһере пәз пәй хвә гәранд,
Хвә-хвә дьгот: „Зу бьгәринә,
Пәз сәрма накә, һәрге бьгәрә“.

У әв кәре пез һат сәр һьше хвә:
Чахе we гәре хуна ви кәляа,
Шьван кьр ша'ә, ле багәр рабу —
У әрд у әзман тәв ле онда бун.

Чьда гәвата багәре һәбу,
Чьда зәрп-зора we тәвда һәбу.
Көвьр у кочьк сәр һәвда һәжанд
У һьрйа пез дор гөһере гәранд.

У дьле шьвин һе агьр пекәт:
Һәзар пәз жь бәр ви дьбу бәрбат,
Сәдре колхозе we чь бьгота,
Һәрге ага пәз бәр вида қьрбйа.

У бе кьр вьзин бәрф һәвдө гәранд:
Бь кьрьна хвә чьл-чйа һәжанд:
Шьван бәр хвә кәт, кә we қьр бьбә
Һәзар пәзе бәр, чава кә карәк.

Әви ньшкева пәз сәр һәвда һьшт,
Тә дьго хәйдйә, ләзанд же дуркәт,

У тәне делке да пәй хае хвә
Ле әв кәре пез щида бу топәк.

Әв кә шьван чу, рабу сәр зьнер,
Мәри дьгот we хвә бавәжә жер:
Ба у багәре ле кьр фьртонә,
Ле әви нәбрьи гә гөмана хвә.

Жь феза зьнер, чава кә һиви,
Блура шьвин кьрә қирини,
Әве кьр гөжин: кьр һәвар-гази,
Лава, диләка ль пез кьр-гази.

Гәли, гәбоза гөһлари дькьр:
Әви ледьхьст, тәвага дькьр,
Блур дьгьрия, гази ван дькьр,
Чава де һәрә һәвара кьрә.

У тьлиед шьвин сәрме щәмьдин,
Блура ви һе дькьрә калин,
Пәзе мөхәли дәсте хвә дьчу,
Ле ви ледьда сәрма биркьри.

Ледьда, кә пәз бькьшә у бе,
Рабә, бькьшә, бе бь дәрнәке,
У нери рабу бе һыш-һәмди хвә—
Дәнге блуре—бу сәрхвәш-гежә.

Шьвин блуре дьхьст...
Пәз сәр һәвра дьчу,
Блур дькәльжи,
Гази пез дькьр:

Тә һәw занбу пәз дьбър зозане,
Тә һәw занбу пәз дьбър сәр аве,
Йан дьбър чәрә дәшт у араве,
У шьван ледьхьст, шьване пьспор...

Кәре пез да пәй wi нерие сәрхwәш.
Ду һәвдө резбун ми, бәрәне гәрдаш.
Шьван сәр зьнер пәйа бу ша, әшг
Чу сәр зьнаре дьне бәшәрхwәш.

Һесред чөвөд хwә әwi пагьшкър,
Һәй блуре хьст, ща гөйдә хwәш кър,
Сәр һәв ледьда сәрәве верйа,
Кәре пез әwi ер бь ер гәранд.

Дянге блуре ширьн у хwәш кър,
Өса пәзе хwә әwi сәрхwәш кър,
У шәвбьһерйа хwә wa дәрбаз кър,
Ләма кәре пез шөвда хьлазкър.

Е М Ə Н Ə

(Гöһастьн)

Ль рəх дишаре Кремла көвн
Ленин у Сталин хəврə чуңе,
Ле шьхөле ван гав у сəһəт
Кöлидк дьдə ль вəтəне мə.

Əw чь кö хəвн бу, хəвна сала,
Ньһа буйə раст ль əрде мə,
Чьра змане тə дьгəрə,
Щəм мə һəнə бағ у бағчə.

Завод у фабрик гьшк е мəнə,
Е мəнə колхоз, дəшт у зозан,
Чьа у кəрханə тəв е мəнə,
Жь бона мəнə чайр у чиман.

Б Ө Р Ф

(Е зарӧтие)

Бәрфе, бәрфе, бьбарә,
Кӧли-кӧли тӧ вәрә,
Дәшт у кәвшән вәрба бә,
Әрде рәше тә ша бә.

Һеди-Һеди бьбарә,
Тӧ тохӧмра стар бә,
Сӧр у сәрма ле нәкә,
Нәщәмьдә, һьшк нәкә.

Хәва ширьн пе бьгьрә,
Кӧ бьһаре зил бьдә,
Дәшт у зозан шин бьбә,
Колхоза мә ша бьбә.

Б Ъ Ы А Р

Щан, щан бьһар, тō хвәш бьһар:
Һәв зедәбун бәрхьк у кар,
Чунә чолә пәз у дәвар,
Кōлик вәдан кәүшән у вар.

Бьһара мә чьґа хвәшә,
Бәрф һәлийайә, әрди рәшә,
Бағ у бағчә тәви нәхьшә,
Бина вана чьґа хвәшә.

Бьһаре, тә әрд жь хәв ракьр,
Гōл у гиһа хәмледа кьр,
Авед чәма тә тәвда кьр,
Тәв у аве дбнйа шакьр.

Тә ша дьбьн бәрх у бәрхван,
Пәз у дәвар, дәр у доран.
Кōр у қиз у пире зәман,
Тракторист, шьван, гаван.

Л Ө Г Л Ө Г

Бһһара хвөш дһса һат:
Ба у багар тэв һьлат,
Өшү у шабун дөне кэт,
Лэглэга нар веда һат.

Лэглэга мө рьндькө,
Ве дьгэрэ дор гөндө,
Нар у баска һэв дьдө,
Һелина хвө ша дьбэ.

Һелина ве бьльндө,
Ль орта гөнд щие рьндө:
Колхозника чекьрйө,
Wөки һәрсал бе гөндө.

Лэглега мө дөлалө,
Чөвбөлөкө, бэдөwө,
Нава мерга дьгэрэ,
Гөнде мөра ша дьбэ.

Г О Л А Н

Мәһа гөлане мәһакә хвәшә,
Чьл у чйа дьбьнә нәхьш,
Һәр чар али те бина хвәш,
Зарбә ша дьбьн бь дьле гөләш.

Щәw у кани һәв дькәвьн,
Дәшт у зозан көлилк дьдьн,
Гөл у гина һәв ша дьбьн,
Кәри у сури ре һәв надьн.

Зарбә зу жь хәw радьбьн,
Бина һәwа хвәш дькьшиньн,
У бь әшq ша, бәшәре хвәш
Бь Wәтәврә көлилк дьдьн.

Ҳ А В И Н

Ҳэй һавине, шан һавине,
Әм тер гәрйән нав гөл-гиге,
Мә һәвра лист ль зозане,
Әм хәбтин нав колхозе.

Гөрз пәй гөрза мә лодкьрн,
Щәһ у гәһәм бәрәвкьрн,
Бағ у бостан мә хайкьрн.
Мерг у зәви аврәшкьрн.

Пәй хәбате кәтнә аве:
Ҳэй руһнштян ль бәр даре,
Ктеб хвәндян ль we дәре,
Һәрсед мәһед хвәш һавине
Мә дәрбазкьр бь we каре.

З Э В И

Зэвие, бэжндэ, бэжндэ, бэжндэ,
Qэсэла тэ бьра тэвда рабэ,
Сьмле тэ жи тьжи, қалбын,
Колхознике we бь тэ шабын.

Зэвие, бэжндэ: тьжи бьбэ,
Дэшт у кэвшэн бьхэмлинэ.
Бьра сьмле тэ зэр бьбын.
Трактор, комбайн бь тэ кэвын.

Зэвие, бэжндэ, бэжндэ, бэжндэ
Нэр сьмлэк тэ бона мэйэ.
Зэйа набэ льбэк тэйэ,
Нэ жь wана—зэви бунэ.

БЭРХВАНЕ КОЛХОЗЕ

Бэрхвано, һа бэрхвано!
Бэрхано, тэw дэлало,
Чэврэшо, бэжнзраво,
Дэрбдаро, бэрхвано.

Бэрхвани пионерэ,
Дэлали пионерэ,
Бэрх у кара дьчеринэ,
Өрде хwэш дьгэривэ.

Бэрхване колхозейэ,
Дэлале колхозейэ,
Өзизе дайка хwэйэ,
Дэрбдаре колхозейэ.

Бэрхвано, бэрха бинэ,
Эварэ, бэрха бинэ,
Дэ бэсэ бьчеринэ,
Бэрх терьн, бэрха бинэ!

Бэрхвано, һа бэрхвано,
Бэрхвано, тэw дэлало,
Чэврэшо, бэжнзраво,
Дэрбдаро, бэрхвано!

ЧЪВИКА СӨР ЫЛИНЕ

Диа мьнэ Ызкьри
Зозана Ивоҕа

Нэхwөш бум...

Дохтр дьһатын мьн дьһерин: дьпърсин, дәр-
ман дьньвисин, дәрмане тэл, сәре хwэ дьһәжандьн,
дьчун. Диса дьһатын. Өз әщыз бубум жь пьрс-
пърсейаре вана. Мьн дьхwөст кәсәк мьн нәпърсә; мьн
бьһельн рәһәт, йәк бу, әша сәре мьн нәдьһатә бьрине.

Әварә; тарие әрд Ылчьни, анцах һатын-чуина
дохтра стәдьри у мьн дь we кәло-бинеда дьхwөст
тәк тәне бь дьле хwәра хәбәрда, бь фькьре хwөва
бьчума дур, дури нәхwәшхане, бьгәрйама щие ле
гәрйабум... хәбәрда һөвалед хwә зарөтие—Бөдөрә,
Шәреҕә, Өфорә, ле әвана төнәнә, һе дь хәмла хwә-
да тәмьрин... wәхта шәре һәмдьһяе пешьн.

Һив дәркәт; шәwҕа we wәкә дө бөһөста авита
сәр щие мьн. Дьле мьн тьжи бу. „Әһ, — дьбежьм, —
һиве, һһа кал у баве мьн жи тө дитьнә, ле гәло тө
чава мезәкьрьнә: ки занә реви бунә, шьван, йане
мина мьн нәхwөш. Клам авитнә сәр тә у дабьринә,
рйа хwә гәдандьнә:

Әве һиве шәwҕ вөдайә,
Шәwҕе дайә сәр конайә...

Дьбэ чһа мал у заред мьн жи ль тө дьһерьн у бь тэра.—минани мьн хэбэр дьдһн, дьбен: „Гэло баво ве гаве һиве дьбинэ“? Эз дьбем: гэло эвава ве гаве һиве дьбиньн. Ах, хвэзла зар-змане тө һэ-буйа; тө ве шэва һенк у рон мьһра бьбйайи һэвал у һогр...

Хэбэр надэ, ле эз һе не мьжульм у нахвэзъм чэве хвэ же дурхьм, өса жи эв һэвалтие мьһра дькэ. Эв жи бэхте мьһра эврэки рэш те сэр, онда дькьм...

Кэрба эше хэв накэва чэве мьн: хэва мьн рэ-вийэ. Һэвалед палата мә зуда хэвра чунэ, Нэхвө-шиие ванэ сьвькьн, бэр хвэ дьдһн, ле йа мьн нэх-вэшйа сэрийэ, һе дьзицина...

Бэрбангэ.. нэ һив хане дькэ, нэ эвре рэши тари. Дика газикьрийэ, чэве мьн нэйсэ чунэ сэр һэв. „Хэвра чу“,—нэхвөше келэка мьн, вэки ида һьшйар бубу, йэки дьһера дьбежэ. Ле на хер. Эзи һьшйарьм у не шаре һэйри дэнгбежийа сьбе мә. „Дэнгбежа“ набиньм, ле дэнге вана дьбьһем. Эв дэнге тэйр у тые вэлате мэнэ, вэки бэри ро дэр-кэтыне һьшйар дьбуу, дькьрьнэ һьрин дьһатынэ сэр сура пешбэри һэнцэра мьн ладанин у „дьхвэндьн“, дькьрьнэ чивэ-чив. Мэриа дьгот слави ль рожа тэзэ лькьрьн, ль роһлате. Эв дэнгбежи гэлэки хвэшбу, эве һэр эш дьда алики у мэри һэвас у һьзмэкар бу гөһдари ль вана у какэ-кака вана бькьра. Мьн чэве хвэ дьгьрт, мина мэрвэки сэвдэсэр гөһдари-йа вана, витэ-вита вана дькьр.

Тэбийэта вэлате Совете һьшйар дьбу у рожа хвэш бь дэнгбежие дэст пе дьбу, дьһьтэри. Эмр

дһа бь мерв хвәш дьһат. Мьн жи дькьр кӧ
бьстра, бьхӧбтһама, бь ӧмре хвӧш ньзанбуйа рож
чава һат у чава дәрбаз бу, ле чь фӧйдӧ, нӧх-
вӧшмь...

Чьвик һе „дхуньн“ у ӧз һе бь вана мьжульм:
те бәр чӧве мьн фьрина вана нава ӧзмане сайи.
Ӗзман, мари дьбе дьхӧмлӧ. Тенӧ бәр чӧве мьн һек
у һелине вана нава зӧви у мергада: шушьке вана
чук. пурта нӧрмьк... у ньшкева, гава ӧз ва дьфькь-
рим, бӧле, ньшкева, фькьра мьн жи һӧрваз да хвӧ,
пӧншӧра нӧхвӧшханӧйӧ дӧ гатира фьрғас кьр у ӧз
һӧйло чум гьһиштӧм гӧнде хвӧйи бӧре о һатӧ бәр
чӧве мьн зарӧти, чуктийа мьн. Гӧнда мӧ: мала мӧ,
оҭаха тӧзӧ аваьри, кӧлӧка вӧйӧ шуша, тӧвлӧ, кар у
бӧрх, калина мие заһи, бӧрӧбӧра дӧваре кӧ дӧрдь-
хьнӧ хама... Диса бьһарӧ у дь we бьһаре чьвикӧк
ва, вӧки мьн леда у мьра бу хӧм.

Ӗре, ӧз дьбем мӧһ мӧһа гӧлаке бу, сьбӧкӧ но-
лани иро хвӧш: һӧр али гӧл у гӧһа, хӧшӧ-хӧша
авед чӧм у канһа, зьвьра тӧйр у туйа ль ӧзмане
сайи, вӧки һӧвабьр дьбун у жь бәр чӧве мерв мьна
дьбун. дьчун. Ӗз у дӧа хвӧ дьчунӧ гӧнде Т... е
феза гӧнде мӧ, вӧки чӧнд хьлка, дӧза, кӧаха у кун-
ка биньн.

Дӧа мьн һӧй дӧсте мьн дьгьрт у һӧй мьн дӧсте
ке хвӧ жь нава дӧсте we дӧрдьхьст: пешда у
пашда дьрӧвим, дьбӧзим, кӧлилке гичк, кӧсӧк у
сор дьчьрпанд, тер бин дькьр, бь дӧнге бьльнд
хвӧра дьстра, дькӧнһам, дьрӧҧсем. Бе хӧм бум,
бе хӧреҧ. Һама we дӧме кӧврӧки рӧши чьчьк мьн
жь ӧрде һьлда у пӧра-пӧра авитӧ чьвикӧкӧ сӧре

ре. Әу вәлгәрийа алики, кьрә чьвтин, паше хвә раст кьр, хвәст бьфьрә, ле нәбу, баске алики ранә-бун, ви чахи бь лянга рәви. Мьн бь шабуна да пәй у ль рәх кәврәки әу гьрт. Дьле we зәрп дькөта, жь һебәтә дәвкьнге хвә вәдькьр у дьгьрт.

Диа мьн дәма чьвиконга бәләнгаз дәсте мьнда дит, кьрә гази, ләз һатә гьһиштә мьн. Тәрәшьла бе имдат жь дәсте мьн гьрт, бь дәнге хәйди ль мьн һерс бу у гот: — „Лаво, тә чьра әва йәка кьр, нә әва чьвика сәр һелинейә, ки занә нһа һелина we ль кедәрейә: дьбә һек жи кьрбьн: дьбә ида нәгьһижә һелина хвә. Ахр тә жь бона чь wa кьр? Ке ләур у зәманата дийә, вәки сәре чьвикәке гаврме чекьн? Тә чьра леда?“

Мьн гот: дае, һәма бәса, дәсте мьн чу, әз жи ньзаньм чава бу. Ле тө чава зани, вәки йа сәр һелинейә?

— Лаво, әве хәбәра мьн бьри, йәк нһа бьһарә, вәхта һеккьрьне у шушьк дәрхьстьнейә, йа дөда, тә чьра зьлке дәве веда нәдит, вәки һежа жь дев кәт. У әве пәрке чьвикәке жь хуне тәмз-кьр, руньшт, баскәке we шкәсти һедика у нәрм дани ши, гьреда, паше да дәсте мьн у гот: „бәрдә“. Мьн бәрда. Чьвике кьр кә бьфьрә, ле һәйф, ль сәр сери һатә әрде, паше дьса хвә раст кьр; паға вәгәрийа у ль алие мә нһерп. Дьле мьн храб бу у we дәме мьн тәгмин кьр, вәки әве дьгот: „Тә чьра пәр у баске мьн шкенанд“. Мьн го, дае, бь-нер, ль мьн дьһерә у банзда, вәки дьса бьгьрм. Мьн дйа хвәра гот: әзе бьбьм мале, бра Шәра хушк пәр у баске we бьщәбринә, ле дйа мьн нәһьшт, гот: „Көре мьн, әу дһа храб, һәрге бьбьнә мале,

Һәрге бринкока җе жи бе шәбрәндьне, әҗ диса тәйах надә, һелина җе, һәвал-һогред җе ль ван дәрәнә; щие дур у хәриб, бе һек у шущк җе дь гәфәседа щандә. Йа қәнщ әҗә, җәки бьһели рәһәт, Йәке жи, ки занә, дьбә басконге җе бьщәбрә, бь-фьрә бьгьһижә һелина хҗә.

Мьн ида дәнге хҗә нәкьр; ль руе дйа хҗә ньһәрп, әҗә мөлүл бу, жь бона җе чьвиконге, чаҗа дьхҗенйа бәр хҗә дькәт.

Әм чун. Ле җе шаре нә дйа мьн хәбәр дьда; нә мьн зарөти дькьр. У гаҗа әм чун гьһиштгәчә гөнд, мә ффрақ дәст хьстьн о җәгәрйан, мьн бона хатре дйа хҗә диса қрар кьр, җәки чьвике кәрә-кәр бьгьрьм бьбьмә мале, брина җе чь тәһәри һәбә бьдьмә қәнщкьрҗне у шар дьн, зутьре биньм җи щидә бәрдьм. Ле гаҗа әм һатгьн җедәре, ле гәрйам у нәгәрйам, мьн нәдит. Дйа мьн жи дина хҗә да һәр дәра, диса нәдит. Қә ньзаньм чьвик чаҗа бубу у дйа мьн чь дьхҗәст бькьра, чь дьфькьри. Ле җәхта ре кәтгьне, әз дьбем бәшәра җе һьнәки хҗәш бу...

Бәле, жь җе роже чәндьк-чәнд сал дәрбаз бунә, ле әҗ чьви́кока сингрәшә бәләкә сәре ре зьли дьҗа һе жь бира мьн нәчуйә. У җһа, гаҗа әз дәнг-бежйа. ван тәйр у туйа дьбһем, гаҗа дьнһәрьм җәлате мә Советеда һе жь зарөтие һин дькьн, җә-ки тәйр у туйа һьзбькьн, зәйа нәкьн, әз һьр дьл-бар дьбьм.

Мьн чәҗе хҗә җәкьр: нәхҗәшханеда бум, әша сәре мьн һатбу бьрине. Кәла мьн рабубу, тә дьго чәме бьһарейә...

В акьрьна сәре гьля

Камьл көре апә мьни Хәлил тае тәне бу. Зламәки зени, срафәти хвәнди бу. Гәләки жь нвисара бәдәшии һыз дькьр. Щарна жи жь бәр хвә дьньвиси, ле сәд һәйф мразе ви чәвада ма; ван салед пашьн мьр.

Эварәке мьн нвисаред ви ньһерин у нава гәләк кагәзада дәстнвисарәкә мәзн дит. Ле ньһери, наве ве „Ферик“ бу. Мьн дәстхвәда әв дәстньвисар бь бинәке хвәнд, кәла мьн чьда бежи тьжи бу у мьн теҗа дит, кө әви сәре һана же һьлдьм у жь бона биранина ви бьдьмә нәшркьрьне.

18 адаре, 1954 с.
Ереван

К. Щ.

Ф Е Р И К

Сьбәкә мәһа гөлане хвәш бу.

Әз жь базара Ереване тәзә вәдьгәрийам. Незкайи мале кьр. Кучеда алие мьле чәпе мьн професор Еремьян дит. Мина һәрщар слава ви вәгьрт у пешда чум.

Ле һәма ве ләзе мьн дәнге ви бьһист у пыш хвә-
ва ньһери. Әш бәр бь мьн дьһат. — Һәвалә Камьл, —
әши бь бәшәрәкә хвәш готә мьн, кәрәма хвә дәфә-
ке сәбьр бькә, мьн кә тә дити, гьлик кәт бира мьн“.

Мьн зәмбила гран дани.

— Бьбахшинә, — әши диса гот, — вәки мьн тә
дайи әгләкьрьне, ле тыштәки накә... Әре, бьра ве
пеле һәваләки щавдар нәмәк жь Москвае, жь ко-
мунистәки кәвн стәнд бу. Хае нәме пьрсәкә ва
кьрбу: гәло аула Дигорә щәм вә һәйә? Көрманщәки
бьнәлие ве гәләки әйанә. Фәмила ви Липкинә. Һә-
валә вра, кә нәмә стәнд бу, тә сәрәдәри же дәрнә-
хьст бу. Рожәке гази мьн кьр, бьрә нвисхана хвә:
„Фланкәс, — әши гот, — һал у һәвал әв. Тә чава
мәрики дьнезан, агле тә жь әве йәке чь дьбьрә“.

Мьн шаба ви да, готә: растә, щәм мә аул тәне-
нә, ле гөнд һәнә. Ле һәма Тегор — Дигор һәйә. Әш
гөнд бәри 1917 сале чава кь районәкә Қәрсе дькә-
тә нава вәлете мә. Гөндәки кәвнә; дера ве жи
гәләки кәвнә; гөндә әрмәнийа бу, вәки майин нь-
заньм көрманщә ведәре һәбунә, йане на. Иһа тә чь
дькари бежи? Әши бь форма пьрсә мьнра гот у ль
чәве мьн ньһери.

Мьн тәгмин нәдькьр, кә әве пьрсә бьдә мьн.
Әз бь фькьра хвәва зуда чубумә Дигора эздийа,
йане жи, чава һьнка дьгот, — Дигора Әмәрикә, вә-
ки ль рәх Дигора әрмәнийа бу...

Профәсор һивйа шава мьн бу; дәсте хвә да сәр
гьрка мьле мьни растә, диса гьлие хвә пещда бьр...
— Һь, чь гәшми, бежә кә?

Змане мьн гьран бубу у мьн ашцах готә:

— Бьбахшинэ, тыштэки нькаръм бежъм, һэр гъли зэлалэ... ИЦарэкэ дъне...

Мън хатре хвэ, ньзам чава, же хвэст, лънге хвэ һьлда у мина чъвикэке фърим, лэз-лэз пейэ-лингара һьлкьшьям қате жоре, һөндөр кэтым. Замбил дани бэр шемике у we кэзэльке пэяа бум жере. Мън дина хвэ дае, Еремьян һе шие хвэданэ, мэрв дьгот һейра мън данэ Ки занэ, дьбэ тэгмин дькэ, wэки эз дин бума, йане сэрхвэшъм, ль мън дьнһери. Эһ, чь дьфькьрэ, бра жь хвэра бьфькьрэ,— мън гот у алие куче чөнера рэве-рэве чум. Бале, эз хвэ-хвэ хвэра дьбежъм: һьш, кэрбэ, Ферик һатэ дитьне! Нэ эва си сал бу, wэки өнда бубу; сэр бэрате ши төнэ бу: ида һатэ дитьне, лэма готнэ бра шарьстан бэ, нэ горьстан бэ... Дьлэзинъм, рева кэсэки набинъм, дьчъм, хвэ авакира дьгъинъм. Диса пейэлингара һьлдкьшьямэ жоре у чьда қэwата мън һэйэ дэрики лъхъм.

— Әw кийэ?—дэнге нас дьбһем.

Заре мън нагэрэ, шурэки наве хвэ һьлтинъм у гава дэри вэдьбэ, хвэ давежъмэ һөндөр. дьсэкьнъм, бина хвэ дьстинъм у паше бь дэнгэки бьльнд дьбежъм:

— Нуре, мзгнийа мън...

Нуре, wэки жьнэкэ хвэнди навсэрэйэ, мина шаре дъне дьбэ пирдина we, дькэ кэ хвэшие хвэ ль мън бькэ, ле гава мън дьнһерэ: кэрбуна мън, худана сэр руе мън, шаш у мэт дьминэ... пашда вэдькьшэ...— „Мзгинийа тэ... мзгинийа тэ... сэр сара һэрдэ чэва... ле чь мзгини“? Тэви һэв дьбэ, нькарэ хвэ ль сэр лънга бьгьрэ:— „Мзгини? Ка ки мън һэ-

йә? А... дьбә пьрс дәрәда һәкьрьна дисертасиа мьнә аспирантнейә? Әре“? Бәпәра we хwәш дьбә. У бь тәһәрәки әнәһәкьрьне дьса ль мьн дьһерә... Әз сәре хwә дьһәжиньм: льхwәзьм бежьм, wәки готна we нинә. Раст чәвед мьн дьһерә:— „Мзгинийа тә... „шарәке жи дьбежә у дьбә калин-зарина we,— дьбә дәрһәда бре мьнданә? Әре? Дә бежә, зу-зу бежә“ у дөвөрү дькәвә сәр дивана рәх дишер. Хwәва дьчә: рәнг ле спичоләки дьбә... әз һежа сәр һәмде хwәда тем: бәр хwә дькәвьм. Әзи бе сәбр бум, тәзә хwәра дьбежьм: нә әва хушкә, ахр мьн чь кьр? Пуре нәйсә чәве хwә вәдькә. Дьле мьн барстан дьбә. Ль мьн дьһерә, дьбежә:

— Мзгинийа тә сәр сәра, сәр һәрдө чәва,— готна хwә дьwәклинә. Ле ка ке дәрәйә бре мьн? Ле чьра һәта нһа хушка хwә омда тәне нәдьпьрсйә? Ле ке тәра гот? Бре мьн, брае мьн... Әз бәр дьле веда тем; же һиви, лава дькьм, wәки һеса бә, кә бежьм. Хушк қасәке чәве хwә дьгьрә, кәр дьбә, ле дьбә хөлә-хөла һесра, дь хwәда дьхәнһәдә... У әз дьбежьм, дьбежьм чава расти професор Еремйан һатмә. Дьбежьм готна ви у өса жи дәрһәда хwә у һатна хwәда гьли дькьм.

Әз дьбежьм: нә мьн жи дәрһәда Ферикда бьһистийә, пера һәвалти кьрийә. Ахр, нә һәрче гонде доране мә гьшк ви заньн у һәла професор Еремйан хәбәрә дәве вида, әз сәр — кәтьм, wәки пьрс хут дәрһәда Ферике бре тәданә. Дә, рәвә, әм һәрнә мала һәвале Бабайан. Әви бь хwә нәмә стәндийә. We бежә. Әмә һәр тьшти пе бьһьсьн. Әве бежә, чька Ферик ле кедәрәйә у чь дькә.

Щинаре Нуре жи бэрэв дьбьн: һэр кэс бь дь-
ләки ша чэвронаие дьдэ хушке у бэр дьле веда
тен; wэки һыше хwэ бэрэви сэр һэв бькэ; хwэ онда
нэкэ. Жь ван дэр у щинаре we һьнэк тэза педьһь-
сын, wэки бре we һэйэ. Наше шык пешда те:— ле
һэрге бре we һэйэ, һэта нһа Нуре чьра нэдыгот?
Әви чьра һэта нһа гө кагэзэк нэдьнвьиси? Чаванэ,
жь һэзар нәһсэд һижде сале һэта нһа хэбэрэк ви
төнэбу? Ле чьра... Чэвед һэвдө дьнһерьн... Хушк
те дэрдьхэ, һазр дьбө, wэки жь отахе зу дэре. Әз
дьбем, әw жи дькэвэ нава шыке, ле нахwэзэ тьш-
таки бежэ, жь чэве weра гэлэк тьшт тенэ ханекь-
рыне; дьхwэзэ һэр тьшти дэқэке пешта занбэ, чька
Ферике бра чьра ага wэхт кэр бубу...

2.

Әм һедика ре дькэвьн. Хушк нькарэ бе, бина
we дьчкэ. Хэбэр надэ: һесна дьбаринэ, мэрв дьбе-
жэ бь wана дьхwэзэ куче Ереванейэ асфалткьрийэ
багькьри авдэ. Әм дьфькьрьм: чьра wa лэз кэтым,
готна готийайэ: нэ бь лэзе, нэ бь бэзе. кэс нагьһи-
жэ тө мразе. Нэқ бу, мн һэр тьшт азөрө бькьра,
наше бьһатама жера бьгота, ле ида һэр тьшт дэ-
рэнгэ... У әм дьчьн, ле wэйл we чуине. Дьле мьн
бэр һэв нэдэ. Хэбэр дьдьм, ле керамэ, әw набыһизэ,
мэрв занэ кэрэ. Һэвал у һогре нас мә слав дькьн, ле
әw кэси набино: мэрв дьбе жь чэва бэлэнгаз буйэ,
сэр һэр гаве наве бре һьлтинэ. Мэрв тьре бэр нэс-
на хэбэрдьдэ. „...Һэрге пыш чйае Qафе бэ жи, әзе
һэрьм бре хwэ бьбиньм, кедэре бэ жи, — дьбежэ, —

ах ль мьн брао... гәло һәбә әз тә бьбиньм, хушк
гори, бра... вах бре мьни тае тәне...".

Әм аншах дьгынижьн мала Бабайан. Рожә ләдә.
Бәхте мәрә әви малданә. Дәрванә. Слава мьн вә-
дьгьрә; мә дьбә мале; дькә кә һал у кефе мә пьрс
бькә, ле әзе бе сәбр хәбәра ви кьн гьредьдьм, дь-
бем: —Һәвалә Бабайан, әз дьбем тә Вәзире Надри
рәмәти нас дькьр?

Әв дьбежә:—Әв чь гьли, ка шәһәрда мәрв һә-
бу әв нас нәкьра: әвгәндәр бәжьн - баләкә дәләл
ле бу, вәки мәрие раст бьһата, we әсә лебьһери-
йа. Сәд һәйфа ви хорти, ахр нвискар бу жи; дьх-
вәст бьбйа өлмдар, һәфт-һәшт зман занбу, ле сәд
һәйф, мьрна бе вәхт нәһышт: гәла тәзәбьшкьви дь
хәмла веда чьлмьсанд.

— Бәле,—әз хәбәра ви шәкьр дьбьрьм, сәд
корайи жь бона ви у алиә Нуре дьһерьм. Әва жи
көлфәта шийә,—әз дьбежьм,—Нуре Полатсва...

— Мьн бьһист бу дәрһәда һәвала Нуре, ле нә-
дитбу. Иакә, вәки мьн дит у һәвалә Бабайан дькә кә
һал у кефе we пьрс бькә, ле әз диса навбьрне дьдье.

— Һәвалә Бабайан, — әз дьбежьме, бре Нуре жи
зорбуйә, ахр әв жи бь тәва әйанә, ида чь сәре тә
бешиньм...

Әв дьбежә:—Чь бра, дәрһәда кеданә, әз нас
накьм.

— Чава, әз хәбәра ви дьбьрьм, нә ахр вә нә-
мә стәндийә, дәрһәда бре веда пьрс кьрьнә у ль-
руе Нуре спичоләки дьһерьм.

Әв дьбежә:—Чь нәмә, ке пьрс кьрийә? У ньш-
кева лева хвә дьгәзә; тьлийа хвә дьдә бәр щеника

хвә.—Бьсәкьнә... Әре, әре, бьра чәнд мәһ пешда
мьн йәкә өса стәнд бу, ле сәрәщәма we... әре, әре
бира мьн һат. Нәмәнвиә пьрскьрбу дәрһәда гөндә
Тегорә. Растие бежым мьн наве ви гөнди нәбһист
бу. Паше мьн дәрһәда шидә чәнд мәрва пьрси; тө
wәрә бьһерә, вана жи пьзан бу. Гөмана мьн ида
һатә бьрине; өз һатмә сәр we нете, wәки шава һә-
вел, наве ви сәр змане мьнә, бьсә әзе бежым... Әре
Рйабиковә, бьдъм, бьввьсьм, wәки аула өса нава
республика мәда төнә... фькьрандьна мьн у бирани-
на професор Еремйан йәк бу. Мьн го һәлә сәбр бь-
кьм, ве щара пашьн ви бьпьрсьм, паше әзе шавә
бьдъм. Мьн газикьре у төвә пөһьсьям дәрһәда ви
гөндә мөйи гәләки кәвдә. Мьн ко әв йәк бьһист,
ищар хwәст щие бьнәлве ви гөнди занбьм, пьрс
бькьм, чька көрманщ дь ви гөвдида һәбунә у мәр-
вәки өса бәр бь чөв һәбуһә, йане на? Әз дьбем дө
фәмилед ви бунә, йәк Литкин, йа дьне — Полатбе-
ков...

— Әре, һәма дәрһәда шиданә,—Нуре дькә ги-
рин у хwә даве сәр дәст у ине ви,—гьди өз бәхте
тә ламә, бәхте тә, мала тә у ви тьфалә тәйи бәр
Һәмезедамә, әве зарә дәст дьда нишан да. Дә бежә,
зу, өз тәқйам, гьдио у дьбә курә-курә we, һесра ми-
на төвие барана бьһаре дьбаринә... Ле чава бу?
Ле ль кедәрәйә бре мьн? Бре мьн: Литкин, бре мьн:
Полатбеков...

Дьле һәвалә Бабайан, ньзам чьра, хьраб дьбә,
дьхwезе бәр дьле weда бе... э, qә дьбә. Хушк буйә
агр у шәват бь хwә кәтпийә.

Әз жи дькәым һәлеки чәтъя, ле дәст хwәда

реке жь хвѣра дьбиньм, дьбежмѣ Бабайан, вѣки рѣх Тегора ѣрмѣнийѣ гѣндѣки кѣрманща жи нѣбуѣѣ, навѣ ви гѣнди жи Тегор—Дигор буйѣ у Полатбеков нѣма жь ѣви гѣнди буйѣ.

Бабайан дьбежѣ:—Ахр кѣ тѣгмин дькѣр, вѣки ѣв гьли вѣ вѣбуѣѣ, нунѣ жи иро бьнѣтѣна вѣра, кѣ мьн жи бира хвѣдѣ хайкьра... Ѣрѣ, бьра навѣ ви жи дѣдѣ бунѣ: йѣк ѣз дьбѣм Феодор, лѣ е дьнѣ дѣса бь нѣрфа Ф дѣст нѣ дьбѣ...

Хушк дьбѣ:—Фѣрик?

— Ѣрѣ, нѣма Фѣрик.., ѣсанѣ.

Нура кѣлогьри хѣбѣра ви жь бѣ сѣбриѣ дѣса дьбьрѣ: Вѣхта ѣви гѣндѣ бу, гѣва тьшт жь бѣр хвѣ дѣрдьхьст, бьнидѣ, шарна жи, дѣвсѣ Фѣрик Полатбеков, дьнвѣси: Феодор Литкин.

Бабайан дьбежѣ:—Рѣстѣ, гѣтна тѣйѣ. Ѣви гѣлѣк шьѣр жи нѣвѣсиѣ. Лѣ гьли ѣв нѣнѣ. Гьли ѣвѣ вѣки Фѣрик Полатбеков (Феодор Литкин) ль вѣлатѣ Сибири, вѣхта рѣволѣуснѣ Октябрѣ Сѣспѣлиѣстѣ Мѣзн кѣмуниѣстѣки гѣлѣки бѣр бь чѣв буйѣ: кѣмѣсарѣ шьмѣѣтѣнѣ е Вѣлатѣ Сибири буйѣ у тѣви нѣвалѣд хвѣйѣ рѣволѣусиѣонѣрѣ Сибири—нѣкѣмѣта Сѣветѣ бь сингѣ хвѣ хайкьриѣ...

Бабайан идѣ кьрт кѣр дьбѣ: чѣва дьхвѣнѣ, думѣйи йѣнѣ жь бѣр кьриѣ, йѣнѣ жи кѣ занѣ... чь дьфькьрѣ...

Нахвѣзѣ бѣжѣ... Хушк жь нѣбѣта у бѣ сѣбриѣ ньзанѣ чѣва бькѣ, ль ви дьннѣрѣ, пѣше дѣна хвѣ дьдѣ мьн. Ѣзи кѣрьм, дѣнгѣ дьлѣ хвѣ дьбнѣм, дькѣтѣ. Ѣз жи ль вѣ дьнѣрьм; дь нѣлѣ вѣдѣ дькѣвгьрьм, ль Бабайан дьннѣрьм, жь ньнѣрѣндьна ви

вэльщеньцым, дьле хвэда ль ви нерс дьбьм: эви минани зароке эм камчо кьрын, гэло чьра оса дькэ...

Ншкева хушк хэбэр дьдэ, пьрс дьде:—Ле нна бре мьн ль кьйэ, ле нна чь дькэ?

— Бре тэ, Феодор,—Бабайане дьнедиги неди сэре хвэ былнд дькэ у оса жи неди бэр хвэда бь форма пьрсе дьбежэ:

— Чьра профэсор Еремьян жь вэра нэготийэ? Чьра нэготийэ, вэки Ферик Полатбэков бь мерхаси шэр кьрийэ пешийа белогвардейтса — дьжмне һокмэта Совете у бь мерхаси һатийэ кэштьне...

Дьбэ зарина хушке у щь бь щь дьхэрьдэ... Эз у Бабайан радьбьн шпе. Жьна Бабайан, вэки һэта ви чахи гондарийа мэ дькьр, дэст хвэда ава куз сэр руе ве дьрэшина, дэсте ве дьгьрэ, дьбежэ:

— Тышт тьнэ, дьле ве дькьтэ.

Бабайан ль мьн дьнһэрэ, эз дьбем, эв жи мьн гонэкар дькэ, вэки мьн Нуре чьра ани у чьра бум сэбэбе готна ви. Паше Нуре бэрэбэрэ сэр һьше хвэда те, дина хвэ дьдэ мэ. дьхвэзэ хвэ бьгьрэ, нэгьри. Чэвед ве тьжи һесрын: қолуме ве тьнэна рабэ... ль мэ дьнһэрэ. Ньһерандьна хушка дьли бриндар, ваһ, чьда хэдарэ...

Жьна Бабайан—Гонар, вэки колфэтэкэ назькэ— дэлалэ, ве мьжул дькэ; бэр дьле веда те, ле эмэ һе ль сэр льнганьн: кэрьн.

Эз гэлэки бэр хвэ дькэвьм; хвэ-хвэра дьбем: бэс нин бу мьн бе сэбриа хвэ гавэже пешда дэрпэк леда, нна жи йа дьда гиһанде, мзгиниа мьн қэ мина мзгиниа нинбу... Ле ть вэрэ дьле мьни рэһэт бу. Эз дь ви һалида һе хвэзла хвэ бь ве

тиньм. Ахр мьн жи вәхта шәре һәмудьниае пешьн
бра онда кьрийә. Брае мьн тәв-һәвдө пенщ сали
бу, ле эз чь бежьм, чь бежмә хвәра: нә заньм һә-
йә, нә заньм тönә, нә рәнге ви те бира мьн, нә
бөжн у бал., занн чьда чөтьнә... Qә на мьн жи ми-
на Нура занбуйа...

Нура һышкәти һедика чөве хвә бь һеср вәдькә.
Эманәки ль Бабайане сәкьни дьнһерә, паше вәдьгерә
дина хвә дьдә мьн... дьса вәдьгерә дьбежә:

— Һәвалә Бабайан, эз һиви дькьм, сәд щари
һиви дькьм, бьбахшини. Мьн хвә онда кьр, ахр
хушкьм, нә гөнәки мьнә... Ле һна эз зәф жь тә
разимә, зәф. Эва чьда сал бу мьн бре хвә онда кьрбу.
Һәр сәба радьбум, мьн дьго, ах гәло йәк һәбә дәр-
һәда бре мьнда мзгиникә хере мьнра бинә. Шөве
радьзам, мьн дьго, ах браә, гәло тә ль кедәрсеин:
һәйи, тönәйи, терн, бьрчин йан нәхвәши, тасә ава
сар дьхвәзи... У эз гав у сәһәт чөвньһери бум,
һивйа ви у һатна ви бумә... Мьн занбу брае мьн
браки өсанә, вәки чьчәх жи һәбә, we бе ханәкьр-
не, дьле мьн дьгот. Ле дәрл әв дәрл бу, мьн нь-
занбу, we чьчәх бе әйанкьрне. Бәлқи, мьн дьгот,
пәй мьрьна мьн бе дитьне, чь фәйдә, вәй ль һалә
мьн. Ах, ке дәрде бра дитийә, әв занә. Ле иро,
бре мьн, вәки, бона азаһа вәлате мә, бона респуб-
лика мә Әрмәнистане, щмаәта мә совете, револйусиа
Октйабре шәр кьрийә у бь мерхаси һатийә көшть-
не, тә бьзанбә сағ бу, көшти нинә, сағә..

Паше хушк бәре хвә алие мьн дькә, дьвежә:

— Камьле бра, бәр хвә нәкәвә, Ферике бре мьн
ида бре мьн тәне нинә, әв бу браки щмаәта мә. Ле

бре шьмаэте намьрэ. Мзгинийа тэ жи дьминэ мзгини, тэ рожка иро бре мьн ракьр жь хэва кьбир...

Хушк һе дькэ у дьлубинэ: шине у шае һэвдö һэмез кьрьнэ; кэла we рабуийэ...

Эз Бабайан диса дьньрсьм, чька эw нэмэ ке шандийэ, бона чь шандьэ?

Эw дьбежэ:—Дөрһөдэ Феодора (Ферикда), чава болшевикэки кэви, нһа һэвалэки wi—Рйабиков, ктебэке дьньвисэ. Тэма жи эwi нэмэ шандийэ, кö эм жи бьньвисьн, чька кн Ферик һэйэ, ки тönэ. Һэвала Нуре бра сьбе бе иларахане, эзе адресе бьльме, бра бь шира бе гьредане, дьбэ гэлэ гьлие тэзэ дьнэ жи бьбһе..

Эм хатре хwэ же дьхwэзын, разибуна хwэ wi у мала шира дьбежьн у бь дьлэки барстан тен мала хушка бра дити.

Ида һэр тышт ма сьбе...

Д Ъ М Д Ъ М

(йа щьмѣте)

Вѣхтѣке ль Роме шьванѣки мерхас дѣрбази дь-
кѣр; йѣки шаһьл бу, наве ви Ханѣ. Ѡви ль ведѣре
жь дѣсте тѣнѣбуне гѣлѣки мѣруми у бѣлѣнгази кѣ-
шанд. Роке жи рабу рѣви, чу Иране.

Нава Иране жи гѣлѣки зерйа, гѣлѣки чѣрчѣри;
хѣр али бѣлѣнгази бу, мѣруми, тѣнѣбун. Бона дѣст-
хьстьна кртолѣ нан рабу чу щѣм шаһе Иране, вѣ-
ки һѣспе ви бѣбѣ бѣчѣринѣ:

Шаһ Абас го:

— Ханѣ, тѣе бѣби рѣвочие мьн?

Го. — Чѣра на.

Чу бѣр һѣспа.

Ханѣ һѣспе хвѣ дьчѣрхандьн.

Чѣа у банйа дьгѣрандън.

Дѣве бѣра дьчѣрандън.

Ханѣ мьн бѣрѣк дийѣ.

Ви бѣри һѣйри майѣ,

Дина хвѣ дае —

Кѣри пѣз мѣгѣл һатийѣ.

Чу щэм шьван шир бьхвэ; дина хвэ дае шьван разайэ: кода шире хвэ данийэ келэка хвэ; дина хвэ дае мешэк позе шьван дэркэт, лат, кэт қола блуре, нава кода ширра чу кэтэ нава кэлошкэкэ кэври. Шьван рабу. Ви рэвочие һэспара гот, го:

— Тэ чьма дэй ль мьн кьр?

Го:—мьн дэй ль тэ нэкр, го, чьра?

Го:—мьн хэвнэк дит, мьн дена хвэ дае пьра Кэфт чэвира, бэра Сьпира чум гьништэмэ кэври, ль ве дэре тьжэ хэзине-дэфинэ бу.

Хэвна шьвин раст бу, ле рэвочи ле кьрэ дэрэв. Пьра Кэфтчэви эв блур бу, бэра Сьпи—эв кода шир бу, кэврие қол жи—зати эв кэлошк бу, вэки меш чу кэте. Эв дэр щие хэзине-дэфинэ бу.

Хано жера гот:—Ке тьште өса бьнистийэ, һэрге шаһ Абас пе бьһсэ, ве тэ бькөжэ.

Шьван сөнд хар, вэки кэсэкира нэбежэ. Эви жи сөнд хар у хатре хвэ жь һэвдө хвэстын, һэркэс чу шьхөле хвэ.

Гава шьван пэзе хвэ ракр чу, Хано һелика чу щие меш кэте. Кэвэрэк һьлда, паше сэле бьни у һэв ньһери растие жи хэзине-дэфинэ. Диса кэрэ-кэр сэл у кэвр дани сэр дэве ве у латэ гьништэ һэспед хвэ.

Хано һэспе хвэ льтэрдандьн,

Дэве бэра льчэрандьян.

Щэрдэкэ гьран дэркэтийэ.

Ве рэвое шаһ хьстийэ.

Нэ һэварэ, нэ газийэ.

Хан ду we щәрде кәтийә,
Сйарәк we щәрде гьртийә,
Һәспе вийа же стәндийә,
Һәспе вийа сйар буйә.
Сильһе ви һьланийә,
Ду щәрде кьрийә газийә;

„Чьра әв талани бе хайә“?
Әви у щәрде ль һәв хьстийә.
Пенци мер we щәрде кәштийә.
Шәсьд әхтьрмә же гьртийә.
Һәма мьләки ви фьрийә.
Сәр һәйата шаһ данийә.

Шаһ ль қонахе дәркәтийә,
Әщевәкә гран чөве хвә дийә.
Го: „Әв чь базрганә һәйата мьнда данийә“?

Хано го:

— Шаһо, тә мьн нас наки,
Нә әз рәвачие тәмә:
Мьн һәспе тә дьчәрандьн,
Чйа у банйа дьгәрандьн,
Чьл у чйа дьтәрқандьн,
Щәрләкә гран дәркәтийә
We рәвое шаһ хьстийә,
Нә һәварә, нә газийә.

Хан ду we щәрде кәтийә,
Сйарәк we щәрде гьртийә,

Һәспе ыйа же стәндийә,
Һәспе ыйа сйар буйә,
Сильһе ый һьланийә,
We щәрде кьрийә газийә:
„Чьра әw талани бе хайә“?

Әwi у щәрде ль һәв хьстийә.
Пенци мере щәрде кӧштиә,
Шәсьд әхтърмә же гьртиә,
Һәма тӧ wрә мьләки ый фьрийә,
Сәр һәйата шаһ данийә.

Шаһ го:

Кӧро, бькьн, бьлэзиньн,
Qӧрсе зера мал дәриньн,
Нав ләгана бьһәлиньн,
Мьле Хане мьн бьшчиньн.

Әwan кьрийә, wan ләзандьн,
Qӧрсе зера мал инандьн,
Нав ләгана дьһәландьн,
Мьле Хане мьн щәбрандьн.

Е мина мә һәта эваре мал-һале хwәда гиро-
бун, Ханә һәта эваре мьле хwәда гирокар бу. Чьра?
Мьле зер нәдит бу. Жь we рожеда наве ый данин
Хане Чәнгзериң.

Мӧгдарәк кәт орте. Хан фькьрмиш бу щәм хwә,
го: „Әз гәләки дӧне гәрйам, ль һәр дәра щьмаәт
бәләнгазиеданә: һәрге ль Роме, һәрге ль Иране бә,

йәкә. Бәсә әз щәм шаһ бьминьм, әз һәрьм чйәе
Дьмдьм, ль кедәре мьн зер дәфинә дитнә. Әзе һә-
рьм ви зери дәрхрм, кәлаке чекьм у пешйа шаһ у
сәлтана шәр бькьм“.

Хан сьбәке зу рабуйә.

Qәста qонаха шаһ кьрийә,

Шаһ qонахе дәркәтийә,

Го: „Һәре Ханә, тә чь мьраз“?

Әви мьразе хвә хвәстийә,

Го: „Сәре шаһи, баве шаһи,

Тә бьдә мьн qәдәра чәрме гайи,

Хвәра бькьм мал—авайи“.

Шаһ гәте, го:

— Ханә, сәре шаһи, баве шаһи,

Әзе бьдьмә тә qәдәра чәрме гайи,

Тә бо хвә техи мал-авайи,

Тә вәртә тә орта мьн у хвә

техи гежайи?

Го:—Сәре шаһи, баве шаһи;

Тә бьдә мьн qәдәра чәрме гайи,

Әз бо хвә техьм мал-авайи,

Орта хвә у тә нахьм гежайи.

Әви вәдәре да ви чәрме гайи:

Чәрме гае рәши—йелә.

Кәфт рожа аве дьнһелә,

Әв ханәки фәни-фелә,

Һурьк-Һурьк кър дӧһелә.
Гьртийә дәшт у нәшелә.
Дора кевър дьбьр у дани,
Вьзмарәк сәри җӧтайи,
Рәмәт гиһандә баве шаһи.

Хане кӧрда дьдә рейә,
Пенсьд палә дьдә пейә.
Хане кӧрда чи шьндийә,
Пешийа палә хвә кәтийә,
Сәр кәла Дьмдьм пәйа буйә.

Дьмдьм һатә ль бәр җатә.
Пенсьд палә ле дькә сатә.
Әш че дькә щие кӧрне аве.

Дьмдьм һатә бәр пәстьне,
Пенсьд палә ле кәтьне,
Әш че дькә щие мьрьне.

Дьмдьм һатә дәве доле,
Пенсьд палә ледькә шоле,
Әш чедькә щие хӧрдоле.

Дьмдьм һатә бәр вадане,
Пенсьд палә гьрт бәрдане,
Әш че дькә щие мәйдане.

Хан we кәла хвә чекьри,
Һәфт рож ниньн, һәфт шәванә,
Һәфт шәв ниньн, һәфт мәһанә,

Һәфт мөһ ниньн, һәфт саланә.
Һәфт сале хвә тәмамкьри,
Көрманщ кәла хвә чекьри,
Сәре кәле мьфрьд кьри,
Һәрчар бөдан рьсас кьри.
Пале хвә хәлаткьри,
Һа сәр малада вөрекьри.
Ма Мәмуде Мәләкани,
Әв әмине мала Хани,
Хан бавәрйә хвә пе ани,
Пызка хьраб бе сәр змани.

Хан го:

— Ле дае, ле-ле дае у ле-ле дае,
Тә көртәкә гә кер нае,
Щарәке дена хвә бьдә мьн у кәлае
Го:—Көре мьн, чь дена хвә бьдьмә
тә у кәлае,

Хвәш кәлайә тә чекьри,
Хвәш һөвразә тә чекьри,
Һәрчар бөдән рьсаскьри,
Бьне вене полакьри,
Сәре вене мьфрьдкьри,
Тө вәрә тьрса мьн ве тьрсейә
Тө хвә бәр дәрпа кәфьр нөгьри.

Хан го: Көро!

Мьвра биньн топа мәзьнә.
Топчи жь топе газьнә,
Әв давежә бьрше бьнә,
Нафьринә йәк базьнә.

Го:—Биньн топа дэвбъри,
Топчие we ль топе дьхбъри,
Агчэ кэле гә нәфъри,
Го:—Бинья топа бьчукә,
Дәве we мина дучикә,
Әw эварда, зукә-зукә,
Әw давежә бьрщ у сука,
Нә фьрандйә йәк нәйнукә.

Го:—Бинья топа Әнгәле,
Әw давежә бьрше кэле,
Хан авитә кэле һэзар гөлә,
Тобә һәрге ле кәт йәк дөлопә.

Хан хwә-хwә дьчә кәледа дьсәкьнә, кэле дьщер-
биньн, давенә кэле пенсьд тьвьнг топә. Ханә Чәнгзе-
риньн вьзанә аветнә кэле пенсьд тьвьнг у топә, жь кэле
ага ханә дькә, тьре чьщика баранейә, иәк длопә.

Әм һәрьн сәр гәста пәле wi.

Пәле wi чунә шәһәре Теһранә хwәра базаркьрьн.

Хәлифә һат, дена хwә да мәйдане, мәрвь дитьн.

Го:—һун чь тәванә?

Wә шәһәре мә кьр баһайи.

Wә нан баһа кьр, пәрчә ле баһа кьр?

Го:—Әм хәбатчинә, ренщбәрьн.

Исал һәфт салә мә кәла чекьрийә

Әм пенсьд пәлә бунә

Мә кәла Ханә Чәнгзеринра чекьрийә,

Го, кәла мә чекьр:

Мә роже кәлпнщәк раст ладани,

Йәк чәп дадани.

Мә зыриш дьһәланд, бәрдыда орте,

Мә ське пола ортеда дькөта.

Гә — Әw кәла wә жера чекьри,

Айльха wә чь бу, керһатьна wә чь бу,

Wәки wә жера әw кәла чекьр?

Әван готьн:

— Чьга носта һәбун хәлаткьрын,

Wәки дьне айльха мә —

Дәстәк мәртале гөһе фил зер дьда мә.

Хәлифә рабу чу шәм шаһ, го:

— Хwәде жь тә рази бә, нә тә хөдан таши,

Тә кәла да ви көрманщи,

Сәре тә кьрйә арманщи,

Әм дәрхьстьн ви қьраши.

Шаһ готе:

— Хөрминә, һа хөрминә,

Хан хөламәки әминә,

Мьлски wi кьрйә зеринә,

Бавәр нәкә —

Пьшт мьнда бьбә хайнә.

Хәлифә готә шаһ:

— Тә дьбежи „Пьш мьнва набә хайнә,

Тә рабә кағәзке мьнра бинә.

Көбре кағәзе бьрәшинә,

Гафа, гөра сәрда бьшинә,

Һәгре кағәзе тә һьлинә,

Тә лехә, сәре мьн бьфьринә.

Шаһ дькә, дьлэзинә,
Кағээк рәш дьньвисә,
Гөф у гөра сәр Ханда дьшинә.

Хан бәр кағәза шива рабуйә,
Сәләма һәрдө қасьда вәгьртиә,
Рәшқағәзе ньһерйә,
Дена хвә дае гәф у гөр
сәрда шандйә.

Рабу рәшқағәзек сәр шаһда шанд,
Хәлифә рабу сәр мьнаре,
Дена хвә дае, чька қасьд һатьн.
Дит, һатьн, го:

— Вәрә, вәрә қасьде корә,
Һале хвәда һорә-һорә.
Һөкөме ви Хани чьда зорә.

Вәрә, вәрә қасьде қөтә,
Һале хвәда көртә-көртә,
Һөкөме ви Хани —
Щәгәр дьле мьн дьсотә.

Шаһ рәшқағәзе дьхунә,
Дьбе:

— Кағәза мьнра бинә,
Һөбре сәр кағәза бьрәшинә,
Сәр ханада бышинә.

Кағәз шанд сәр хана,
Вәки әскәр бәрәвкьн, бен.

Ханәк һатә Ормие,
Зер бәла дькър тәмсие,
Сәфәрльхи сәр Хане кәрманщие.

Ханәк һат Сәламастә,
Тәзә пьрса кәле дькә.
Һьньк дьбен:
„Чекьрна кәле дәрәшә“,
Һьньк дьбен: „Растә“
Сәфәр сәр Хане Чәнгчоластә.

Ханәк һатйә жь Тәврезә,
Пенсьд һазар топ у тьвьнг ре буйә резә,
Сәфәр сәр Хане Чәнггәлезә.

Ханәк һатйә кәла Хвейә,
Дьбе: әрд у әзман
Әзе бькьм гола хунейә,
Һәта бәра Ванейә.

Ханәк һатйә Бәлбьһаре,
Стөе ви хани нола дара чьнаре,
Тьли мина спьндаре.
Дьбе: „Гава әз бьгижьм Ханьа
Әзе кәле һьлшиньм сәри у бьнә“.

Ханәк һатйә һащущ-мащущә,
Пенсьд навда тутькчинә,
Шәсьд навда балтәчинә,
Әш хан дьбежә:

„Көрманшээк, чийә?
Әме бса бькьн га у щот
Сәр кәла ви бьгәриньн, щаньм“.

Ханәк һатйә нава рөме,
Дьорә минани әвре дәр нисане,
Дьве: „Wәки әз бем—
Нә шива мьнә, нә пашива мьнә“.

Әскәр бәрәв бу һат: пенщи хан, сәрәке хана,
һәр ханәки пенсьд һәзәр әскәр сәр, һатьн дора кәле
гьртьн.

Әвдьялә көре Хане Чәнгзәрин буйә.

Әw сьбәке зу рабуйә,
Сәр кәледа ньһерйә,
Әшевәкә гьран чөве хwә дйә,
Щаһаб баве хwәра аийә.

Го:—Баво, го, тә рабә.
Чьда стерке әзмана,
Чьда чьлое сәре дара,
Чьда думе дәве бәра,
Чьда туке пышта кара
Һада чадр-хебәт дора
Кәла тә гьртийә.

Баве ви занбу, wәки әскәре шаһә, ле бса кьр,
wәки көр тә шайша нәкьшинә, го:

— Көре мьн ван чадра нәфькьрә,
Әw һәму дәвәнә.

Уе ль шиe бaвe тә дaнинә,
Бaщәк бaвe тә сәр вaнә,
Сьбә дaнә, хwә уe дaнә,
Ғәкә нәдaнә —
Тө йәдин бьзaнбә,
Әвaнa бaвe тә ль һәвдaнә.

Сьбe рaбуийә,
Әщeвa грaн чөвe хwә дйә,
Го: „Бaво, мaлa тә aвa бә,
Әвa әйни әскәрә“!

Го:—Лaво, әз дьмдьм нинбум,
Уә бумә дьмдьм,
Шae әщәм рaбу сәр мьн,
Бонa азae әмe пeрa шәркьн.

Ғәфт сaлa шәркьрьн, тьштәк Дьмдьм нәһaт,
әскәрe шaһ дькьр кь вәгәрә.

Мәһмудe Мәләкaни,
Пьрзa хьрaб бe сәрe змaни,
Ахьр тө бьнһерә —
Уe бьбә бaнcе мaлa Хaни.

Әу гәләк хьрaб дәркәт. Шaһ щaб сәр уиdа
шaнд, го:

— Мәһмудe Мәләкaнe, әвa Ғәфт сaлә әз шәр
дькьм, вькaрьм кәлe һьлдьм, Хaнe Чөнгзәрин алт
бькьм, гәлo тө нькaри тәһәрәки aли мьн бьки, һәр-
ге тө aли мьн бьки, әзe тә бькьм миp у вәзир.

Гава къ әми хәбәре шаһ бһистьн, чу отаха
хвәда рунышт, кағәз нвьиси авитә нава әскәре шаһ.

Го, каағза тире вәркьри,
Хебәта шаһда дакьри,
Сәрәкани бьн кәвьри.

Го, кағәза тире печайи,
Авитә хебәта шаһи,
Го, сәрәкани бьн чияйи.

Паше бь хвә жи чу, го:
— Аве сәр бьбьрьн, йане на,
Һун нькарьн алт бькьн.

Ве шәве дәстә дәвә пьлдан,
Ав сәр Дьмдьме бьрин,
Әв дәвә шәржекьрьн,
Хуна дәва зариншава
Һатә кәт һөндөре кәле.

Көре Хан Әвдълә сьбәке рабуяә.
Щав бавера зу аняә,
Го:— Ав сарьнщхана бьрийә,
Хун сарьнщхана қарьмйә,
Ль мала мә буйә тәнгйә.

Ль ве дәре Хан готә де, го:
— Ле дае, ле, ле дае,
Зәнд зәре, зәр бадае,
Гьлик қә тә нае?

Де гот:

— Һэй әуре рәши-дрез,
Тәви баране һур-һур бьреж.

Әван әвра гаһан кьри,
Ве баране һур ле кьри,
Мала Хане Чәнгзәрин
Буйә шайи у гьри.

Ве баране шьнгә-шьнгә,
Хун сарьнщхана буйә пьнгә,
Һәфт рожә идарә кьр пе ве аве.

Хане Чәнгзәрин гот, го:
— Көрә, бькьн, бьлэзиньн,
Гази поста бькьн, биньн,
Qөрсе зера мал дәриньн,
Нав ләгана бьһәлиньн,
Шуре лавька те бькьшиньн,
Паши мә, әв зера кәра бьминьн?

Әван дькьр, дьлэзандьн,
Qөрсе зера мал инандьн,
Нав ләгана дьһәландьн.
Шуре лавька те кьшандьн.

Сьбе кәре хвә кьрн,
Wәки дәркәвн.

Һа рабу, рабу, рабу,
Әвдье дәләл кәле рабу,

Пәншәре рауәста бу,
Сильһи бәжне ава бу,
Хәншәр бәжне дөта бу,
Чәв ренга бьре ма бу.

Һа рабу, рабу, рабу,
Бөкбөрие зор кәле рабу,
Пәншәре рауәста бу,
Сильһи бәжне ава бу,
Хәншәр мьла дө та бу,
Чәв ренга бьре ма бу.

Һа рабу, рабу, рабу,
Тәмьре бра кәле рабу,
Пәншәре рауәста бу,
Сильһи бәжне ава бу,
Хәншәр мьла дө та бу,
Чәв ренга баве ма бу.

Һа рабу, рабу, рабу,
Хане Чәнгзәрин рабу,
Пәншәре рауәста бу,
Сильһи бәжне ава бу,
Хәншәр мьла дө та бу,
Чәв ренга стйа ма бу.

Го: Стие, һа стие.
Бәжнзраве чардә қание,
Пәши мә кәрманщие,
Пьре у пьрсйар бе әйбьн,
Әм кь кәле дәркәтън,

Әме һәрһн бенә көштһн,
Пърсе вә мала ке бһн?

Стһа хәбәр данә дәрә,
Лавһка хвә дәрәбада бәрданә,
Стһа жи кере чьртме һьлданә,
Әв чөв река лавһка манә.

Лавк һатһн дәрге навә,
Го:—Ван дәрга һун бәр бавен.

Лавк һатһн дәрге шәша,
Кьрьнә гази сьмтәрәшә;
— Тө ль ван дәра бьдә пашә.

Лавка хвә да дәрә пенща.
Кьрьнә гази дәргәванә:
— Кьлита мәрә бинә.

Лавка хвә да дәрге чарейә:
Кьрьнә гази қәрәшьле кәлейә:
— Дәрга бьдә сәр пьштейә,

Лавка хвә да дәрге сьсйа,
Бу шьнгә-шьнга мьсьрйа.
Го:—Лаво, шәр һатйә—
Дора мә у һайах гәййа,

Лавка хвә да дәрге дөданә,
Кьрьнә гази дәргәванә:

— Тө бькә, былэзинә,
Тө ван дәрйә һәв дәрйнә,

Хана хвә да дәрге йәкәйә,
Кьрын гази дәргәванә кәлейә:
— Ван дәрга бәр бавейә,
Хера мә теда тәнәйә.

Чахе әв кәле дәрдыкәвьн,
Хане мьн ль наси,
Шаһ дьбе:—Хано, тө көрманщи,
Қәбул бькә тө ви тащи,
Тә дәрнахьм ви арманщи,
Щие тә нәкьм ера ви қьращи.

Хан го:

— Әз таще тә қәбул накьм,
Һәйсьд нәләт ль бавә тә дькьм,
Көрманщие бе нав накьм.

Әвдәле бра дькә, дьлэзинә,
Хвә ви тащира дьгьһинә,
Шурәки ль орта тащ дьхинә,
Ви тащи льдьринә,
Дьбе:— Кафр, таще тә ль сәре тә бә.

· · · · ·

Көштьна мера һәр-һәр һәбә.

Бави ви готә, го:

— Көре мьн, тө нав шәрәда настьри,
Қә көштьне нафькьри,

Наһели дәсте баве тә
Бьһнижә хебәта ви залми.

Го:—Баво!

Хвә нә голькым,
Стә капкьри,
Хвә нә бәравым,
Кози кьри,—
Хвә нә һәспым,
Қәйд у чидар кьри,
Көре мера һәр һәр мерьн,
Көре шера чәк һьлгьрын,
Шәрада насәбьрын —
Әв қә жь көштьне нафькьрын.

Шәр кәтә ван бәрожа,
Шур дьчурьсьн мина рожа,
Бу шәре пьльнг, бәраза.

Шәр кәтә ван дьбура,
Шур дьчьрусьн мина рожа.

Хане Чәнгзәрин кәле жорда тейә,
Дьжмьн ле кьрйә шенйә,
Льнгәки ви ле фьрандийә.

Әвдьле бра дькә, дьләзинә,
Шәқе стәе баве датинә,
Шур каленва дькьшинә,
Го, шур дькә хьрә-хьрә,
Қә тыштәки набьрә.

Баве го:

— Лаво, лаве нэзани,
Шур хьласкә лап калани,
Бавежә һәсп у хөдани,
Бра кәркә бавәжә дәра һани.

Әв лав, лаве нэзани,
Шур хьласкър жь калани,
Аветә һәсп у хөдани,
Кәркър аветә дәра һани.

Дьхөшвинә сьсьд мери,
Пеле хуне әв пьлани.

Тәмьре бра дькә, дьлэзинә,
Шәде стөе баве датинә,
Стөе һәзари ле дьхинә,
Пеле хуне ви һьлтинә.

Бөкөрие бра дькә, дьлэзинә,
Шәде стөе баве датинә,
Стөе пенсьда ледьхинә,
Пеле хуне ви һьлтинә.

Хане Чәнгзери гог, го:
— Лаво, лаве Бәрази,
Щарәке һәвала бькә гази.
Әви һәвала кьрә гази,
Го, дөр һатә лаве Пире,
Пенсьд һәв көштиһә тире,
Qә йәк жи нәһатйә бире.

Дор һатә лаһе Пәре,
Һөндөре кәле дәркәт дәре,
Пенсьд һәв көштийә хәнщәре.

Дор һат лаһе Һәкари,
Ль сери тора тари,
Әһи льһгда һәзари.

Дор һатә лаһе Двини,
Хөдане шәшхана мәзьни,
Тө шәрада кәсе мьни.

Дор һат лаһе һәртоши,
Тә сери қәрәпоши,
Льһг да кома бәрожи.

Дор һатйә лаһе әзди,
Шәр хвәшкьрийә чадра сьпи.

Дор һатйә лаһе мәла,
Ле кьрьнә һәлә-һәлә.

Дор һатә лаһе Бәрави,
Хөдане рьма зьрави,
Хвәзйа һи шәри тө ль һави.

Дор һатә лаһе Тимари,
Хөдане сорә савари,
Шур һьлда чу қифари.

Дор һатә лаһе мәндәсори,
Шәрада ти бь зори,

Гава бу шәр, го: „эз бь гори,
Намус дәсте мьн бөһөри“.

Әскәре шаһ урә бьрә кәле. Шаһ жи ташәк һь-
лани ани бьдә дйа Хане Чәнгзәрин, го:

— Әме аве бәрдын сәр кәле, го, һәрге һун бе-
нә рае, тәслим бьн. Дйа Хане Чәнгзәрин дива хвә
дае, һатьн тьжә кәле бун. Әме у бука бәри һьнге
топ, щәбьрханә һөндөре кәледа чәл кьрбун. Чу сәре
кәле, мьштка хвә тьжи ттун кьр, агр дани сәр, гот:

— Паши ван нәвйа, паши ван көра, паши ван
хорта, эз равьм наве көрманщие хьраб бькьм? Эз
тө тащи надьмә сәре хвә, әм хвә дькөжьн, наве
рае найньн сәр хвә у щьгара we сор дьбә, жорда
нав щәбрханеда дькөтә. Агьр бь топ у щәбрхане
дькәвә. Әскәре шаһ тәмам дьр бун. Һәр отахәк ма.
Жьна Әвдьлә, вәки һәмлә бу, һәр әв хьлас бу жь
ви агьри. Көрәк ани. Сьлсьләта we мале һе һәйә у
һәр сал һе-һе зөлмкарара шәр дькьн, вәки щьмаәт
аза бьбә.

ӘМОЕ КӨРМАНЦ
(Жь Ав. Исакһян)

Ль рэх чөме Зангуе хачоһәр пәрвөдайә кәлә
Ереванейә мөлүлә зәлул.

Ль сәр ви хачоһәре тәрьки алие мьле расте
зинданед мә бун: эзи тәне йәкеда гьрти бум: пән-
щәрәкә вейә пьчук ль Әләгәзе дьһери, тәне сәре
чийейи һәри бьльнди бьрдоқ мьнва хане дькьр.

Дәре зиндана мьн дькәтә бәр бь сьвдәрәкә
тәнгә дреж; ль пешбәри дәре мьн вәкә зиндана
мьн йәкә дьне жи һәбу, ль ве дәре шәш гьрти
бун — йәки көрманц наве ви Әмо, йәки әрмәни —
наве ви Погос, диса йәки әрмәни, һәрсеке дьне
жи тьрк бун.

Дәри тьме сәр мьн дадаи бу; кьлиткьри бу:
ви дәрида қөлкәк һәбу, қәрәшьла вездәрера дина
хвә дьданә мә, вездәрера һән, ав жи дьданә мә
гьртиһа.

Мьн у гьртиед щиваред хвә мә ве қөлкера
һәвдө дьдит у бь һәвра хәбәр дьда; әв жи бса пь-
чук бу, вәки сәре зарәке анцах дькар бу те һь-
лата.

Гава қарәуыл жь сьвдәре дәрдыкәтгьн, йане жи дәуса хвәда хәура дьчун, гьрти незики дәрийа дьбун; жь қөлкел вана́ра дәнг дьдана һәвдө у дәст бь хәбәрдане дькьрьн.

Ида чь бежи мө хәбәр нәдыда? Бәрбина мө тәне мьжули бун: мө дәрһәқа рожед хвәйә дәрбаз-буйи бь һәвра дьгот; данинә бира хвә биранине хвәйә һак; қьсә дькьр дәрһәқа қәумандьне шөдә-шөдәда; мәсәлә дьготгьн; бь дәнгәки һеди дьнвь-жанд.

Мө һәр ро бь һәвра хәбәр дьда; мьжулиед мө қә хьлас нәдыбун: йәки дәрһәқа хәвна хвәйә дитида дьгот, е дьне дьгот әв гьли-готгьн, кә тәзә дәрһәқа мала хвәда бьһист бу; у пәй ван йәкара дәст бь галә-галә дьһа хвәш дьбун—жь рөвитийа мө, жь зарбөтие, жь һьзкьрьне, жь тьщед қәуми у бса һәр ро, һәр сәһәтәкә бь сәмт...

Бәхте мәйи нолани һәвдөйә зеранди әм гиһанд-бунә һәвдө; нава ви һалә нәмьрнәжида әм һәвра бубунә бра.

Гөнәкаре сәйасәте у гөнәкаре шани: тьрк у әр-мәни, кәрманш у мәхин бь һәвра бьбун бра.

Һәр йәк дьқарьши бәрдылие бьдә е дьне: гава йәки жь дәрва тьштәк дьстәнд: ттун, шәкьр, әмиш, пәра-пәра бь дьл у рәзае хвә һарәвәдкьр сәр е дьне жи.

Ве гаве—вәхта сал у зәман дәрбазбунә у әв мәрвед спичоләки у чәрчьри тенә бира мьн—дыле мьн бь һьзкьрьна бе һәд у сәд дькәштгьрә бона вана.

Эварəkə гōлане кәрə хвəш бу: жь малед шə-
 һәрə дур мина чəвед чьрусок чьра дьтəйсин: бае
 нөрм дəнгед шае, какə-какед һьзкьрьне у дəнге бь
 кəн бь хвəра дани, ле һəбсханə кәр бу--тə һəв
 занбу мəзəлə.

Гьрти кәр бун: гəло əвана разə бун? Йане
 əвара бьһаре бь кəлə—кəл хəм- хийале вана жь ди-
 варе кəлейə суркьри һəвабьр кьрбу, бьрбу һəйло
 щие дур, ль кедəре хəвнəрəжкед азае у бəхтəва-
 рие һəришани у зəлулийа кəле дьданə биркьрьне...

Һəбсханеда гьшка шəв у рож хəвнəрəжк дьдиг,
 рож у шəв у нава чəве һər гьртикида хəвнəрəжəк
 дьтəиси, хəвнəрəжкə азае мьтһəйр...

Щар-щарана кьламəkə малул, йане жи ахинə-
 кə кур-раһьшти у шьнгина зьнцирайə əмрһəл əв
 кəрайа минани кəвьр жь һəвдə дьда бəлакьрьне.

Мьн дəнге Əмо бьһист:—Бло, бра щан,—əви
 щарəке гази мьн кьр; əз незики дери бум; Əмо го:
 Вəрə əм һьнəки хвəра хəбəрдьн, дьле мьн гəлəки
 тьжи буйə, бəрхвə дькəвьм...

— Əзизе мьн, мьн го, чь һəвщəйə бəрхвə дькə-
 ви... зəф чуйə, һьндьк майə; тə ага бəр хвə дайə,
 һьнəки жи бəр хвə бьдə, зутьре əв роже жи we
 бе, ка тə нəмайə...

Əмо ахинəkə кур раһьшт:— Се мəһ у дəһ
 рож манə, һəта we роже əзе бьбəщьм, һər шəш мə-
 һе дəрбазбуйи мьн те дəрнəхьст, ле əв роже кə
 манə, əз тап надьм: əв зьвстан бу, тə тьшт нəдь-
 кьр—щарна һəй дəрва, щарна һəй һəндəр, рож бун
 дьһатьн у дəрбаз дьбун, ле ньһа бьһарə, бьһар..

Әмо хортәки сәрхвәйи бәдәш бу: бона бриндаркь-
рна йәки нәһ мәһ жәра бьри бун: тәзә зәшъци бу.

Мьн гот:—Әмо щан, бәр хвә бьдә, ле әз чава
бькьм, ахр әва саләкә мьнә әзи гьртимә у ньза-
ньм, чька әзе һе чьда руним.

Әми хәбәра мьн бьри, гот:—Йа тә башқәйә, тә
мәрве шәһәри; тьме һун маладаньн, мәрве чие ниньн,
йәке жи, тә дәргисти нини, чәве тә мразе тә нинә.

— Ида жь we четьр. гава кь аза бьби, тәе чие
дһа зәф һьз бьки, дәргистиһа хвә жи һе зәф
һьз бьки.

Әш wa тәһәрәки вәпәшьри.

Әми го:—һәрге аза бьбьм, занц, бра щан, әзе
кәфәкә чава бькьм: әз тә қә жь бир накьм: про дьле
мьн гәләки тьжи бу: мьн жь дурва чһаед мә дитьн...
һәй гьди чһано. щан гьди чһано... мьн һәш занбу әз
чумә ведәре: наһа коч дьчһнә зозана: бәрх у ми
хвәш-хвәш дькьнә калә-кал, һешнайа алане дьхөн—
дьчһн бәр бь варе һеньк у чһаед бәдәш: тәне Әмое
бәләнгаз нава ви ағрида дьпьжә: наһа қиз у букед
бәдәш бь шьнга-шьнга рәхт у рьшма у мори-мьр-
щане хвә дьчһнә бәр бь чһе, у бь чәвед хвәйә
ләғләги дьле лавкел шаһьл дьсон, ле Әмое бәлән-
газ тәне дь ве камбахеда те зерандьне у һьсрәта
чһе дькьшинә...

Һесрада хәньди, иди нькарбу хәбәрда...

Әз бь ширәти ле һерс бум, мьн го:

— Әмо, шәрмә, шәрм, хвә тәне тә нини, һәр
мәрәвәк дәрләки ми һәйә; һьзкьрна ми һ-йә, ижа
әм чава бькьн, готи әм жи тәйах бьдһн, бькьши-
ньн, дәрд кә һәйә бона мервә, хвә бона кәвра ни-

нә, чаһанә мер нини, тәйах бьдә... ле бона зәлуйа
wi мәрве чие эз жи хвәда дькәрбим.

— Ах, нькаръм тәйах бьдъм. Дькъм кō бәрхвә
бьдъм, хвә жи занъм, вәки һьндьк майә: ль хәлқе
дьнһеръм, вәки сала руньштьнә у гә накьнә
офин, һәма дьле мьн рәһәт набә: тō гә те дәрдьхи,
наһа чиа чаһа хәмлинә, гава кō бь хер у сьламәт
аза бьби, вәрә меване мьн, бьхвә, вәхвә, кеф бькә,
әме һәрнә нечире... шан, чиаед Ахмахане, жь бәре
те бина бае һьнкә хвәш; хөлә-хөла чөвканьанә;
кōлилкә рәнгаһазинә, нәхш-нәхши, дәнге тәйр у
туйа, ида же нае готье: наһа эваре—клам, говәнд
һирә-һира һәспед тәви—һәвбуип, дуе кōчкәд кона...
гәло наһа дәргистийа мьн чь дькә, хвәзла мьн зан-
буйа: ах Әмо, Әмо, гәло тōе чь чах һәри чие...

Әз гәләки хәвтим дәрһәда тыштәки дьнда хә-
бәрдьм, вәки гōһдарийа wi бәр бь алики дьнда
тәглиф бькъм, ле ра пе нәбу; әви һәй дәрһәда дәрл
у һьсрәта хвәда хәбәр дьда; пәсне чиа дьда, нае
гәли у гәбоза дьда, йане жи дәрһәда щөw у кани-
йада дьгот, дәрһәда каред хәзала у кәвотка, йан
жи дәрһәда һәспа у пезда дьгот у дьлубанд: хәбә-
ред дьлование жь дәргистийа хвәра дьшанд, йане
жи жь кōмрәшиә щие һәд-нәһәд чәри we дькәр...

Әмо мәрвәки әщев бу: әини кōре тәбийәте—чие;
дур нәдьфькьри; бубу һесире дьлованийа хвә; өса
бәр хвә дькәт, тә һәw занбу, қраркьрьнә дарда бь-
кьн; шарна өса тәғмин дькәр, вәки ида жь һәссе
дәрнае; кәһа кō нава әзмане сайда дьчәрьхи—
ле дьнһери-дьгьрийа у слав дьшандьн: хвәзла хвә
бь тршое дәрвайә һәжок дани...

Нав-нава жь бе сэбрие—жь һебәта, лынҗед хвә
ль диwара, дери дьхьст, у чәр у әтие җәрәшьле
һерсә-һарбуйи сәр мөда дани.

Растие бежъм, әз ә'щыз бубум жь шыкйат-газне
вийә һәр рожә минани һәв у мьн же һиви кьр,
wәки дһа нәбежә дәрһәда we сәрәшиеда, кламәке
бежә; дәнҗе wi хвәш бу у бь дьл у һьнав дьстра.

Әwi алие һәwше чәпе у расте ньһери, у гава
кө дит-кәсәк хане накә, бь дәнҗәки ширьн у нәрм
гот:

Домаме, чәве тә агьр у шәмалыи,
Минани чәвканиед Ахмахане,
Тө чьнг дьди, чава карәкә хәзала
Дь нава көлилке Ахмахане.

Дәлалә, жь һьсрәта тә әзе бьмьрьм,
Бьбә хәwn, wәрә мьн бьбинә,
Тө гөла чие бь бина хвәш—
Бьн пәркәд хвәйә сор мьн старкә.

Синг у бәре домама мьн спинә,
Мина бәрфе, бәрфа сәре Ахмахане,
Пор у гөлиед we һәв дьчьн у тен—
Мина бае һеньки Ахмахане...

Әмо страна хвә һе хлас нәкьрбу, гава дәрҗәван
бы гавед мәзн у фьрә бәр бь мә һат: әwe һарбуйи
чәри Әмо кьр, гот: „чь дьки орин“ у чәвед мира-
ние көта сәр мьн, паше һөкөм-кьр, wәки кәрбьн у
әсә разен.

Мәһа гөлане дәрбазбубу у тәне 85 рожед Әмо
ман, ле ван пелед пашьн мёруми зэф-зэф бәрхвә
дыкәт: һәр дәгәк рожәк һәсаб дыкьр, ль һәбседа рож
сальн, қөрнә, шарна жи бе һәд у бе һәсаб.

Рожед пашьн әв һе гәләки мәлул хане дыкьр:
жар бубу, җан нәдьхар, хәв нәдкәтә чәва у гәлә-
ки гәльн дыкшанд: бәрбина ви тәне әз бум, мьн
тәгмин дыкьр, вәки жь зэф фькьрбуне у мьталәкь-
рьне һьсрәта— мөкөрйе дһа нава вида гөр буйә у
әв гиһандийә һаләки храб. Дь зндана хвәда ф
рәһәтийа ви төнәбу; шарна банз дьда сәр тәхтә у
жь пәнщәрәра дина хвә льда чиаед вәтин, дьбу
хөлә-хөла һесра, шарна дьһат незики дәри дьбу,
дәй ль мьн дыкьр: „Бра щан, һәва төнә, дьле мьн
ле-лейә дәве мьрә бе, ида бина бае чие жи нае,
вәки тер бине бькьшиньм, һәйште у пенщ рож ма-
нә, дһа рөһ бәр мьнда нәмайә...“.

У диса банз дьда бәр бь пәнщәре, вәхтәки дреж
у дреж дина хвә дьда чиа... Әв минани ве пшика
бәйяни бу, вәки зорә-зор кьрбунә тәле, вәки гав у
сәһәт шишкед һәсьни пәнщөрө дыкьр у чьнг дьда
һәй ви али, һәй ви али, хвә ль ви али дьхьст, ль
ви али дьхьст, һәзар щари хвә бь шишка дьщәр-
банд у дыкьр кә аза бә...

Чахе кә мьн зәлулийа Әмойә бе сәробьно дь-
лит, әм бежьн щие бадлһәва, дьле мьн дьпәрти:
мьн рәза дьляа хвә дьхвәст һәрсе мәһе ви бькьн
сәр вәде мьн, бона әв һәма ве дәме жь кәле дәрә...

* * *

Ниве мѣна һѣзиране бу, сьбѣкѣ зѣфѣ зу, жь зин-
лана Эмо гайм дѣнг ль мьн кьрьн: эз вѣщеньдим,
мьн банзда сѣр хвѣ: вѣхте дьне эз тѣне ван чаха
һьшйар дьбум, чьчах гьрти һьшйар дьбун у дьбу
шѣдин-ширдина гѣйд у зьнщире вана, ван чаха һѣр-
ге эзи хѣва курда бума жи, хѣвнѣзѣре мьн бѣла
дькьрьн у эз радькьрьм.

Эз незики дери бум: Погосе спичолѣки у тѣви
һѣвбуйи готѣ мьн, вѣки Эмо жь пѣнщѣре пе бѣне
пьшта хвѣ хвѣ дардакьрѣѣ... ида мьрийѣ... эз шь
бь шь бумѣ кѣвр, мьн хвѣ ънда кьр: чонгѣд мьн
лѣрзин, у бу чѣгѣ-чѣда дѣв у драге мьн.

Погос гот:— Эм раза бун, мѣ нъзанбу, дѣма кѣ
ѣм һьшйар бун, мѣ дит Эмо ль бѣр пѣнщѣре ль чи-
ѣед дур дьнһѣрѣ, мѣ гот, кѣрманщ сьбе шѣбѣге һьс-
рѣта чиѣе хвѣ дькьшинѣ; йѣке жи мѣ һѣв ле ньһѣри,
һьсрѣта чь—һьсрѣта рѣщ, лънге рѣбѣни сѣр ѣрде
ниньн: незик бун, нѣ һьс бу, нѣ дѣнг: чѣвед ви
вѣкьри—мьр бу: мѣрв һѣв занбу һѣма чиѣ дьнһѣ-
рѣ—һьсрѣтѣ дьлла.

Ве лѣзе дѣ чьвика бь чивѣ-чивѣ хвѣйѣ ша кь-
рьн пьрин данин сѣр шагѣд пѣнщѣра мьн: мьн бѣ
һѣмди хвѣ ль вана нһѣри: ѣванѣ нѣкѣл дабун нѣ-
кѣле һѣв бь ѣшг у ша дькьрьнѣ чивѣ-чивѣ.

Рожѣ зѣф хвѣш бу, тѣзѣ, у ѣзмани сайи бу—
волани ѣмр хвѣш у бѣдѣв...

Мьн хвѣ-хвѣра гот:—Эмѣе бѣлѣнгаз, Эмиѣ мь-
ни рѣбѣн; кѣлогьри бум у дрежи сѣр щѣ-нвѣне хвѣ
бум...

ЛУР - ДӨ - ЛУР

(Поэма көрманшиче, жь В. Папазйан)

Ль ведәре—бәр дәве Ава-Рәшә шиварәки хвәш,
Кәсо дәрбази дькьр.

Нава вәлет һәрге зламәки бәдәши сәрхвә һә-
бу, әш бь хвә бу. Зора кәсәки педа нәдьчу чәк у
рһәләе ви же бьстәнда. Мәрве щәрде тәррөш нәдь-
кьр рәх пәзе ви кәвә, һәта гөре сәре чие жи һәф-
са хвә жь әши дькьр. Ахр, әши чьдәси рәм бу алие
гәншиче, адәси жи бе рәм бу алие хравие.

Кәсойи бәдәш бу, нола рожа тәзә һлати; тәз у
хөбар ле һлнати. Гава кә чәвед қизел вәлет,—бь
чәв, бру-бжанг, бәжн бала ви дькәт, һьш у аде
вана сери дьчу. Ле блур лехьстьна ви чава бу?
Жь сәда блура ви мәрв һәвва нәдьма; өса хвәш
бу, кәбрә ширьн, вәки һорийа дькарбу һавжайа
дьле хвә пе банийа. Әш сәда шарна зәлули бу,
шарна мина аве дькьрә гөжә-гөж, тә қәй дьгот ша-
рури бьлбьлә кә дьхунә.

Һәрге мәрв, һәрге һәйван, чахе кә дәнге блуре
дьбьһист, бе һәмди хвә дьһатә незик, шь бь щь
дьбу кәвр у дькьр кә һәр хазәк, һәр аһаз у тала-
зәкә we бь гөһе хвә бьбһе.

Ҳасо фежа знара у қәйе һәрә жорьн рудьньшт,
ль бәр чэва горизонта фьрә, ль бәр пийа Ава Рәшә
гежгәринг, ль бәр аниера пуса тәйсоқ чынг дьда.

У әви блуре дьхьст.

Мәрийа гәрәке бь чэве хвә бьдита, чька әв
пәзе бе зари-зман чава чере хвә жь бир дькьр,
дькьшйа бәр бь ви дьчу.

Ҳасо кәвр дьһәландьн; пелед Ава-Рәш дьлу-
ванд; тәбийәт дькьрә рьсас; пус дьньважанд; һәр
тышт жь ши дьһәжанд; һори жи ле тьма дьман.

Ҳасо йәки өса бу.

Пәзе ида чава нәда пәй сәда блура ви! Әв
жь шие хвә ранәдьбу; бь блуре дәнг ль пез дькьр.

Бона чәрандье мґаме „Берик“-е, бона авдайнә
е „Хөзат“-е, ле бона һәйване млук дора хвә быщ-
винә йа „Газийа пез“ ле дьда.

Пез кә дьһнист—һәр тышт дьһньшт; сәр һәр
тыштира дәрбаз дьбу, дьһатә дора Ҳасо дьбу чәрх.

Ҳасо өса бәхтәвари дьдәбьранд: жь мәрийа
дур, пашла тәбийәте, ль бәрпала чиа; жь алиә пәзе
хвә һьзкьри, жь дәнгбежийа хвә рази, әв бәхтә-
вар бу—чава мирәк.

Ле рожәке Ҳасо гиза агәе хвә омда тәне дит.
Дит у же һьзкьр.

Зәлхе бәдәв бу: чәвед we бәләк; бәжнә та рь-
һан; навкелкә зрав; бру-бжангә қәйтан; демә соргөли.

Зәлхе жи Ҳасо дит. Зәлхе жи жь Ҳасо һьзкьр.
Ҳасо гәләки бәрхвә кәт. Жирбуна хвә өндакьр;
өндакьр шабуна хвә. Жь тарибара сьбе һәта әвара
дәрәнг тәрка кочк у сәрае нәдьда; пез тер бьхара,
нәхара, щәм ви йәк бу. Бәре ви бьрщәда, зәлули

ль блуре дьхьст, дьле хвэ дькьрэ нава блуре у минани тэвие баране һеср дьбаранд

Зэлхе жи дь һале хвэда дькэштгьри. Хвэ дьда пышт пэрде; дина хвэ дьда Кэсо; жь диндара ми, жь дэнге блурá ми тер нэдьбу. Нэ дьхар, невэльхар, дь хвэда дькэрби.

Һэрдöа жи занбу, вэки гэлэки дурри һэвьн, вэки гиза ага набэ жьна шьвин.

Ле дьлкэтьн зэйнэта ру дьнейэ; агрэки гэлэки гөр. Әв тö дурбуне нас накэ, рйа хвэ дьгөдинэ: һэрге дурбэ, һэрге незик, һэрге тэньк бэ, һэрге кур.

Һьзкьрьн нэ дурбуне нас дькэ, нэ һэв шöдабуне.

Агайи дурди бу у гэлэки дэкбаз. Әв зутьре бь һьзкьрна Кэсо һьсиа, һере бу; кэф дев кэт; хвэст шьване дэст сэрхвэ һьлдайи бькөжэ, ле әми йа хвэ занбу: нэхвэст нава мала хвэ бь хуна шьванэки храв бькэ һэта-һэтае.

Ле дэр у доране вэ чь бьготана, һэрге бьһистана, вэки шьванэк пэй гиза ми дьгөрэ? Гэрэке Кэсо дурхэ; өса бькэ, кө әв бейэмди хвэ бьгөврэ: хвэ - хвэ әщевэке бинэ сэре хвэ. Гэрэке ойнакө өса чекэ, вэки Кэсо бь хвэ бьһелэ, дуркэвэ у щэрэкэ дьне гө вэнэгөрэ.

Ага рокьр у пива: гэлэки фькьри у агрне рек жь хвэра диг.

Мэв шандэ пэй, гази Кэсо кьр; жера гот, го:

— Кэсо, әз заньм,—аге нэпак сэрда гьрт,—әз заньм, вэки дьле тэ гиза мьнда һэйэ. Тö лавкэки сэрхвэйи, мьн бьһистийа, вэки блурэкэ рьнд ле дьхи. Әзе гиза хвэ бьдьмэ тэ, ле тэне қрарэки мьн тэ һэйэ. Мьн бьһистийа, вэки пэз гөһдарийа тэ дькэ у гава дэнге блуре дьһе, те дора тэ дьбэ чэрх.

Тө мнара һана лъбини, эзе жь ёрде һэта сәри
пейәлингәкә дарин чекъм; төе ль сәре мнаре руни—
we жоре, пәз жи бра жере бә. Әвә qрар. Һәрге тә
жь жоре бь лехьстьна блуре пекани пәз сәр нәрдь-
ванера дәрхьст бьр щәм хвә, ви чахи бра қиза
мын ль тә һәләл бә, хвәра бьбә пе шабә.

Һәрге тә кь нек нани, ви чахи төе бьби сос-
рәт; һасә-һусе хвә чь һәйә бәрәвкә у һәла зуйә жь
ван дәра бьщәһмә һәрә. Шьван нькарә бьбә зәве
аҕе, we йәке жь сәре хвә дәрхә.

Һәсо бәшәрхвәш бу; тәмәнә бу, гот:

— Аҕа, тәйи саҕ би, бра готна тә бә.

У аҕе нәрләванәк дарин да чекьрьне; под у
нәһ пейәлинге we һәбун. Бени Һәсо пейәлингәк
орҕа веда да шкенандьне; йа шкәсти диса дани
дәвсе. Өса кьр, вәки тө тышт кьфш нәбә, ле тыш-
тәки сьвьк дькарбу һьлшанда у жь йа дьне вәкә
газәке дурхьста. Бь ви тәһәри пәз ида нькарбу
дәрбази жоре буйа.

О, аҕайи нәһак бу: кәбар бу, qрә.

Аҕе зальм әw нәһәди кьр. Һәсо ракьр сәре
мнаре; Зәлхе ани сәр әйване у шьвинра гот:

— Әва жь тәра Зәлхе, кәфа хвә хвәшкә, һәр-
ге тә готна мын ани сәри, тә хвәш һәләл.

Зәлхе Һәсо дит: бона Һәсо гөла аниһа we гәш
бу; сор бу у бь дәсте хвә нишанкьр. Шьвин те дәр-
хьст, вәки Зәлхе жь ви һьз дькә. Дьле ви шабу.
Блур һьлда: да сәр лева; қолоз қоткьр, дәст бь ле-
хьстьне кьр.

Бу грмина чьл у чиа: дар жь щие хвә һәж-
һан, кәвр һәһан. Аҕе зальм мөде хвә кьр; Зәлха

сәүдәсәр, һындьк ма хвә жорда бавежә һәрә жере, нолаи пез бькәвә нав һе Һәсо.

Пәз кьшйа: незики нәрдване бу у пәй һәвря рез бун: һьлкәшйан, вәки һәрән бьгижьн сәре мнаре.

— Һәй ло, ло, шьвано, шьване Ава-Рәшо, нә тә чьл у чиа дани һале гьрийандьне; дөвә кәди дькьрән; нә тә кәвр у көчьк льда һәландьне. Тә бь чь аqli бавәр—буна хвә бь аге ани; чьра һьлкьшйайи сәре мнаре? Һәсо, тә зьке дия хвәда авәк рәш буйайи, гә нәһатайи рубаре дьнйәе. Хвәзла гә дьне нәкәтайи, вәки бь ага тьжинә. Хвәзла тә рәнге роже нәдита, вәки тә гал у балкьри — гиванди, һелед Ава-Рәш, вәки тә луру-лури кьри, һәв кәтьна гамиша, вәки тә кьри машоq.

Һәй ло, ло... чағанә, дьбә кәрманщи ага бе исаф бу, вәки бь дьлкәтьне кәнйә? Дьбә исафа хвә онда кьр: хаде хвә жь бир кьр?

Тә Һәсое рәбән чьра кьрә һара шәйтин, агле ви же дьзи, дьнйә кьрә шин у гьри... һәй ло, ло...

Пәз һәй һьлдькьшйа; һәв дөв дьдан, бь сәда блуре хвәва дьчун; зәра бьнида бир кьрбун. Ль Һәсо дьнһерин у һьлдькьшйан.

Дьнйә шаш у мәт мабу. Агае. зөлмкар бу кәвр. Зәлхе һәйә навкелке гуз бубу; дәсте хвә дрежи Һәсо кьрбу; дькьрә гази:

— Һәсо, әз йа гәмә; бьминьм жь тәрәмә, нәминьм жь әрдерамә. Әз тә һьздькьм, ага тә һьздькьм, чьра Ләйле жь Мәщрум һьз нәдькьр. Әз тә һьз дькьм, һьз дькьм ағас, чьғас мьнмьник жь чьрае һьз накә, бьлбьл жь гөле һьз накә, дьнйә жь роже у һешнайи жь халие һьз накә.

Тõ чьра мьни; тõйи гõла бәр бина мьн, тõйи
рожа мьн, тõйи ёмре мьн.

Кәсо дьбьһист; дьле ви дьшәвти; ледьхьст,
дәнге блуре бьлд дькьр.

Нери гьһиштә һейәлингә шкәсти, фәмкьр, вәки
мьрьна ви ль бәр чәванә, ле жь әшқа блуре дин
бубу, льнге хвә дани сәр һейәлинге.

Дар һәжйә; дәнге мькинәке һатә бьһистьне у
нерие кәвәр нава һәведә тлол бу, чу вәки дь на-
ва кәвр-көчкәд зәрәдә һур у хаш бә.

Кәсо кьрә зарин:

— Һәй вах нерие мьни бәдәв,— бь дьләки брин
әви кьрә ахин. Ле гава Зәлхе ньһери, нери жь бир
кьр. Блур да сәр лева у дәст бь лехьстьне кьр.

Пез һалә нери дитьн; сәкьнин, фькьрин шунда
вәкьшьн, ле жь дәнге блуре сәрхвәш бубун, пешда
львйан.

Миа пешьн щәрбанд, пара вәкьшйә, льнгед пе-
шьн бьлд кьр у хвәст банздә; кьрә калин у да
пәй нери.

— Һәй вах, вах, мийә мьнә бе зар у зман,—
Кәсо кьрә зарин. Ле гава Зәлхе ньһери, пәз жь
бир кьр; блур тьжи кьр. Мийә дõда щәрбанд, банз-
да жи, ле ль һейәлинге кәт; тлоли нава һәве бу;
бь дәнгәки мәлул кьрә калин у бәр бь бьне зәре чу.

Кәсо блурәдә дьгот:— Банздьн, дәрбаз бьн мие
мьнә дәләл; бәрхкәд мьнә ширьн, һьлкьшьн, вәрьн
шәм хәе хвә.

Пәз дьһа нәдьлпьти; пара вәкьшйә.

Кәсо һерс бу; дара шкәсти нәдьдит. Чьқа һьз-
кьрьн у һõба ви һәбу тәмам блурәдә рет: бь аһазе
хвә дар у бәр кьрбу кәвр... ле пәз шунда вәдкьшйә.

Ага жь шьхөле хвә кьри шәрм кьр: Зәлхе жь
бе гөмание бу нивмьри...

Кәсо қәйдә гөһаст.

Наһа әви бь хвә-хвә жи ньзанбу, чь мьқами
ледьхә.

Ба һатбу бьрине; ав шие хвәда сәкьни бу.
Һәр тышт кәр бубу.

Ке „Лур-дә-лур“ нәбьһистийә? Жь ви мқами
дье кәври жи дьхохьмә-һьлдьшә. Ке кь бьһне дье
ви һьзкьри ве бькөтә, хвәва һәрә. Қиза бәнги
ведин у һар бьбә у бәр бь һьзкьрие хвә ве бьрәва.

Әвә хвәшә; сәртаща кламанә.

Дьлованийа һорийанә; әв рөһе Кәсойә.

Пәз кьшийа, гәләк глор бун.

Кәсо жи жь шие хвә ләһя; дара шкәсаи дит.

Һәр тышт фәм кьр; ль аге ньһери.

Фәмкьр, вәки Зәлхе жь бона ви өндайә; әв
жи жь бона дьнийәе.

Зәлхе жи жь шие хвә һәжийа; ль аге ньһери;
ль Кәсо ньһери.

Фәмкьр, вәки Кәсо жь бона ве өндайә, әв жи
жь бона дьнийәе.

У һәр тышт кәр бу.

„Лур-дә-лур“ стәдъри: аһаз — талазе вейә
пашьн нава һәведа бәла бу — тәмьри...

Паше... дужин у қирнәк һатә бьһистьне.

У дө злам нава һәведа ләзә-ләз глолбун, вәки бь
һәврә ль бьне зәрәда һур-һури бьбьн... һәмеза һәвда.

Йәк Кәсо бу, йа дьне — Зәлхе..

ЖЪ ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Чѣм дькъшѣ бѣр бѣра шин,
Өв дьзанѣ бьнава хвѣ;
Казак бѣхте хвѣ дьгѣрѣ,
Ле бѣхте ви же дьрѣвѣ.
Казак кѣт сѣр ре у дьрба.
Сѣр бѣра шин бу фьргонѣ,
Дьле казак тѣмул надѣ,
Ле вѣки дьн илац набѣ.

— Кѣда дьчѣ, пьрсе надѣ?
Де у баве хвѣ калѣ-пир,
Өва ризка тѣзѣ букин,
Кѣ ве хайкѣ, кѣ ва дьчѣ?
Ль вѣлате ван хѣриба
Ах, чѣтънѣ жийна неса!
Вах, кѣ бьгьри гѣло тѣра!
Кѣра бежи дѣрд у кѣла.

Ава казак рушьт шики,
Дькѣ хѣшин бѣра ешин,
Казак тьре бѣхт шѣхѣли,
Ле хѣм-хѣрег бѣр сѣкънин.
Qѣльнг латьн у бѣнѣрин,
Фьрин ѣнто вѣлате дур,
Ах казако, вѣй лале тѣ
Рѣа тѣ стрѣа латѣя гьртьн!...

1838 с.
Петербург

* * *

Өз тәнемә, әз гәнемә:
Пәзкувинга сәре чиемә,
Рәбе жорьн әз биркьрмә,
Qә нәда мьн рожа хwәшә.
Дайә бәжна тарьһанә,
Деме гөли чәвед бәләк,
Әw жи ишәв шәва тәне
Мьн ван һесра әw һәландьн.
Qә тә кьнез мьн нәдинә,
Qә тә херхаз мьн нәдинә,
Нав хәриба мәзьн бумә,
Тә рожа хwәш мьн нәдийә.
Нә һәлалә мьн һьз бькә,
Синге хwәва һәмез бькә,
Тә кәс тәнә, әз тәне мә,
Нә һәлалә, нә омьдә.

Гөлян, 1847 с. в'эфседа

ӘМИНЕ Ә'ВДАЛ

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

НОЙАБРЕРА

Тө әвләда октйабрей,
Нойабра мә һызкьри,
Тө шабуна әмре мэй;
Тө сәр чәве мәра бей!

Де у баве мьн вәхта бәре,
Зәмане храб; мина гәһре,
Нөханди бун, бь хвә сефил,
Әвә бьн дәст бун чава дил.

Баво хәгамә аҗе бу,
Дейә мьн кәванйә мала
Әз жи бәрхване ви бум,
Зәлиха хушк жи бәрмали.

Аҗе баве мьн бышва ;
Вәхта һерса хвә дкөта,
Дейә мьвра дьда хәвәра,
Щарна жи бәри мьн дьда.

Тө әвләда октйабр
Рожа әйда әрмәнистане;

Тә жь мәра ани әшқ-шай,
Да мә гышка тә азай,

Вәлате мәй азада
Пешда дьчъм һәрҗава,
Әз дьхуньм школеда
У һин дьвъм бьдье ша.

Әз һин дьвъм, бьнд дьвъм,
Кәтмә куранийа өлма,
Бо һин буне нав нишаньм;
Хорте шаһл, әшқ у дьлша.

Institut kurde de Paris

ЛЕНИНГРАДЕРА

Өз һатъмә жь Әләгәзе,
Жь чһае бәдәш чар сәри,
Тәра аниә кһаме тәзә:
Сәлама алави дьлбари.

Әзи шамә дьле мьн бар,
Кәлә тьжи, тәра бум йар,
Ньһа дьчьм, дур дькәвьм,
Гәло кәнге тә вәгәрьм?

Мьн тәда дит брщед бәләк,
Согадел раст, келәк-келәк,
Музе, мәдән, кар у һәбун:
Әшқа марйа һәйә шабун.

Әз бир накьм чәме Неве,
Пред мәзьн, суред доре,
Чуйн—һатна пелед аве,
Дьмьлмьлн ль we дузе,

Әз бир накьм мала Пушкин,
Шькәле Дантес Шәруде бь кив,

Вэки бь гӧла хвэ пистове,
Поэтра ани рожа мьрне.

Чэм у қәср тэв шам һэвн,
Әв ша дьбн, әв дькәнн,
Әв дьбежн, — Вэрэ Пушкин:
эйә әмр, һэйә әвин.

Бь дәсте пала у хэватчйа,
Ве агрийа у ван сала,
Һатнә сери у чекьрне
Қәсред бәләк, брщед дьне.

Ле һоста у пале зэмане бәре,
Жь зер чекьрнә хьшре дьне,
Бона падше бона жьне,
Бо кефа ван, бо хвәкьрне.

Гәләк Анжел, гәләк һоста,
Чөрчринә, бәрбат бунә,
Һәйкәлед ван чекьрнә,
Межӧ чуйә, мер мьрнә.

Мьн дит кәла Петропавле,
Зинданед кур, щьйе щэзае,
Нәқәбед чук, пәнщәре тари,
Бина мрдар, бе стари.

Ньһа әв нәқәб валанә,
Чава музе хвәра манә,

Бунэ щийе сере, щийе дитьне,
Бо кърне чуй, биранине.

Пешйа һәр камерәкә сар,
Һәбун шыклед инглабдар,
Еьд пешйа їсар шәр кърнә,
чәрчринә, йан мърнә.

Әз бир накъм мэдәне ньһа,
Шәгә-шәга чәрха-машина,
Һәвас у әшг, едге пала,
Бьдъл у шан хәвата вана.

Зөлма бәре, гәһр чуйә,
Красе әшге ль мә буйә,
Әв „город“ е Ленинә,
Хәват һәйә, дәвр ширьнә.

Тә дур дькәвъм Ленинград,
Тә бир накъм әз їшсар,
Теле сазе мьн тә шданд,
Ашьге тәмә эзи дьлбар.

ҒАЙАСТАНЕРА

Тө һайастан, һызкьрийа мьн,
Вәлате Совете һьр гөл-дай,
Тәда чөве хвә вәкьр мьн,
Пешда чум әз бь дьл у шай,

Нав чйае тө көлилкда,
Ава зәләл мьн вәхар,
Мьн бин һьлда жь гөле тә:
Әз шаһл бум зедә дьһа.

Мьн ктәб хвәнд синге тәда,
Кәтм нав өлм у занәбуне,
Пешдачуйн мьн дит бь гава,
Әмре тәзә бь дьле ша,

У ньһа, вәхта әз дьгәрьм,
Ве Еревана һешнайда,
Бь әшқ тьжи дьбә дьле мьн,
Дьһа әз накьм тө дәрда.

Тө Һайастан, һызкьрийа мьн,
Вәлате Совете, һьр гөлдай,
Тәда чөве хвә вәкьр мьн:
Әз пәшда чум бьдье шай.

1947

ЖЬ ЕРЕВАНЕ

Руншtm нав кӧлилка дэве ре,
Рэх малэкэ гӧнде Өлэгэзе,
Бина кӧлилка эрд һылдайэ,
Дьле мьн гэлэк-гэлэк шайэ.

Өзмани һешинэ, тэмам сайэ,
Бөрфа сәре чиа һәр вэдайэ,
Хӧлэ-хӧла авед канһаэ,
Дьле мьн бһара гӧлайэ.

Жь гӧнде Өлэгэзе рэх мьн,
Радио дьстре дӧнг те бльнд,
Дӧнге саз те жь Ереване,
Клама дьвен. „Ләйле хане“.

Өw клама хwэш йа дӧватанэ,
Ньдле чекьри Самсон данэ;
Клам хwэшэ, ча дӧнге бьлбьл,
Чава йар бьстре, бь эшq у дьл.

Дьньһерм дӧште у зӧвйа,
Сәри данэ сәр һэв сьмла,

Пел дьдын, вэдгэрн, дуса,
Дьбежи, әw жи дьстрен ньһа.

Чиәе Әләгәзе дьньһерм,
Ле зәвие мьлмьли чайр-чимана,
Бь әшq у гөл тьжйә дьле мьн,
Хwәшә Әләгәз-чьqа-чьqа.

Institut kurde de Paris

ЛЕНИНАКАНЕРА

Вэхта зөлма дашнака;
Өрдһәжандьне, авайа,
Хани, кэвр вөрба бун,
Әуржийн нәма бу.

Ғат рожа гәш советийе:
Жорда кәнийа, гөләш бу,
Тирьнща хвә авит Гөмрийе,
Дәрге қәнщийе ле вәбу.

Альл-щайль бь һәвьра,
Қиз у кәра дәст дан дәста,
Бь һәвас, у дьле ша,
Кэвр дан сәр кәвра.

— Баво, бажар сәр наве Ленине,
Гәрәк авайе қолай теда нәминә,
Чекьн зу, әм қәвәте нә һевшинья,
Чекьн у бажар сәр һәвда бинья.

— Өре, қиза мьн, растә Каре
Фабрика жи зәф кьн щаре;

Кимед бәре әм һылынън,
Шан у шина бьѳринън.

У чекърын: әвләда, де у бава,
Палә, носта гь бь һәвря,
Бажарәки дәләл ава
һьм бь завод у фабрика.

Ньһа бажар мина фьнде,
Дьчрусә ль ру дьне,
Мөрв чедькьн бьдье бар,
У чедькьн һәр щар, һәр щар,
Хвә наһевшинън гә тӧ щар.

Institut kurde de Paris

Б Ы Л Б Ы Л

Былбыл дани сәре даре, •
Әши дьстра, дьлиланл,
Сәүта хвәш, бина быһаре,
Мәрвара ши дышанд.

Бағчә у көлилк бы һәра,
Дькәһһан у ша дьбун,
Гөле сор жи бы рөһ у щан,
Бона былбыл стөхар бун.

Чьда рьндә дөнге былбыл,
Клама әмре мә дьбе,
Әш ша дьбә бы әшә у дьл,
Ча заред мә де у баве.

БЪНАР УЕ БЕ

Чьдас сар бә зьвстан,
Тō дөлалє дьлє мьн,
Бьнар уе бє: гōлстан,
Әшда дьла кōрє мьн.

Чьдас һәбә бәрф, багәр,
Роже сәрмє, бає сар,
Бьнар уе бє мина һәр шар,
Әу бир накә мә тō щар.

Әу бир накә мә тō щар,
Занә әшдън: әмә ша,
Уәлат хвәшә, әмә дьлбар,
Хәват ширнә ль һәр щйа.

Уәлате мә бьнарстанә,
Әу бь хвә жи гōлстанә,
Бьра деме тәй гōлгōли
Дьһа гәш бә, мьвра гōли.

ЙӘКЕ ГӖЛАНЕ

Бина гӖла те ве гаве,
Бин тӗжийӑ бь гӖлаве;
Бьньһер, шӑве хӧлӑ-хӧлӑ,
Дьле мӑрһа мина гӖлӑ.

Мьнмьника бь һӑвас
Бӑлге гӖла бунӑ гӑйас,
Бина вана дькьн һӑшам,
Пе ша льбьн бь рӧһ у шан.

Әм жи бь ӑшс, бь льле ша,
Әйда гӖлане ӑм дькьн,
Бӑйраде сор дӑсте мӑда
Әйда гӖлане ӑм дькьн.

ГӨЛӨ ЗӨФТР

Баҕе мьни дэлалә,
Теда гөлә дьһәжә,
Әw дьгһижә, мэзын дьбә,
Әw мина көре мьн вәдбә.

Сурәте көр һьнарьн,
Әw мина бәлгед гөленә,
Гөл у нур же дьбарьн,
Гөле зөфтр ширьне денә.

Көлилк дьдә мина гөлейә,
Әwi рьндә, дьле wi шайә,
Әw бь хwә гөла де у бавейә,
Жь гөле һьртьр wi гөлдайә.

СЪБЕ ШӨБӨӨӨ

Събе шөбөөө гөнд һышиар бу,
Дәрге ронайе ль мә вәбу;
Ҡәсо пәзе хвә бьрә чйа,
Дьлиланд ви блурә девда.

Зозане веда ль расте
чәм дькьшә ль дәште,
Тәйрәдә хвәш-хвәш дьстрен,
Ҡлама хвә роже әв дьбен.

Бригада колхозе дәрбдар,
Дәркәт дәште бь машина,
Бь кламе тәзә у дьлбар,
Әрд рәшкьрын вана йәк шар.

Бәсеа дәрбдар бригадирә,
Ҡәмешә дәшта хәвате бу.
Әвә һәргав бь тьвдирә,
Льнге ве жь дәште нәдьбу.

Бәсеа кәрд, дөһ шәрмонәк,
Кө мераҫа хәбәр нәдьда,
Бь ве сәршерийе дәрбәк
Ве әдәте бәре кәвнда.

ЛЬ СИНГЕ ЧИЙЕ

Чьда рьндә ль синге чийе,
Гәва хвәшда нав кәлилка;
Аве вәхәй ль синге чийе,
Руней, кәфки тә ба канийе.

Чьда рьндә ль синге чийе,
Хвәйкьрьна сурийе колхозе,
Фитина шван, блурә девда,
Баробара пәзе Ферма.

Чьда хвәшә ль синге чийе,
Хәвата тәвай, жьн у мера,
Гланин, данина һасләте,
Әшда мәрва пера те.

Чьда рьндә ль синге чийе,
Гәва хвәшда нав кәлилка,
Аве вәхәй ль синге чийе,
Руней, кәфки тә ба канийе

Ѓ А В И Ц

Љ бәр зөвийа колхозе,
Хөвата пала, әшге,
Герма тәве, шәвате
„Һәйле“ дөнге пала те.

Бьньһер, әрде, кәлилка,
Сосьн, бәйбун, рьһана:
Чьґа рьндьн, бәдәшьн,
Аһазинә, дькәньн.

Взина меша, моза,
Дьбәзьн сәр кәлилка,
Әш дьфрьн у бь дәв,
Тиньн ґниате һьнгьв.

Комбайн вайә, дьчә-те,
Шан дьдру нав зөвийе:
Алики сап ґуґ дькә,
Һәба топдькә алиие дьне.

Аликива автомашин,
Алиие дьне мәрв—фрґун.

Жь дэшт-зэвийе колхозе
Нан дькшиньн ь'мбаре.

Гавинэ, хвэш, гавинэ,
Герма гавине кинэ кинэ,
Буткеда палэ топбун,
Вэхта харьнейэ, фравинэ.

Institut kurde de Paris

САЛА ШКОЛЕ

Сентябре дуса дэст пё бу,
Дэст хвэндьна мё рожё бу,
Гэрьн пешда, эм һэр гава,
Вьхуньн эм рһн у шанва.

Эм нэсла де у баванэ,
Оса жи йа вәтәне эзиз,
Дор у бәр жи бь мё шанэ,
Дьле мё әшқ, дәнге мё зиз.

Бьра гәләм сильһа мё бә,
Даредар, ктёб мәра мькан,
Шәм мё гәлси гә тһнәбә,
Шагрте пеш бьн эм тәмам.

Гәрәк һин бьн, эм рьнд һин бьн,
Һини бьниате өлма бьн,
Вәлетра бьбьн кадре баш,
Һьм дьлрәһәт, һьм сөрфһаз.

КЛАМА ШАГРТ

Тө вәлате мэй ширьн:
Тө мазкәне мә совете,
Тө мазьни бе сәро-бьн,
Әм гөл дьдын тәда тьме,

Әм дьхунын шәв у ро,
Бәхтәварьн әм иро,
Әм бәрәвдькьн қәвәте
Бо зорбуне у һөщәте.

Бона хвәндьне, занәбуне,
Бона өлма дәстанине,
Бона вәгән у хвәйкьрне,
Өз һазрм тьме-тьме.

Тө вәлате мэй ширьн,
Тө мазкәне мә совете,
Тө мазьни бе сәро-бьн,
Әм гөл дьдын тәда тьме.

БӘРХВАНЕ КОЛХОЗЕ

(поэма бьчук)

1

Сьбә зу бу тәве да,
Ро дәркәт, тирнш вәда,
Чи-бани кәниан һәвә,
Дькьшйан авед чәма.

Слоє бәрхван швьк һьлда,
Кьрә һокин бьдье ша,
Бәрх ажотн нава дәште,
Көре әзиз, ширне баве.

2.

Пьшкева гөрин бьбәрха кәт,
Сло жи пера вәщенци,
Комәкә бәрха бәр бь Сло һат,
Әви ньһери, тьштәк нәди.

Паше дит, кә вайә, се гөр,
Хвә дадане, бәрхәк гьртьн,

Сло да дер, мина шере һөр,
Ле гора жи хвә рагьртън.

3.

Сло лэзэки ва фькьри,
Го:—гэрэк эз брәвм мале.
Ле бәрхе колхозе гәло,
Ве чәва бьн жь гөре һане?

—На,—го, хвә мьфтәлә кьр,
Сло гази кучка кьр,
Кучка лэз хвә авитне,
Бәрх дан хлазкьрьне,

Колхозсәдр синге Слова
Медала эгитийе дарда кьр,
Рамусанәкә рьнд әние да,
Слое мә эфат дьлаша кьр.

Колхозника шватеда
Дәст һәвхстън бьһәвра,
—Бьжи Слое мәй бәрхван
Оса готън, пәйе ви дан.

ШВАНЕ БЬЧУКЪМ

Шване колхозе мѧ эз,
Бѧрха дьчѧринм эз,
Сѧре чѧа, сѧре баниѧа,
Ль зозана, синге чѧа.

Жь бѧрха ѧьз дькьм эз,
Пѧй вана дьгѧрм эз:
Сѧре чѧа, сѧре баниѧа,
Ль зозана, синге чѧа.

Чава ронаѧиѧа чѧѧе хѧѧэ эз,
Бѧрхе мѧ рьнд хѧѧѧ дькьм эз,
Сѧре чѧа, сѧре баниѧа,
Ль зозана, синге чѧа.

Кучке тѧнз хѧѧѧ дькьм эз,
Бѧри гѧра, дьжмьн дьдм эз,
Сѧре чѧа, сѧре баниѧа,
Ль зозана, синге чѧа.

Бѧрха тинм гѧнде мѧ эз,
Диса дьвьм чѧерѧ эз,

Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, синге чйа.

Сәр знара руднем эз,
Блура хвә дхьм эз,
Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, Синге чйа.

Бь дьле ша дьстрем эз,
Бәрхване колхоземә эз,
Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, синге чйа,

Паше ль сәр знер эз,
Ктебе дьхунм эз,
Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, синге чйа.

Бәрхе рьндьк дчеринм эз,
Гьм дьстрем, дьхунм эз,
Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, синге чйа.

Ле звстане эз
Жь школе наминм эз,
Сәре чйа, сәре банийа,
Ль зозана, синге чйа.

ГӖНЕРА КОЛХОЗЕДА

(Поэма бьчук)

Ро һедика дьчу ава,
Бу тари ль чйа у банйа.
Ль руйе ёрде, нав дэшта
Мьж у думан бу һэр шийа,
Әв гьшк ман нав тарийеда.

Ль бьнатара Әлөгәзе
Һэр дәнге шәвәке те:
Ль рәх шәве алийе жоре
Сурийе колхозе дькае;
У шарна дәнге са те.

Дө шван руньштинә
Һолкеда; йәк дьхунә
Ктебе, дәрһәд тәбиәте;
Һәвалә хвәра әв дьбе
Дәрһәда қануне вә.

ГӖнереда пәз дькае,
Шван пера дьстре,
Бона әмре иро, сьбе;

Кламе хвѣда әв дьбе
Бо әмре мѣ, мәрвайе.

Әвр ньшкева ва рәш бун,
Мәрв дьго пәйа дьбун,
Гьнәкә дьне һәрваз дьчун,
Дьчун, дьһатьн, у һәв дьсун,
Дькьрьн гөрин, бәла дьбун.

Ньшкева баранәк һат,
Пева мәлул бу тәбиәт.
Һат брине клама шван,
Ми гьншьлин, нәдькайан;
Шван дор пез дьгарйан.

— Бахр, һьшйар бә, шван го, —
Гөр пәзе мә нәбьн иро;
Шван сәра бса дьго
Сәри мьздьда, пе ша дьбу
Сә жи дора шван дьһат, дьчу.

Мәрв дьго, әв дьбе, —
Әм щавдарьн бәр колхозе,
У бәр гөндийа, бәр вәтән,
Бәр мәзьна у бәр чука,
Шәркьн пешйа гөра, дьза.

Шванәк кәтә һолке.
Е дьн жи бь сәба
Дора сури дьгәрйа;
Шпина баране сәрда
Дьһат харе һәр гава.

Бьрр вэльдэ, те баран,
Те какина клама шван, -
— Ом пез хвэйкьн, мале мэйә.
Ча ронайа чөве хвэйә,
Рейа мә эйни һәр эвайә.

* *
* *

Бу ронай, тәве да,
Һәрдө шван Бахрба,
Бь пәзе хвәба ва
Һәрваз чун синге чийә,
Чьда хвәш бу we сьбе.

Institut kurde de Paris

ЛЪ ТЗАГКАДЗОРЕ

Әм пионеръ жь бажар-гӱнда,
Пева дьман лагерета,
Ль щийе мешә, нав һешнай,
Әшқа мә пьр, дьли шай.

Дора мә тьжи гӱл у бәйбун,
Кәзар шурә кӱлик һәбун,
Мә бь дьле бар навда дьлист,
Хшина дара дьбьһист.

Хӱлә-хӱла авед каниа,
У хӱшина щәw у чәма.
Дәнге тәйра, дәнге дара
Тәв һәв бунә, дьстрен һәвра.

Ча һенкә, чьқа хвәшә,
Чиә ль пешйе мә сәкнинә,
Әw жи мина мә әшқлинә,
Һәр йәк ль щийе хвә дьминә.

Даре тәзә һешин бунә,
Мина мә чук у рьндькьн,

Бэлгед вана зу вэдьбун,
Чьда назьк у нэрмькьн.

Әм жи тьме мәрше дькьн,
Мә жи һин дькә сәркар,
Бәйрада хвә бльнд дькьн
Әм, чьда сьбә, чьда эвар.

Сьбе диса бәла дьбьн,
Бь дьлмьни дәст һәв дьгьрн,
У пәй мәрше, физкултера
Дькәвн чәм, длизьн хвәра.

Аве дәрген әм ба чәм,
У руднен ба дәлав:
Әм дьстрен, әмә бе хәм,
У банз дьдьн дьлша һәргав.

Чьда хвәшә лагерета,
Әм топ бунә жь гәләк щийа,
Ль щийе мешә, нав һешнай,
Әшда мә пьр, дьли шай.

Әме диса һәрнә мал,
Бьхәвтьн бе хьйал,
Һәрн школе, рьнд бьхуньн,
У һьзкьрийе де у бава бьн.

ЛИРИКА ДЭРҲОҶА ЧӨМЕ ҲАЗДАНЕ

1.

Сьбә бу, тәве дабу,
Әз мани тәмам сай бу,
Әз келәка тә руньшти,
Пелед авә тә мьн дьди.

Келәка тә рудьньштъм,
Ль тә дьньһери мьн;
Ҳәваса мьн тәра дьһат,
Мьн бир дани һәр тьшт дөґат.

Мьн бь тәра хәбәр дьда,
Паше әз кәр дьбум дисә,
Мина һәйкәләки рәх тә,
Дькәwgьрим бәрә-бәрә.

Пелед тә һар дьбун:
Сәрһәвра дьһатьн, дьчун,
Дькьрьн гөшин, бса
Хвә давитьн сәр кәвра.

Ҳаздан, тә дьчуй, дькьшиай,
Нәдсәкьни у нәдмай:

Дькэнай рож бь роера,
Ле шэве жи бь стэйркара.

Дьле мьн бь тэра дьһэля,
Ча пеле тэ дькьшья,
Мьн һале гондийе мэ бир дани,
Кэсибия ван пашдамайн.

Иьр бэҕэр буй тө Һраздан,
Кёрмина тэ бу, тэ пел дьда,
Өз дьлэрзим шанва тэмам,
Жь гөшина тэ, жь небэга.

Щарна тө шелө дьбуй,
Пелед тэ дьвэрьмин,
Тэ кэвр у дар вэлдгэранд,
Тэда храби мьн дьшебанд.

Растэ, эз жь тэ дьтьрсйам,
Ақаси жи мьн тэ һыз дькьр,
Вөхт-зэманада тэмам
Мөрв көндө дьбун, дьготьн, — шькьр.

2.

Тө өса зор буй, ль сэр хвө,
Иьф дькьр эзмин дэвөрө,
Сал дьһатьн, дэрбаз дьбун
У келәкед тэ вөдьбун.

Мөрв тьме мэзын дьбун
У дьмьрьн, орте дьчун,

Һәма диса тә әш буй,
Ро бь ро тә һәр дьбуй.

Рожәке жи, жь рожа,
Ро ль жоре дькәнийә,
Әзмани шини сай бу,
Әрд хәмли бь кәлилка.

Мәрв дьһатьн рәщакьрьне,
Бона қәрбана, шәржекьрьне,
Мраз дьхвәстьн һәта мьрьне:
Һәбун у зарә зедәкьрьне.

Ль кәвийе тә нан дьрәшандьн,
Тә ньһерин, хоф кьшандьн;
Ле тә һызань бу, әш кинә,
Мәрвед ақьльн, йане диньн.

3.

Тә диса кәф дьда ва,
Клам дьгот бь бара,
Клам дьгот бь дарара,
У дьстра ва һәр гава.

Ле рожәке комәкә мәрва
Галстук һесири ванва,
Һатьн келәка тә әвана,
Нә бо бәр тә кәндә бьдана.

Әван һатбун дәмә,
Бона шәркьн бь тәра,

Һындьк һа дькәти чәме,
Дор тә дьгьртын ван шара.

Тә дуса әзманара хәбәр дьда,
Пелед тә дьбәзийан сәр кәвра,
Йәк бәр тә кәта хафлрәда,
Тәе бьбра, бьхәнқанда.

Әш жь қөрһа мә тәзә бун,
Палә, инженер, техник бун,
Бь тәра кәтын дәш у дозе,
Бо каре тә һьлдьн шав у роже.

Әван кәвийед тә пиван,
Чапа бәрайһа тә һьлдан,
Қәһата пеле тә һьсийан,
У пьр келәка тә гәрийан.

Мәрв гьшк, вәхтәке шунда,
Жь бажара у жь гонда,
Һагьн дор тә, кьрын рьнгә-рьнг,
Тә дан бәр машина, бәр кәльнг.

Динамит келәка тә тәқйан,
Шәлед кәвра тьм вәлдгәрийан,
Гәләк-гәләк чун просес,
Шийе кара тә бу Гумишгес.

Тә бона қөрһа мә тәзә,
Бе һәмди хвә зу ронай да,
Зедә бу ронайа бажара,
Тә кәти гонда, гәли-банийа.

Öсанә қөрна мә тәзә,
Әw тәбиәта зор дьгөһезә;
Дьгәдиньн плаие пенщ салйе,
Чекьрьнед мәзын, е комунизме.

Ча бәре бь хвәдеги, дьһа
Мәрв ида бәр тә та набьн,
Тамаред тә һәжанд вана
Пелед тә әлектрике дьдьн.

Авайе тәзә бльнд бунә,
Чьда рьндьн, шанә-шинә;
Әw Гөмишгеса рәнгинә,
Wәлат каре же дьбинә.

Пешбәри тә әw сәкьнинә,
Кәс мьнәте жь тә накьшинә;
Дәдә-дәдә хвә дьһьси,
Ньһа жь мәрва тә дьтрси.

Qөрна тәзә сәрбәст ава,
Е мина тә дан хәвате,
Тә бьньһерә дор у бәра
Гөнд-бажарра, әшда мәрйа.

АҢМЕ ЧОЛЕРА

Көвте пенц сал өмре тә бун,
Бь дьле рәһәт тә тәгдир да,
Вәтәне мәда дьле тә шабу,
Паше мьри мөкәне хвәда.

Аһме Чоло тө зу мьри,
Мәлули готи мьн һеври,
Зәмане мәда нәкәүгьри,
Вәхте мәда тө нәмьри.

Тә бь теле саз дьлиланд,
Дьл у щәгәр тә дьмашанд,
Мөһбәта ширьн пешда дани,
Чава ава щәв у кани.

Ньгле кламе тә дәлалда,
Йа сәвәде тә щәмалда,
Һөба вәтән те вәкландьн,
Тә жь шабуне дьл у һьнав дьшәвтанд.

Тә бәре дит бу һьр зәлули,
Дәрде аға-бәга у мәлули,
Ләма зигина сазе тә бу,
Бәре гьри дьле тәда зәф бу.

Тә теле сазе хвә дьшьданд,
Дөрһәс дәрд, кәла дьлиланд.
Клам дьготын, дьәфранд,
Дьл нәман, тә пәрьтанд.

Пәй револусийа Октябре
Әм аза бун жь зәлм у қәһре,
Мә дит азай у пешдачуйн,
Әш қьниат е сазе тә бун.

Бона вәтән тә дьстра
Шәре вәтин, әгит, мера,
Рәһәти гот һәстәйе тәра,
Тә дәрнаей жь бира мәрйа.

Institut kurde de Paris

ЗӘЛИХӘ У ФАТУЛА

1.

Зәлихә рьнд бу жь бәдәшә,
Стийа Фатул ль Иране,
Әшә бе хәм бу, дьле we ша,
Бо we қәср бун шийе майне.

Иране пәийе Зәлихе дьда,
Өса жи бь әшә бу Фатула:
Хане Иране, әши бь қәһьр,
Йьр һьз дькьр Зәлиха дәләл.

Зәлихә рьнд бу, чәвә бәләк,
Бөрә рәш бун, қәйтән хәләк,
Һоба we һәбу гәләк-гәләк,
Фатул шаһ дьго,—шькьр фәләк!

Фатула хан зөләмкар бу,
Мьлкадаре чәвқәл бу,
Алийе қәһре: зәһррәнги,
Пе заньбун чарһләге ви.

Башқә һарема Фатул һәбу,
Һаремедә жьнед бәләш,

Пева тэмам досте ви бун;
Фатул дьжит ча тэйре кав.

Ле нав ванда йа пьр лэтиф
Зэлихэ бу, йа дьранзив:
Левед нарин: эван дō қат,
Кефа Фатул пера дьһат.

Бь дэсте дьфрашедин,
Фатул қизед бōкōр данин:
Бе хвэстьна де у бава,
Нэсабкьрьна готьна вана.

Дьфраша жи ль бэр суре,
Ван дькьрьн қараули,
Бона мэрв ве һьнзуре,
Һазр нэбьн тэвөкәли.

Ле Зэлихе гэләк шара,
Щәм Фатул мина йара;
Фатулра бубу һут-һарст,
Пэй бу, дьһьшт һәр тьшт.

Роке Фатул Зэлихера го,
— Бежә, Зэлихә, бежә иро,
Әзе тә бьбьм сәр стэйрке гәш,
Өвө рукән, бәнгзе ван хвәш.

Тә бьбьм ба рое, әмр бькә,
Һьз дьки һиве тәра биньм харе,
Чь дьхази, әмр бькә,
Бежә, әмр бькә ве шаре!

Зәлихә фькьри у го:
— Дәнгбежәки бьбин иро,
Wәки бо мьн рьнд бьстре,
Клама бежә дәрһәқ рое.

Фатул шаһ тәлал шандьн,
Ль дьне пак бгәрьн,
Бона бь гәрьн, бьбиньн,
Зәлихера ашьқ биньн,

Ашьде бә у бьстре,
Бежә дәрһәқ Иране,
Бо һесирйа щмаәте,
Дәрһәқ жьне, қултийа we.

2.

Һәма ви чахи, кә бәса
Тәлал ль дәнгбежа дьгәрйан,
Ашьқ Тари сази дәстда,
Бәр бь Испаһане льмәшийа.

Тари шаһли сәр хwә бу,
Әw жь маләкә кәсиб бу,
Бәжна бльнд-зрав бу,
Әнийә фьрә, чәвә рәш бун.

Әвар бу, Тари гьһишт бажар,
У бәрбь қәсра Зәлихе чу,
We шәве кефәк һәбу бе тәһәр,
Мәрва дьстран, щмаәтә шабу.

Qәср дьһәжйа жь дәнҗ у қале,
Мәрийа дьлист ба чьра-шәмале,
Тари бь ләз, әйни чу щийе кефе,
Щийе дәw у дозе, қалмәқале.

Зәлиха порзерин ведәре,
Нава кьнще хас, қаш у ташда,
Сәр тәхт руньшти, ль қәсре,
Палдабу нав дошәк-бәлгида.

Ль келәка we дәст-сәр дәст,
Доре бун щарийе әрәб-фарз,
Зәлихеҗа даданин мәст,
У дьдане харна тәмьз.

Кефдара зу ши данә Тари,
Әw руньшт, слав да, слав һьлда,
Шәрбәт дане, вәхар дьлбари,
У паще Тари сазе хwә һьлда.

Тари ледхьст бь дьлшәват,
Агьр дьле мәрийа дькәт,
Һьнәка дькьрьн хәм-хьйала,
Щаһла дькшанд дәрде һара.

Фатул хан нәй ль қәсре бу,
Һьзам гәло кәда чубу.
Зәлихе дәнҗе саз бьһист,
Һат щийе кефе, ле we нәлист.

Тари бьшьк, һьм бь һьзкьрьн,
Һеди незики Зәлихе бу,

Пешийе сэкьни, бь мезэкьрн,
Зэлихе ньһери, мьтһэйр бу.

Зэлихе ньһери гәсәки,
Ле тә гьли у хәбар нәго ми;
Мәрве ведәре Тари ньһерин,
Мәтәл ман тә дьго әwana жи.

Рунштигье һатт һак дитьн,
Дәме ашьд спичолки бу,
Тә дьго ве бьбьн, дардакьн,
Рәнг у рубар өса ле чубу.

Ләзәки шунда ашьд Тари,
Сазе хwә жорда ани харе,
Кламәк гот, саз лехьст ши бь ши,
Дьл Зэлихе шәwги ве щаре.

Мәрв дьго сьбәйә wә зу,
Гив у стәйр һәла гәшьн,
Ашьд ледхьст, әми хwә онда кьрбу,
Һеср дьбарин жь чәве Зэлихе рәшьн.

Ашьд Тари хwәра дьго,—
Әз ашьдъм, ашьд Тари,
Бажар у гөнда дьгәръм иро,
Сьнәткарәки хәвагчи.

Кламе дь бежъм бо азайе,
Дәрһәд кәсибийе, дултһа жьне,
Һәрфа жи занъм, дьстрем ава,
Шйере азайе гәләк занъм.

Әван кламе азайе,
Әв кламе мәрвайе,
Ль Зәлихе хвәш һатън,
Дъл у һьнав ле пәтън.

Зәлихе жи хвә онда кър,
Әве жь Тари зу һьз кър,
Әве дьһа тō кәс нас нәкър,
Тарира әвин ашкәрә кър.

Вана бь чәва һәв һьзкърън,
Тә дьго зуда дьлкәтино;
Пе чәва һәв сәрвәхткърън,
Бо тō мәрв нәшебина.

3.

Ниве шәве бу.
Нивә рон бу.
Фәср пева кәр у лал бу,
Һәр Зәлихә һьшйар ма бу.

Әв радбу шарцарна,
Нә дьсьтъри нав щийада,
Дьньһери пәнщәреһа;
Дьньһери тьме дәрва.

Ноба Тари дьлда һәбу,
Әв агьри дьле веда.
Дькәвгьри, һәй ша дьбу,
Ньзан бу кōда, һәрә, кōда?

Жь пәнщәре ньшкева,
Дәнге фитинәке һат,
Жь нав ши Зәлихе банзда,
Пәнщәрә вәкьр, һәр дō қат.

Паше бәрбь дери чу,
Шаһ Фатули нә мал бу,
Дәрва әви хвә тәланд бу,
Ле пешийа Тари дәри вәбу.

Щарикә нәпак, щәдō
Дәрһәд әвина һәрда:
Йа Зәлихе у Тари,
Дьзикава гот бьбу Фатулла.

Фатул хвәда пьр дькәлийа,
Дьхвәст бәр чәва бьдита,
Дәрб дьжмьнда чава шаһ,
Һерса дьле хвә нишанда.

Тари бь әшқ һатә һөндөр,
Щәм Зәлиха һөбә пьр,
Бь һьзкьрна Анаһиде
Һәв рамусан we дәме.

Әwe ләзе чьда хвәш бу, /
Әвина дьла тәв һәв бу,
Дьл бь дьлра ша дьбу,
Кур һьзкьрн жь һәв һәбу.

Тә дьго қәср бь ванре шайә,
Әвана өса хвәда нәдийә,

Өвина теда йа зоре буйә,
Нә һызкъръя у гәһр һәбуяә.

Әве дәме Тарийе өбет
Жь леве йаре һынгьв дьмет.
Ньшкева һөндөр кәт Фатул
Өрд у әзман бунә мәлул.

Рәнге Фатул аша же чу,
Сәкьни, спичолки бу,
Ләрзи ча дарәки чо,
Ле тө хәбәр әви нәго.

Һ'аләки нәди әфри,
Фатул хвәда дькәвгьри,
Вана ль Фатул ньһерин,
Һәма зур ман: дьфькьрин.

4.

Мәрв дьбәзийан мәйдане,
Бәр бь дара дарагәше.
Хәрибәк анибун ве дәре,
Бо дардакьнь ль һәсаре.

Бо щәзае хәриб анин:
Кәврәк ба лынг данин,
Шрит авитьн стөйе хәриб,
Жь хофа мьрьне ви кьрә һибәһиб.

Мәрв гьшк тәвһәв бубун,
Әван дьгәрийан, һәвдө дьсун,

Дьготын: эв чь зөлөмө,
Дьпърсин,—кэси ми тönө?

Аwa бе хwэй, бе гöман,
Ашьq Тари дарда кърьн,
Чэв ле һэwa зроq ман,
Өw бе хwэй у бе хwөдан.

Дэсте хwө һэжанд дэлал Тари,
Щара пашьн һаре дьгэри,
Го,—öнда бьн ага у һадша,
Өwana гьшк qануне хwөба

We лэзе, һэма we гаве,
Нав жьнада һеwрзэ бу,
Нөһшөк дитьн сэр шөwa аве,
Һорийа бэдөw Зэлиха бу.

Мөрве wedэре тэв лэрзин,
Һеср чэве ван дьбэзин,
Жьн дьна дькөwгьрийан,
Хwө дьхьстьн у дьгрийан.

Дэсте Зэлихе гьртьн, ракьрьн,
Щарийа бэрбь гэсре бьрьн,
Лэзэки шунда һьш һат сери,
Рушьшт сэр хwө һур-һур гьри.

Щарйа дэст бэр дьл сөкьни,
Дьл дьданэ бэр, бо нэгьри.
Һивийа готьна Зэлихе бун,
Ед дьн доре бэрэв бубун.

— Тьшт накә Зәлихә ханьм.
Го шарийа мэзын бь дөрүти,
Тө гә хвәра хыйала нәкә,
Хәма бьрәвин, дьл фрәкә.

Зәлихе шарйа мэзынра
Го,—Г'эвәки пешда вәрә вьра,
— Әз гиза, го,—ренщбәрамә,
Чи мьн ханьмтйа ванә?

Әз бумә пара һарема,
Бумә гула Фатул шаһ,
Сьбе, эваре гәсреда,
Һәр вә дьбиньм: шарийа.

Шарийа мэзынә, нәмам, дөрү,
Дь хвәст хвә зу мьфтәлә кә,
Йан жь дәрде Зәлихе хвә дьпу,
Һат незик: сөрә ашкәрәкә.

Зәлихә хәнщәрә дестда,
Ль намла шарийеда,
Пәй һәв лехьст дор бь дор,
Ль әрде гол бу хуна сор.

Щари гь рәвйан дәрва,
Һатә һөндөр Фатул шаһ,
Әви көлмәк Зәлихе да,
Сөрә шарийе жь әрде һьлда.

Бона хвәстьна Фатул шаһ,
 Тари рөһ у шанда, ва,
 Әрд ләрзи, әзман пера,
 Гөл у гьһаа гьшк гьрийан.

Нагәвтә Фатул чьдас,
 Зәлихә жи йар бир накә,
 Әв йәк ль шаһ буйә дөһас,
 Ньзанә гәло чава бькә.

Ле Зәлихә жи шар-шарна,
 Хвә вәдльзә у һедика,
 Дьчә сәр мезәлә дьлкәти,
 Дьпәрьтә у дьгьри.

Дьһат мале Зәлихә, ща
 Әв мәлул бу, хәбәр нәльда,
 Ба ве рудньшт Фатул аға,
 Дәст у сәре ве мьз дьда.

У рожәке Фатул шаһ,
 Бь чуйна Зәлихе һьсьа,
 Һар бу, һындьк ма Лехьста,
 Ле Зәлихә жь бәр рәвйа.

Шаһ Фатул әмр кьр,
 — Тари жь мезәл дәрхьн,
 Тари жь мезәл дәрхьстьн,
 Бьрьн, чун, онда кьрьн.

Зэлихэ жи дькэуґриа,
 Әу бе Тари тьме дьґриа,
 Рэнг у ру ле нэма бу,
 Қмти: пышт ле та бу.

Шэвэк жи ниве шэве бу,
 Әу шэв шэва паиза бу;
 Стэйрк-эзман дчрусин,
 Ёава гэрм бу, хвәш бу бин.

Ах, дьле бриндар, дэ былубинэ
 Сэр сурәтра һэсра бьбаринэ,
 Ща тө дэрд у кёла тэв ракинэ,
 Дэ тө былубинэ, былубинэ!

Ёама әве шэва стэйркпёр,
 Нав мешәки Испанане,
 Кёлфәтәкә сәвсә гёли гьр.
 Дьгәриа жьхвәра чолстане.

Зэлихэ гәриа, гөләк гәриа,
 Нава мешәда, тәраула,
 Ле әу жь вана нәдтрәйа,
 Жь рувиа, гёра, кёрёбәша.

Зэлихэ бәр бь орта мешә чу,
 Дьпёрти әу, хвәра дьгот;
 —Мьн бриндаре. ах! у вах!
 Мьн хер недйие, һәй вәх, һәй вах!

Әуе дьстра

„— Меше дур, меше кур,
Бьнерьн бажна мьн чанә,
Рәуре гьр, рәуре һур
Бьнерьн бажна мьн чанә.

Вәрн, вәрн гөре дәләл,
Ле һәр эзм, эзм бәдһал;
Ке дьле мьн кьрә хәдар,
Вәрн вра, һәвар-һәвар!

Кане дәләле мьн, гәли чһа,
Дәләле мьн гәли дара,
Гәло әу чьбу кьрә хшин,
Дьбә кө һәма эзм йа дин?

На хер, на хер, әз дин ниньм,
Әз Тарийе хвә дьһәбиньм.
Көда һәрм, әзе бьбиньм,
Кәдәре бә әзе биньм“.

Әу кө гьһишт кұрайа мешә,
Баки ва зрав рабу ньшкева,
Шәдина тьштәки һат дурва,
Пела сәуе гьртйә дьл һһнава.

Зәлихә сәкни, фькьри,
Ах! роже дәләл, бьһөрти,
Кане қәср-сәута Тарй,
Ах! кане жийн, кане ши?

Зэлихэ паше веда чу,
Әw щийе дэнге шэдине һат,
Бэр лынге we кәwришк рабу,
Чөве we бу тари дөгәт.

Паше һив дәркәт у рон бу,
Шәwде авит нава мешә,
Төне Зэлихэ мihәйр бу,
Әw дьгәриа дьли бьшә.

Орта мешә дарәкива
Дарда кьрбун һәстийе мәрийа,
Незикай һәстиара кьр,
We чөве хwә ина нәкьр.

Гоште мәйт пеза дә нәма бу,
Һәр һәстө бьһәвба мабун;
Дарда кьрбун чөле дареба,
Баране ледхст, сәрме пера.

Дәме ба у баран төнә бу,
Пәнше һиве шәwд вәдабу,
Зэлихә аwа кәwгри,
Кәләк һатс, руншт гьри.

Го,—әв кә һәйә, Тарие,
Мәйте вийә, wәки мьн дйә,
Әзе һьлдм у хwәра бьбм.
Зэлихе һьлда, бьхwәра бьр.

Зэлихә дьчу Испанане,
Рева ледхьст ба у баране.

Се рож шунда гъништ гәсре,
Рõн у щанда бәр дәрe we.

Жь ве йәке фәм нәкьр Фатул,
Ньһери, инщтмиш бу, же тьрсйа,
У әмр кьр сәр хьзметкара
Бо һәрда бавен нав знара.

Institut kurde de Paris

МӘМЕ У ЗИНЕ

Сәре дōда

Мәме дьчә, галә-балә,
Кōсне һьзкърней балә,
Бори бьнда: һур дмәшә,
Рож бьһарә, гәрмә-хвәщә.

Мәме чу тәмам дō рожа,
Ль бәста Щзира-Бота:
Нав гәһиарә, нав рәўра,
Нав шавика, мьшк у мәра.

Әшқа һаре әв дьбьр
Чи-банийара хар дькър,
Бона һаре әви сәрхвәш,
Қьл дьбу әв щийе нәнас.

Ньшкева де у бав кәтнә бире,
Һеср чәварә һур-һур һатнә хар,
Го,—чь бкьм ве рау у твдире,
Де у бав һьштьн мьн дьлхәдар.

Мәша Бор жи ва сәкни,
Мәме ала һеди дажот,

Сәре ми мьзда, кьр дьлмьни,
Көла Зине дьле ми сот.

Әзман сай бу, ро дькәнйа,
Рета чьнг вәддан гакувийа,
Хвәш дьһат бина гөлу гьһйа,
Дьһат чьвтина тәйр у туйа.

Бор һавәки ва дькөлийа,
Мәме ле ньһери тьма ма.
Әв гьһиштә канике
У пәйа бу сәр ве.

Мәме жь Бор һатә харә,
Бәр пьште кшанд дәзмалә,
Ле ньһери, Бор храб һалә,
Қөйд чидара льнге ми харә.

Дьл-щәгәре Мәме һатә харә,
Әви кшандийә злфәдарә,
Қөйд у чидар хлаз кьр йәк шарә,
Пәй вәра Бор бу сефил у жарә.

Мәме гәләки фькрмиш бу,
Го, — вәй ла ль мьн сефил у жары, стө шкәстм,
Қөйд у чидара льнге Боре мьн гьһйандә һәсти,
Гәло Щзира-Бота ма льки али, кижан дәсти?

Хун жь лнге Бор дьһат,
Мәме пе дәзмале греда,
Йа раст, льнг бу бун бәрбат,
Бор раст кьр, чәве ми рамуса,

Ишар Мәме чу сәр канийе,
Нан у нек дәрхст, жь хөрше,
Хар у вэхар, хвә кър ёба,
Қағут авит сәр хвә, раза.

Хәвнеда Бор һат бәр чёва,
Дьл шәвти бо ви-брина,
Бор келми, пера хәбәрда,
Мәме шабу, вира кефда.

Мәме Борра кър хәбәрданә,
Бор го, — тō мьн ав дә сәләфе канийанә,
Әзе тә бьбм Щзира-Ботанә,
Мьн тимар бькә бь дәзмаланә.

Әпещә вәхт Мәме раза,
Паше һшиар бу, әв рабу:
Чу ләзәки хвәра гәрийа,
У Бор ани, вин ле кър зу.

— Ах! шәрм мьра, — го мәме Ала,
Әз ньһа сәвдәсәр бумә ава,
Мьн ре у мөни жи ёнда кьрнә,
Зншира льнге Боре мьн харнә.

Мәме дьлхор ль Бор сйар бу,
Әви сефил, сәргәдан бу,
— Щзира-Бота ма ль ки али, — го,
— Мьн ре ёнда кър, кōда һәръм иро?

Әсрәкә тәнг бу, бу эвар,
Мәме нәди щи—стар,

Әши Бор ажет һәр али,
Гъништ Бәстәкә хьрә-хали.

Бәстера авәк һеди дкшиа,
Мәме бәр ава щәвәра чу,
Бь залули авәра хәвәрда,
Һәй ль Бор дьхьст йәк-дә зәнгу.

Го,—һәре аве, бәле аве,
Дьхөлхөли ль ве дәлаве,
Чма пеле тә тен һеди,
Дьбә һесрн, е хер нәди?

Зәфьн иро дәрде мьн,
Ле грийе тә чра те,
Һесре мьн жи ве бь тәра тен,
Тәв тә дьвьн, рә тә нәбе.

Аве, ава мьнә зәлал,
Тәwәде дькьм дьлхәдар,
Бежә де-баве мьн һәлал,
Ван бир накьм әз тәшар.

Ишар Мәме дуса Бор ажет,
Кламәк лиланд, хвәра дьгот,
— Вәй льмьн сефили, сәргәдани,
Гәло рена Щзире ма ль ки али?

Мәрв дьго Бори гөһдар бу,
Дьлшәшти, тә дьго һар бу,
Әши свьк Мәме һлани,
Дзгин дест дәрани,
Шәв-рож Мәме пе нзани.

Мәме дажот, Бор дьчу,
Бу ронай, хивә рон бу,
Йәнще хвә авит ру әрде,
Шабун кәтә дьле Мәме.

Бор ньшкева ва сьл бу,
Әw жь щийе хвә зу қьл бу,
Дур ба мина щотә ләмпа,
Дчрусин чәвед гөра.

Гөре бърчи данә пәй Бор,
Хвә авитне ван дор бь дор,
Мәме жь Бор пәйа бу,
Злфәдар ви кьшанд зу.

Мәме бьһерс, бькован,
Кьшанд шрфа злфәдар,
Әwi қәвин ль йәкида,
Ед майвра кьр фтар.

Гөр гьшк ль щәндәк щвйан,
Мәме у Бор ван қәтйан
Әвана чун бәстера,
Нәта сьве: тәве да.

* * *

Ро бьнд бу, тәв зәрқи,
Ль чйа у бәста тфқи,
Витина чьвика, чьгина гақувйа,
Пеґа дьһат әшқа мәрйа.

Мәме ньһери, тō кәс нәди,
Го,—чъ бәрикә хьрә-хали,
Нә щотәкә, нә щотқари,
Мьн же бькьра пьрс-пьрсйари,
Чька Щзир ма ль кн али?

Дәрәнг бу дьһа we эваре,
Ро һедика дьһатә харе,
Мәме йәкшар дур ньһери,
Дьл шәүти, кәло-гьри,

Го,—чъ әзманәки һешинә,
Дьлшара шанә-шинә,
Ле чъ бестәкә хали-пушә,
Дьхөнә дәштәкә һәр тушә.

— Әз кōда дьчьм, кн али?
Вәрә бьньһер мьн ви һали,
Тō вәрә гөр мьн бьхөн вьра,
Вьр мьн не ди, нә жи бавә, нә бьра.

Мьн чма ль хвә һа кьр?
Бе бав, бьра, у қәүм кьр,
Әзе бьгһижм нета хвә—
Дьвә нәгһижме, вәрә тō?

Мәме дьгот у дьбьланд,
Пера сәре хвә дьһәжанд,
Бор да һәрвазәки чу,
Алийе дьһера бәржер бу.

Мәме гьһишт щотқарики, кьр сәләмә,
Щотқари гот,—әлекм сәләмә,

Тө назке мьни һөсни — щәмалә,
Сәр сәре мьнра һаги, һәрдө чөванә.

Мәме го, — щотқарио, щотқари,
Тө бьвики, бьхвә дьһәбини,
Әв шот щоте ки вәлатийә,
Вәки тә ва һәвасә лейә?

— Бьре әзиз, тө мьнра раст бежә,
Бе шәрм у бегли-готьн,
Дьле мьн нәкә хшуш зу бежә,
Бона льмьн нәе чәтьн!

— Чава дьхөнә, тө жьдур тей,
Вәлатәки дур, жь хәрибийе,
Йан жи жьмал, ревийе бавей,
Бежә, әзиз, бежә растийе!

— Растә, әз хәрибьм, — Мәме го,
Дәрбаз бум әз гәләк қумстан,
Ле әз гәләки вәстйам иро,
Чмки дәрбаз бумә гәләк бәстан.

— Наве тә хер, — щотқари го,
— Мәме Ала, — мәме щав да,
— Кәрәм кә тө, пәйа бә, бо
Нан бьхөи, һеса би вьра.

Мәме жь һәспе пәйа бу,
Щотқари бьләз һәсиа ви тәвланд,
Паше әв зу бәр бь хөрща нан чу,
Нан дани бәр Мәме, меван щекранд.

Щотқари го, — Мәме Ала,
Тө сәр чәве мьнра һати
Ле бьра әйб тәнәбә тәра,
Те кәда һәри, жь ки вәлати?

— Әз жь бажаре Мөгөрзәминәмә,
Тәркәсәлати дьне бумә,
Бьньһерм дьнеда чька чь һәйә,
Ки кәсибә, ки дәвләтийә?

Мәме у щотқари рунштн,
Вана бь һәвра нан харн;
Ишар Мәме Ала пьрс да,
Го, — щәм вә чь һәйә, бежә ща?

Щотқари лоде наши дақөртанд,
Ттун дәрхьст, щгара кшанд.
Пашда руншт, һәвәки көхийә,
Ви дәст пе кьр, һеди хәбарда.

— „Бажаре мә Щзира-Ботанә,
Щотқари нишанда пе тьлианә,
Го, — әв мәзкәне бәдәв — рьнданә,
На, вәлә, щийе аға, реищбаранә.

Сәрверә бажар мир Зевдинә,
Қизәкә ви һәйә: хатун Зинә,
Әв хвәйе кәхбе һәшинә,
Жь дәсте ви Щзир қәһреда дьминә.

Әз бьхвә жи щотқарийе вимә,
Щәм ви вәзир — мир Бәко дьминә.

Хвөийе фелайе, һым дэрэшинэ,
Бын баре кәсида гә наминэ.

Бажарда һөнэ мәрвед эфат;
Әв Қөрәтаждинэ, бьре хвөва,
Көре пиренэ, йа кәсибө бөрат,
Тьме ль шәраньн, ль дewanьн әвана.

— Ле идарә, һале вә чаванә,
Жийн, дәрбазкьрна вә,— Мөме го,
— Һун терн, дәвләтинә гәлә
Йан кемә идара вә һәрро?

Һьнәк жь мө кочәрн,
Ниве һндьк аға—бәгләри,
Ниве һьре ренщбәри,
Бь хөвате әрдера шәри.

Хвөли йа аға бәгләранә,
Кара гөмри тәмамйа ванә,
Ав у дәшт жи йа ванә,
Сәркарийа вәлет дәст ванданә.

Әз жи бышурәки нава ванда,
Бь көлфәтва хвөра дьжин,
Хвөде әв һвисийә әнийа мөда,
Әм дьхәвти кәло-бин.

— Ле хәрше вә ки дстинә,
Дәст кеданьн һьр дәфинә,
Сәркаре вә һак сәршерә,
Йан храбә, нә щамерә?

— Нөкме башқа аз нзаньм,
Сәркаре мә мирн, заньм.
Әш тәп дькьн хәрщ-хәраша,
Ре—твдире дкьн мара.

Мәме дәст бьр хөрщине,
Дәрхст кәлмәк зере зәр,
Щоткари банзда жь шабуне,
Жь әшқа зера нәго тә хәбәр.

Рое хвә гьһианд пәре дьне,
Пәнше хвә һәрваз пәрвәда,
Мәме хатр хвәст we гаве,
У әш дур кәт жь һндаве.

Бәре Бор кәт Щзира-Бота,
Әши длист бь әшрара,
Чйа, баниара әш дьчу,
Дьмьлмьли, қьл дьбу.

Мәме ньһери веда те
Нечирванәк, һәспе ви ше,
Әш дьчу пәй кешришке:
Нкарә бьгрә, тәнә ре.

Мәме Ала мерхасти кьр,
Сйари да сәр нечире,
Нечир аңи, веда бьр,
Агрйе гьрт, бьр һнзуре.

Ви бьр һнзура Қәрәгаждин,
Мере Щзире, әфате дин,

Qәрәтаждин го, — бьсәре хвә
Тә нечира мьн да бәр хвә.

Qәрәтаждин мәме шәркьри,
Һәвдө гьртьн, анин у бьрьн,
Мина дева ль һәв дьдан,
Һәв дьгьртьн у бәр дьдан.

Паше әв рабун сәр хвә, һәв һатн,
Qәрәтаждин го, — тә кий? жь кә һати?
Мәме шав да, — әз хәрибийе тем,
Тә мьн бьбахшинә дө қати.

Qәрәтаждин Мәме бахшанд,
Һәврә бунә дәстәбрак,
Мәме йа дьла го тәмам:
Бона ира нәбә дәрдек.

Мәме го, — тә әфати Qәрәтаждин,
Зани, әз кәре Аламә,
Бажарә баве мьн Мәгьрзәминә,
Сәвдасәрм, дьлкәтимә.

— Кийә дьлкәтийа тә, Qәрәтаждин го,
Тәркәсәлати дьне буй шәв у ро,
Әв йәк бәнгзе тәра дьхәенә,
Ләма тә һати гөнд у шенә.

— Бәле, Qәрәтаждин, әзи бәнгимә,
Дьлкәтийа мьн Зин хатуна,
Әв дьхәва шәвада мьн ди
Qизәкә шаһлә, ләтифә щьнди,

Зин хатун бука мьнә,
Әв дәстгьртина әфат Чәкинә,
Раст жи қиза мир Зевдинә,
Хвәийа кәхбе һешинә.

Мәме, нһа әм дәстәбранә,
Тө бләзинә, һәрә малә,
Әва һан Щзира-Ботанә,
Мала мьн бәр чәмә, we һьмбәрә.

Мәме хатр хвәст we дәмә
Ми Бор ажот у қыл бу,
Тоз-думана ру әрдә,
Бәр льнге Бор радьбу.

Мәме шабу, һәй Бор дажот,
Бь әшқ кламәкә дәвата гот,
Клама бь дьле ми, „Йар шәмамә“,
Длиланд әшқа дьла, дьл дьсот.

Каник ба Щзире бу,
Канийера гһианд Мәме хвә,
Сәр канийе хушка Бәко сәкни бу,
Хушка Бәко һәма бьхвә.

Бәко жи бь хвә мир бу,
Шеврдаре Щзира-Бота бу.
Әв дьдәсра Зевдинда дьма,
Бавә Зине, мире Щзире,

Зинәкә дьн һәбу, һьри дьшушт,
Мәме ажот, перә гһишт,

Сэламэк хwэш дае әви,
Зине пышта хwә расткър ши.

Зине вәгртийә сэлама,
Го,—wәй әлекъм сэламә,
Тә wa херә, бе һәйамә
Мәме мьни, дәлали Аланә?

Зине һәвәки хwә мьлмьланд,
Әве исмәк Мәмерә хwәнд,
Бо дьле Мәме бькърә,
Нәкә ашкәрә дәк у сөрә.

— Бьди тә хатре хwәде,
Көрә зани өз Мәме Аламә?
Нә жь wәлате Шзира-Ботамә,
Wәки хәрибъм, нә жь вандәрәмә.

— Бәле, рьнд занм, тә Мәмей,
Тә жь дәбила Алани,
Занм әз, тә бь хwә әйани,
Әв чьл рожә, сәре реиани.

Һати тә, бо хатре ван чәвани,
Бона хатре ван бөрйәни,
Бона хатре ван тлийәни
Һьндьк дминә бьди рәһ у щани.

Мәме ль Зине ньһери, мәтәл ма.
— Мьн чь ани сәре хwә—го әви,
Ль wәлате мьн тәнә бу йәкә wa,
Wәки мьн жь хwәра бьхаста?

Мәме дьле хвәда кәлжи,
Көләк тәмам дьле вида тьжи,
Мәме го,—ах, мьн чма дәст кьшанд,
Жь де у бава эз рәтиам?

Паше Мәме кәнийа, го,
—Әгәр йа раст, тә әв Зиней,
Нишанәкә мьн щәм тәйә, про
Нишани мьндә, әгәр сәр растей.

Зине Кәвәки хвә фтланд,
Грийа хвә веда рәшанд,
Дзгича Бор гьрт, тәвнәв бу,
Жь ши Кәжийа у пешда чу.

—Нишана тә гөстилка қашрьнд бу,
Мьн жь тә стәнд Мөгөрзәминеда,
Тлийа мьнда, ливийа тә бум,
Паше мьн тьлийа хвә дәрхст, бона
Бкәви бира мьн, ширве дьла.

Ишар тә вәрә бәхтра,
Гөстил кәтә канийе,
Дьна мьн нзан бу чь бькьра
Әз ле гәриам, дьна мьн нәди.

Зине дьле хвәда го,
—Мьн чма гөстилк нәдзи,
Жь Зин хатуне, нани вра?
Дьщане Зинера чун тәвзи,
Дьна нзан бу чь бькьра.

Мәме кур у дур фькьри,
— Әва Зина мьн дэлал нинә,
Әв Зина мьнә дьлкәти,
Чәвә рәшн, рәнги зәринә.

— Әва Зина рәшә, гәмәрә,
Нә бөрө, нә бжанг бәрә,
Чәвәки шашә, бәжнә харә,
Нзанә хәбәрдә әв йәк щарә,

Мәме дьлда гәлә кәвгри,
Кәләк һатә, һьндк ма быгри,
Дьзгин кшанд, дәст Зине дәрхст,
Го,—пашда вәгәрм,—әнийә хвә хьст.

Мәме го,—тә мьн қал у қинә,
Заньм, тә нини хатун Зинә,
Бьһел әз һәрм, ль ван рея,
Бьра кәс мьн нәбинә ван щийә!

Пашә Зине рас гот:

— Зин хатун һәмин ниньм,
Вайә Зина тә, кәхбе we һешиньн,
Ле мьн жи бьбә дьлбари,
Чава һьзкьри, чава бьйари,
Әзе weға бьбм һәлал щари.

Мәме гавәкә фькьри,
Ль Боре бәләк ньһери,
Го—бра бә, әре Зине,
Тә жи дьбм Зәминә.

Зинэ жи гөлэки ша бу,
Әүе дзгина Бор бәрла,
Мәме ажот бәр дөре Таждин,
Әү у Бор ль ведөре сәкьнин.

Жь гьмөгьма льнге Бор,
Әрд льһәжийа, дәнг дьчу жор.
Чашиш Пәрийева чунә дәрва,
Жьна Таждин, Пәрийа кнез.

Мәме ашьдли жь Пәрийе пьрсийә,
— Бежә, әв қәср мала кейә?
Го, — әв мала әфат Таждинә,
Мерхасе Щзире: щомәрде динә;

Әү чар у мькана кәсибанә,
Дост у мьдуре хәрибанә,
Әү бьра, досте мевананә,
Дьжмьне нәмама у дөрийанә.

Мәме жь һәспе пәйа бу,
Боре ши кьшанди тәшле:
Дьле Мәме қасәке ша бу,
Мьле Пәрийеда кәтә шәшле.

Пәрийе Мәме бьрә қәсре,
Вана данә һәвдө салам,
Әван пеш һәв рунштин жоре,
Ван хәвөрдан қасәке тәмам.

Глийе Зиве Мәме го,
Пәри зу глийа дьфәминә,

Занбу Таждин раст натийэ иро,
Мэмера дьве, дыщэдинэ.

— Е тэ дити йэлале мьнэ,
Әвә буййә дәстәбракә тә,
Әз жи агрәти дьбьм хушка тә,
Әв йәк тәмам бьдьле мьнә.

Мәме го, — қәбулә мьн тәмам,
Тьлийе хвә бьрин пе хәнщәре,
Хуна тьлийе хвә метн ван,
Бун хушк у бьра әвә щәре,

Пәрийе чашиша кьрә қирин,
Чашиш һатн, йәк-йәк бәрәв бун,
Дәсте хвә дан бәр синге хвә,
Бәр Пәрийе дәқат та бун.

Пәрийе го, — хортед дәләл, чашишан,
Мир Зевдира бежн, бьра бе,
Меванәки әзиз натийә рәһман,
Бра нәсәкнә, бра әв зу бе!

Һәр чашишәк чу диғане
Бәко жи ведәре бу, ба
Зевдин, аврә да чашиш,
Чашиш го — меванәк натийә,
Пәри гази тә дькә бе шайш.

Бәкр һерс бу, хвә мьфтәләкьр,
Сьра дьла әшкәрә нәкьр,

Го,— һәрә, бежә, агәләрә нечиренә,
Чь дьхазә бьдне, бра вьр нә минә!

Бәко йәк-йәк жь Зина хушк бьһист,
Жь Зина хушка хвәйиә дәкбаз,
Вәки Мәме һатийә Щзире,
Әви арьлә, һьм жи бәр бинә,
Дкарә вәкилтийе дәст ви дәривә.

Чашиш Бадин чәнг вәгәрийа,
Гьли гһианд Пәрийе ви зу,
Пәрийе го,—зу һәрә, бежә Таждин бра бе,
Бра әв бе, ль мала хвә руне.

Бадин вәгәрийа диwane,
Агәләра чашиш дитн,
Әван зур бун, ле ньһерин
Ва сәкьниньн, дөнгә хвә брин,
Чашиш го—Пәри гази һәр се бра дькә.

Qәрәтажди бьбьрава нәсәкнин,
Әвана бь qчева вәгәриан мал, Мәме дитн,
Бәре сәлам дае Qәрәтаждин,
Паше сәлам дане Чәкин-Әффин.

Чава қанун, әдәте дьне,
Мәме жь щийе хвә зу рабу һе.

Сэлама һәрсе бьра вэгрт,
Мэрв дьгот һебәте пе гьрт.

Дәстәбрака гәләки хәвәрдан,
Эпешә фрә бу дьлед ван
Әфан-Чәжан жи ми сәржекьрн,
Фәлийа селе һәрам кьрн.

Institut kurde de Paris

ЩАСЬМЕ ЩӘЛИЛ

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

ӘМ У ӘСКӘРЕ СОВТІЕ

Әз не зарӧ бум, кӧ мьн һьзнәкр,
Әв әмре кәвн у стьрйе we туж,
Әз не зарӧ бум, кӧ мьн же һьз кър,
Азайа гӧл гәш, у гӧле we сор.

Ле һьзкърьна тә ки we бьда тә,
Ль we дьниае бе шәр у бе дәw,
Дәвләтй? һадша? йая шехе дӧру,
Әвана кӧ бь һәвра йәк бубун.

Әм роке рабун мьрабьли ван,
У мә wәлгәранд һадша, тәхте wi,
Ванра шәр дькър һәта бәрбате,
Әм—әһлийед гӧнд у кӧре һала...

Әм—әһлийед гӧнд у кӧред һала
Гәләк бьльнд бу зу һатьн пежда,
Әм бе шех у тащ, бе тәхт у һадша,
Һәртѳм һьшйарьн әм тәбийе хwәда.

Бь дьл хастна сьньфе бь зор,
Мә чекър гӧнд у шәһәред мәзьн.

Мә чекър завод, һезар фабрика,
У әскәред сор минани пола.

Әw ко хай дькә синоре мә,
Чәм у мәдане, заводе мә,
Тәмамйа әрде валате мә,
Валате мә мәзын Советйе.

Institut kurde de Paris

РОЖЕ МЪН

1.

Дәрбаз дьбум эз дәшта веранва,
Дәрбаз дьбум эз гөнде зәлува,
Баве мьн дьбьр, дәсте мьн гьрти,
Дьрәвйаи—дьчун, ньзан бум бәрб кь.

Чөве мьн һесьр, хуне тьжи бун,
Дора мьн тьжи шьнйаз, мьрьн бу,
Ль сәре ханйа кучке беهاي
Шәв у рож тәмам дькьрьн гази.

Әм жь кәвшана кәр-лал дәрбаз бун,
Ведәре зәви бе ав һьшк бувун,
Хуна гәрм ль шьр гол сәкьни бу,
Мьрьн ведәре әмьр чьнибу.

2.

Әзман нәрази, бе тәв, баран бу,
Әм жь бьрчи бун тафәт кәтьбун,
Ле әм дьрәвйан дәсте мьрьне,
У дәрбаз дьбун бь дәшт у банйа.

Жь рожед хвә хун, тэзи нәрази,
Ль сәр пйа рабун пйала у гөнди,
У вана алткър вәбу ро тәзә,
У һатә бәрб мә Октябра аза...

Баве мьн дьлша дәркәт мөйдане,
Гот: „Лао, әм дәрда ида азанә,
Дәшт, кәвшане мә бе чандьн набә,
Ве зутре һәбә нан у мале мә...“.

Әһлие рәви жь чйа пәйа бун,
У жь гәлиед кур, жь мешә һатьн,
Гөнд жи минани щергед кав мәрщан,
Вәбун, көлилк дан, һешин гредан.

У баве мьн гот: „көре мьн һәрә,
Бьхунә, һинбә, өлме баш һьлдә,
Әм жь ве шунда бьрчи нагәрьн,
Әм иди бе кам, бе нан наминьн.

Мьн кьтеб, қәләм у дәфтәр һьлда,
Чумә мәктәбе тәв һәвалә хвә,
Өз тьме һинбум, хәвьтим сәр хвә,
Кө жь һәвала пажда нәминьм.

3.

Гөнде мәда мә колхоз чекьрйә,
Хәвата һәләл әм пежда дьвьн,
Хәбатрожед мә һәр йәки һәйә,
Машине тәзә кәвшан нәгш дькьн.

Шинкайа нэрм, хас, нэр чар алйе тэ,
Чйа у банйе мө хас хвэкьрьнө,
Бь хэвата мө ёмр гёл дьдө,
У гёл вэдьбьн бь худана мө.

Ле чахе эвар, тари дькэвө,
Өм бэрэв дьбьн клуба тэзэ,
Партия мө мэзьн сэрвери дькэ,
Ленине мэзьн ре нишан дьдө.

4.

У эм дьбьнен, дйса нин дьбьн,
Нава мөктөба шөре сьньфе,
Wэки эм чекьн ёмрәки тэзэ,
Исанөтәки бесьньф, аза.

ЗӨВЙА КОЛХОЗЕ

Жь пәнше тэве шов шəwq дьдэ,
Мина рое дьчьрусэ,
Тохьме зер дьле мьда,
Мина гөла əw шин дьбэ.

Жь бэр зəвйе чьqас хwəшə,
Бае хwəш кö дэрбаз дьбэ,
Əмре колхозе чьqас баша,
Кö дьле мə əw ша дькэ.

Тохьм дайə хwəйкьрьне,
Ль ван хwəлйа бь клам,
У барана дьл у щəгэр,
Мə рəшандйə ван хwəлйа.

Йəк жи тə дит ша бун зəви
Бь дəнге сьмле тьжи,
Килəре мə тьжи дьбьн
Дəнге гəньм, щəе хьшин.

Чьqас хwəшə бина хwəлйе,
Хəта шове ракьри,
Чьqас хwəшə бина хwəлйе,
Чьнин, бедəра колхозе.

КӨРЕ НӘС

Нәсә, нәсә Бәкәе чук,
Рәе тәмам бешөхөл,
Кәүканике әү лавежә,
Кәүә сыпи дькөжә.

Кө ле нагрә кәүә сыпи
Ши дьфьрә жь тьрсе,
Гәрәк Бәкә тә бьвниий
Дьвә агьр жь һерсе.

Ле рожәке вәхте нечире,
Кәүәк сыпи бьриндар кьр
— Мь рьнд тә хьст, дәләлә мьн,—
Кьрә гази әви дьл ша.

Мина гөре нәтер буйи,
Ль бәрб кәүе әв бәзйә,
Ле әви дит гәләк бь хоф,
Кәүә сыпи кө дьгрйә.

Дьле Бәкә зәф тьжи бу
Кәвьр иди һьлнәдә
У кәүкани авит веда,
Көрәк ақьл-кәмал ма.

Л У Р И

Лури, Лури, көре дэлал,
Чэве тө рэш, бьру гөйтан,
Кө дьнерьм өз ль сэр тө,
Тьжи дьбө дьле мьн ша,
Разе ширьн, разе рәһэт,
Лури, Лури, көре дэлал!

Дэлале мьн, зу мэзын бө,
Баве хвара пышт у мьл бө,
Зу мэзын бө, тө мерхас бө,
Валате мэ тэзэ хвәйкө,
Разе ширьн, разе рәһэт,
Лури, Лури, көре дэлал!

Ва бу тари, тәйр—ту разан,
Раза хөзал тэв кара хвө,
Стәйрк дәркәтьн, һивәронө,
Чйа у бани хвәш разанө,
Разе, ширьн, разе рәһэт,
Лури, лури, көре дэлал!

БЕРИВАНЕ

Бериване хэзалэкэ,
Бэжн бьльвдэ, хвэ бь рьндэ,
Гэлэк валат эз гэрйам.
Qизе бэдэw мьн зэф дитйэ,
Бэдэwа өса мьн нэдитйэ.

Кэзар хазьл ви мэрьви,
Ки кё щинаре вейэ,
Кэзар хазьл ль ви чёви
Ки кэвотка өса дийэ.
Беривана мьнэ рьндьк
Чуйэ мала баве хвэ,
Жь кэвотка мьн дэнг нае,
Кэрге жь мале дэнг нае,
Мал валайэ, хьрабэйэ.

Бьру қейтан, ёнйа фьрэ,
Леве ширьн, бериване.

Бериване гьредайэ гэмэзйа риши
Өw бь мерара бэдэw кэтиё һөщэте,
Бериване,
Дьчө мале, дэрте дэрва,

Бәр шар тэмэяа тэзэ гьредьдә,
Бериване.

Бериване,
Эз дьбиньм кофйа тэ зив ль сәре тә,
У дьнерьм ль чәве тә,
Мина чйае Әлэгәзе зөлал-зөлал,
Эз дьнерьм ль чәве тә,
У вәдөхөм,
Ле дьле мьн рәһәт набә.
Бериване,
Һәв һызкьрн
Хвәляа зйа һешин дькә,
Көлилк дьдә рәнг бь рәнг.

Бериване,
Нә мьлмьлә, көбар-көбар.
Щер һьлинә,
Бәрб канйа зөлал пьшт мала мә гәст
Тәне алики дьле мьн саг майә,
Хьраб нәкә,
Бериване!

Бериване,
Эша һызкьрна дьле мьн зәф у зәфә.
Ки хьрабйе бькә орта дьлкәтйа,
Льнге ви we көвр кәвә.
Эз дьбиньм бьрөйе тә гәмәр—гәмәр,
Эз дьбиньм чәве тә хөмар—хөмар.

Ах, бьнерьн, бериване
Те мала хвә,

Ре чуина ве дьнерьм,
Тәне оса ре дьчө кэвотка чйа.

Бериване кур разайә ширьн-ширьн
Нәйфа мьн те, вәки рәкьм,
Нәрьм газе гизе щинаре мә кьм,
Бен у ве жь хәвне рәкьн
Ньлдын аве бин хвәш
У гәвнәвкьн,
Дәсте ве бәдәв дәлалкьн.

Кэвотка мьн,
Дәре дәрва,
Сәбьр накьм әз бе тә,
Нәйфа мьн те гиза дәлал,
Кө кәсибьм,
Фәләне тә нькарьм бьдьм.

Бериване,
Әзе бьзор тә бьрәвиньм
У бьвьм ль синге Әлэгәзе,
Кидәре кө чьлканинә,
Кидәре кө гола чукә,
Кө бьнерий,
Сьфәте хвә тә бьбиний.

Кани чьдас хвәш зәлальн
Әлэгәзе, нав шинкаие
Авдас хвәшьн у зәлальн
Дьл, Ньзкьрьна бериване.

Бериване,
Тә һәландйә дьл щәгәре мьн,
Дьле мьн һьсрәтә тә майә,
Бериване,
Қалчиҗәкий
Һе тә дәст тә нәкәтйә.

Дьле мьн рабуйә,
Бәрәк буйә,
Чава пеле аве тен зьнер дьхьн,
Ӧса жи рәһе мьн дьфьрә бәрб тә те,
Һәмез дькә,
Һәмез дькә.

Бериване,
Дәлала мьн,
Қуле тәмә,
Дьле мьн рабусанәк дьхвәзә,
Леве мьн валәжьн, дьле мьн тьжйә,

Ниве шәвейә.
Бериване ва дәркәтйә.
Һив ронайә хвә авитйә сәр дьһйә тари
Ле һива спи
Начә ава сәр бәхте мьн у тә.

Бериване,
Дә зу бькә
Незик дьбә бәрбанга сьбе,
Мьн лаиди рабусанәке кә,
Вәрә бьрәвьн әм тәваи,
Бериване!

БӨРХВАН

Бөрхвано, һэй бөрхвано,
Бөрха бинэ, зу бькэ,
Дэсте назьк Щәмилэ,
Вөкьр дэре гоме мө.

Бөрх дөркөтөн, бөрх дөркөтөн,
Листьнева, калэ-кал,
Мина лейе бөрх бөла бун
Дэште мэзэн, кэрийава.

Хвөшө бина зозана мө,
Кө бьнери, канинэ,
Тэйр һөнө шьр һөзар рэнги,
Хушка бөрхван, бөрха бинэ!.

Кө бьнери көлилкэн гьшк,
Жь бае нэрм дьһөжьн,
Сөре бьчук дьвьн-тиньн,
Төе бежий эш хөбөр дьдьн.

Дэшта колхозе, һөзар көлилк,
Һөзар кани кө һэбьн,
Гьшка рьньдтэр, тöи, гизьк,
Хушка дөлар, Щәмилэ!

СИАБӨНД У ХӨЩЕЗӨРЕ

(жъ щьмѣта кѳрманща)

кѳрт

Даре шин у һьшква тьжийѳ.
Чйае Сиѳане Хѳлате.
Qѳйе бьльнд кѳвьрава тьжийѳ
Чйае Сиѳане Хѳлате.

— Мьн гот:

Сиабанд,
Нѳчѳ пѳй-ви гае куви,
Нѳчѳ,
Нѳчѳ,
Нѳрге тѳ нечирваний,
Ва, ѳз нечира тѳмѳ,
Сиабѳнд!

— Нѳгри,
Нѳгри, Хѳщазѳра мьн,
Нѳйфа несьре тѳйѳ,
Дост, дьжмьне мѳ зѳф нѳйѳ,
Нѳгри,
Бьра дьжмьн бьгри,
Хѳщазѳра мьн!

Мъж гьрт ль чйае Сиѳане Хэлат
Сиабѳнде мьн!

Тир у кѳване хвѳ авит,
Сиабѳнде мьн кѳтѳ пѳй га кѳви,
Кѳ га кѳви бькѳжѳ,
У бинѳ бьдѳ Хѳщазѳра хвѳ,
Ле фѳлѳка кор нѳишт,
Кѳ Сиабѳнд ви бькѳжѳ.
Ле нечир нечирван кѳштйѳ—
Га кѳвиѳе хар Сиабѳнд
Гьлда сѳр стѳриѳе хвѳ,
Авитѳ жере сѳр даре Гьшк,
Даре Гьшк намьлера дѳрбаз бу,
Бьрина кѳр вѳкьр,
Бьринѳкѳ кѳр, мѳзьи...

— Гѳндарйа мь бьн
Чйано,
Кѳвьрно,
Синге хвѳ шѳшти бѳр вѳ вѳкьрийѳ,
Баѳ вѳ дькарѳ гѳло весинѳ?
Св агьр кѳ дьле мьда дьшѳштѳ,

Баѳ ва дькарѳ?
Гьсьре чѳве мьн заѳакѳ,
Мина каниѳ жорда теѳ хар,
Жь чйаѳ Бинголе.

Чѳве Сиабѳнде мьн рѳшьн,
Мина тьрийѳ Сьнщанѳ.
Бѳжна Сиабѳнде мьн бьльндѳ,

Мина сьпънгдаре
Шин буйэ рэх чэма Мурад чайе,
Рѳѳе Сиабѳнде мьн тѳмьзѳ,
Мина бѳрѳа ѳшльн,
Кѳ руньштѳѳ сѳр лода мѳ.
Пашда вѳрѳ,
Пашда вѳрѳ,
Вѳрѳ мал,
Сиабѳнде мьни ѳзкьри!

— Нѳгри,
Хѳщазѳре,
Нѳгри,
Дѳлала мьн!

— Ах, ѳз чава нѳгрим?
Вѳхте нѳлиниа тѳ дьбьнем,
Вѳхте дѳнге тѳ дьбьнем,
Сиабѳнд,
Вѳхте несьре мьн тен,
Дьрежьн сѳр сурте мьнѳ сор.
Сурте мьн сорѳ,
Дьле мьн рѳшѳ,
Сиабѳнд,
Сиабѳнде мьн!

Сѳре чѳѳае Сиѳѳане кѳвьр тьжѳѳѳ.
Сѳре чѳѳае Сиѳѳане гола зѳлалѳ,
Бьн ѳѳѳѳѳѳѳ тѳвѳ ѳш дьчьрусѳ,
Мина нѳѳниѳка шин,
Дьхазьм бѳм щѳм тѳ,

Пе we аве бьрина тэ бьшом,
Рэща жь тэве кьм
Кō һэкиме
Бьрина тэбэ,
Бьрина тэ кур,
Сиабэнд!

Нэ нэлэ,
Сиабанд,
Нэ нэлэ,
Бэр пала тэ бэлги тōнэ,
Һэрьм жекьм һэвт гōлийе хвэ
Хвэли бьдьм сэре хвэ.
Синге хвэ хьм,
Бькьм шин-гьри,
Сиабэнд!

Ах-тō
Га куви,
Га куви, кō зэф чукий,
Стōрийе оса дьреж ке дайэ тэ?
Га кувие бедьл,
Тō буи сэбэб,
Кō бук у зэве тэзэ
Жь һэв щьһе бьн,
Тō буи сэбэб, кō рōжа мьн гэш
Рэшбэ,
Га куви,
Бейсаф!

Сэре чйае Сипане .
Әвре рэш руныштйэ.

Сәре чйәе Сиғанә рәшә,
Рәшә мина дьле мьн.
Бае сар, сәре Сиғанә дьхә,
Жер дәрбаз дьбьн.
Тәйр-төйе гоштхьвр...
Wәй дьнйә,
Wәй мәрвь,
Ке бьһистйә, кә
Нечир нечирван бькөжә,

Ах, Сиабәнд,
Жь чйәе Сиғанә бае сар те,
Те, щәндәке тә дьхә,
Шина тә дькә,
Дьгри бона тә.
Бәжна тә титал
Ва әрде кәтйә,
Әщеба wa қәwmийә гәло
Гөре сәре чйә,

Дьнәлә,
Сиабәнд гьран дьнәлә,
Кьлама хwә пашьн
Сиабәнд дьвежә, —
— Хәщазәра мьн,
Хушка мьн,
Мьрьне әз у тә,
Кьрә хушк бьра,
Сйәрбә һәспа хwә,
Вәгәрә мала бавә хwә,
Бежә бавә хwә,

Бьред хwө,
Хэщазэре.

Сэре чйае Сипане мьж гьртйө,
Сэре чйае Сипане рэш гьредайө,
Сиабэнде мьн,
Бь мьразе мө
Өз сонд дөхөм,
Кө пэй мьрна тө,
Тө мер набө хwэйе
Хэщазэра тө,
Бөбөхт, бөмьраз!
Мьн һөмөзкө
Өз тем,
Тем...

Хэщазэрин хwө авит
Кө һөмөзкө Сиабэнде хwө.

ЛӘЙЛ У МӘЩРУМ

(кын)

Мәщрум көре пира фәқир бу,
Әви Ләйле хәвнеда дибу,
Қизәкә һөсөл-щәмал маледа бу,
Чәве we рәш, бьру қәйтән бу,
Поре we рәш, мина комьр бу.
Бәжна we зьрав, мина хәзал бу.
Дьле Мәщрум Ләйледа һәбу.
Мәщрум жь хәвна хвә вәшьньқи,
Дит чар айе хвә, кө нава ши бу.
Мәщрум ведәре гәләки гьрйа,
У жь we дәде гәләки машйа,
Дайка ви разайи зу пе һьсйа,
Жь хәве рабу у ши мәтәл ма,
Го—Мәщрум, лао, тө чьра дьгрйи,
Чьра нав щидә өса руньштий?

— Дайка мьн дәлал,
Дайка мьн ширьн,
Ишәв хәвнеда
Мьн қизәк дитйә,
Тө қиз нәвежә,

Пәришан бежә.
Дьле мьн кәтйә
Әw гиза ләтиф,
Наве we гизе
Ләйла бәдәwә.
Әw ль ве шәве
Мала мәда бу,
Жь сәр we тәмам
Мори дьбарин,
Шәwq дьда бь хwә,
Минани рое.

У дйа Мәщрум кәре хwә ньһери,
Дит wәки Мәщрум бәнги буйә,
Рәнге рye хwә педа авитйә,
Бале кәре we иди qәт тәнә,
Дайка бәләнгаз зәф бәрхwә кәт,
Фьтйли пышт хwә, Мәщрумра wa гот,
У дьл һьнаве кәре хwә әве сот:
— Мәщрум, лао, тә сәбьркә,
Чьдас дькари, зәф әмьркә,
Әмре дьреж, сыламәти
Дьqәдинә мьразе wi,
Тә дьле хwә хьраб нәкә,
Әw сәва тә зәф нә пәкә.
Әзе һәрьм мала баве,
У бьхwәзьм тәра Ләйле,
Тә нәкә qәт хәм у хәйал,
Һәр әз тәра мьразьм.
Пира дайка Мәщрум чуйә,
Мала wанада руньштйә,

Де у баве гизе дитйә,
Дәрәҗа we гъли кърйә
У бәрб мала хwә һатйә.
Мәшрум гәләки шабуйә,
У бь кән бәрб дйа хwә чуйә,
Бәр дайка хwә кӧндә буйә,
Сәре хwә рәш бәржер кърйә,
Дайка хwәра әw wa готйә,
— Дайка мьнә ширьн, дәлал,
Әw чь гизә кӧ тә дитйә?
Ләйла мьн хәwнеда дийә
Зәф бәдәwә, ләтифәйә,
Әз дьвезьм әw шьндийә.
— Лао, әw Ләйла тә дийә,
Зәф бәдәwә, гәләк рьндә,
Ле гәләки әw кӧбарә,
Жь чиә, әз сәт ньзаньм,
Wәки гәләк поз бьльндә.
— Дайке, дайка мьнә пире
Һәр чәве тә һәврә дәре
Чьма wәра хьраб дьвей,
Дайке, дайка мьнә һәлал,
Дәв дьране тә тәв бешьн,
Чьма wәра оса дьвей?

Баве Ләйле дәwләти бу,
Мәрвьәки һәрәмиш бу,
Поз храби, бегәwшә бу,
Кьни қӧти қальндәк бу,
Сьмел пәжал, чәвнәбар бу.

Дйа Мэщрум хвэра дьфькьри
Әвә бь хвә һеди дьгот:
Әзә чава бькьм, қәт һызаньм,
Мала бавә Ләйле дәвләтийә,
Ле мала мьн қәт тышт тӱнә,
Қиза ағә вә чава бә
Бә дәф-зӱрнә мала мьн.
Қәт кә дитйә вә дьнйәе,
Ви әмри, зәманида,
Қиза ағә, бәдәв, дәлал,
Һәрә мала шьвана.
Әвә чава буктйә бькә,
Дьле мьн рәш ша бькә,
Ангори мә әв қәт нинә,
Қиза — бәга, ағанә.
Вәрә һәрьм әз хазгини
У бьвьм вьр сосрәт.
Мэщрум, лао, тӱ чь дьки,
Мала хвәда рәһәт руни!
Дайка Мэщрум жера ва гот:
— Бьди хатре хвәде иро,
У ви порә мьни сьпи
Тӱе жь Ләйле зу вәгәри,
Әв қиза дәвләтйәнә
Қиза бәга, бәгләрәнә
Дури шьван хәватчйәнә.
Мала мьда әв насәкнә.
Вә бһелә у бьрәвә.
Вәрә, Мэщрум, мь бьбьһе,
Тәрка гьли иди бьде.
Мэщрум бьһист гьлийә дйа хвә.

Хэбэрэк гэт нэгот жера,
Рабу тэне тэв хэспа хвэ
Бэрб мала ван сйари чу:
Мэщрум мала Лэйледанэ
Тасэк ав жь Лэйле хвэстйэ.
Мэщрум иди жь һал кэтйэ,
Өгас, wэки дөшөрмиш бу,
Лэйла бэдәw мина мэрщан
Бэрб канйа Сынщане чу,
Кө таса ав жера бинэ,
Дьл һьнаве хорт рәһэткә.

Qиз у бук сэр канйе бун,
Дькәнйан бь дэнге бьльнд.
Ав дькьрьн щере хвэ,
У радьбун сәрийа,
Пәй һэв дьдан у дькәнйан,
Ки кө тэне wьр дьма.
Лэйле бь кәр бэрб канйе чу,
Кө ав биңэ Мэщрумра
Ле ви чахи ль сэр канйе
Кьлам дьготьн қиза бь хвэ,
Букәк шаһьл, кьнще сор лэ
Кьрә гази, готә Лэйле—
— Лэйла бэдәw, тә рьндьки,
Бьсәкьнә тә һьндьки,
У бьбьһе кьламе мә,
Бьнер чьдас-чьдас рәстә,
Ща сәре хвэ бьльндкә жор,
Ща тә бьмөш-бьмөш, бьмөш,
Мала wәда wә руньштйэ

хортәки бәдәми дәләлә,
Тәе бежий әв сәрхвәшә,
Әв сәрхвәшә, растә-растә.
Ле нә кә жь шәрәвейә,
Әв сәрхвәше зәф зуванә...
Жь дәрде тә, Ләйла бәдәш.

Кьлам готьн қиз у бука,
Кьлам готьн дәнге хвәшва,
Вәки Ләйле әглә бькьн,
Сәбра зәве бьщербиньн.

Мәщрум ньһери Ләйле нәһат.
Нале ви жи тонәбу қәт.
Рабу Мәщрум чу бәрб канйе,
Кә бьвинә: кане Ләйле?
Бәрб қиз бука Мәщрум ләз чу,
Қиз у бука Мәщрум дибун
У бәрб зьнер сәкьни бун.
Мәщрум кә һат вьр вһери,
Дит Ләйле тәне сәр каниеә,
У щер тәзә тьжи дькә.

Қиз у бука қаст ва кьрын
Вәки һәрдә тер хәбәрдын.
Оса жи бу.
Ләйл у Мәщрум тәне вьр ман,
Сәр канйа сар хәбәр дьдан,
Дьле ван һәрда һөвда һәбу,
У хвәра тер вьра шабун.
Ләзәки шунда

Мэщрум хэбарда,
— Лэйла мьнэ бэдэwэ, ширьн,
Эва чэнд рожэ эз ре натьмэ,
Шэве дьреж ранэзамэ,
Дьхwэзм разем, рэх кание,
Сэре хwэ дайным сэр чока тэ
У тер разем эз бь ширьн.
Лэйле ша чока хwэ дани
Бэр сэре хорт, wэки рэзе,
Хэwна курва Мэщрум рэза,
Дьле wi ша, эшq жи бьльнд,
Рэх wiда бу Лэйла рьндьк.

Эвар зу нат, ро чу ава
Гэран гэзэ натьбу гонд,
Һьнека дэвар дьвьрьн агла
Тоз думан бу нава гонд
Һэр йэк хwэра шөхол дькьр,
Кэс бе шөхол төнэбу.
Лэзэк шунда Лэйле бьһист
Гьма-гьма дэфе дьһат,
Зьнгини кэтэ нав зьвара,
Дьһат дэнге гонде зара
Гонди-гонда дэнг дьдан һэв,
Лэйле хwэра дөшөрмиш бу,
— Ла мьн гьрьке эва чь кьр,
Дури бьра пор кор кьре
Ве шэбэде мала мэда
Тьвдарэке коче льдит,
Кө һьлгэрьн зозана.
Гондда кэсэк наминэ.

Әзе тәне чава бькьм,
Һәрге нака Мәщрум ракьм,
Әзе, йәкә хьраб бькьм,
Дури Мәщрум мал храбкьм.
Wәки һәрьм әз зозане,
Дькарә гәло, Мәщрум жи бе,
Һәвра һәрьнә зозане?
Ләйле һәвәки дөшөрмиш бу,
Бәр сәре Мәщрум рабу.
Сәре ви данн сәр дәмале,
Щара пашьн бь дьл шәгәр,
Бь дьле хwә әши нәша,
Әwe Мәщрум рамуса.

Ләйле чу гьништә коча,
Чув һешьрин ль wәре хwә,
Сәр синге чйа, шие бьльнд,
Ль сәре чйа, дора канйа.

Wa дәрбаз бу рожед дреж,
Ләйле иди буву геж,
Әw һьзанбу гәт чь дькьр,
Дәрәда Мәщрум фькьр дькьр,
Әwe һьштьбу Мәщруме хwә,
Ль шие дур, нав кәлилка.
Ләйле дьчу һәрро аве,
Жь дьзика де у баве,
Дьчу аве тәв гиз бука,
Мәна пьнщаре дьгәрйә,
Жь һәр гөли, жь һәр бука,
Жь һәр кәлилка у мәрйа

Дэрэда Мэщрум әве дьпърсйа.
— Гәло жь вә кәс нә дитйә,
Мэщруме мьн рәзаи,
Гәло гора, гәло һырча
Хварьн Мэщрум рәзаи?
Жь кә пърси, ле тә кәси
Щава Ләйле нәдыда,
Чьмки вана гәт нъзанбу,
Мэщрум кидәре рәза бу.
У роке жи әве ньһери
Се тәйре симьри мәзн
Алие Сьнщане дьфьрйан.
Ләйле дәсте хвә жәв вәкьр,
Дьл шкәсти жь ван пьрскьр,—
Ща бьнерьн, гәли тәйра,
Вә тә кәс нәдитйә?
Мьн вьр һыштйә Мэщруме хвә
Нав шинкаие, сәр канйе.
— Ләйле, мә жер ньһерйә,
Хортәк сәр канйе дитйә,
Нур у нәдар же барйә.
Гиһа ль сәр шин буйә.
Әм нъзаньн чь гәвмйә,
Әв хорт сагә, йан мьрйә.
Ләйле кә әв йәка бьһист,
Гәләки әв бәрхвә кәт,
— Вәйла поре хвә кәр кьре.
Пьрса тәйра нур кьре.
Дәрд у кәла хвәра кьре.
Ләйле дьгот, дьгәрйа
Бәрхвә дькәт у дьгрйа,

Мина баране дьбаранд,
Кълам дьгот дьлобанд,
Дъле мәрйа дьпәрътанд.
Әве рое мал нә дьһат,
Дьгәрйа нав шинкайе,
Ль келәка һәр канйа
Мәщрума хвә дьгәрйа.
Ле чь бькә бәләнгаз.
Мәщрум мабу щие дур.
Шәве тәмам бе хәвн бу,
Хәбәр дьда тәв мәщрум,
Дәсте хвә дьвьр нав һәве,
Вәки Мәщрум һәмез кә,
Бадьлһәва әве ва дькьр,
Чьмки Мәщрум мабу дур.
Ва дербаз бу гәләк рож,
Дәсте Ләйле мабун бош,
Ләйле гьран нәхвәш бу,
Жьне мөзън, пор спи
Дора Ләйле руньшти
Кълам дьготьн Ләйлера,
Вәки дьле ве ша бә.
Нав щидә ащъз нәбә.
Де, баве Ләйле дитьн,
Вәки иди комәк надьн,
Гази шарие мале кьрьн,
Готьн—һәрьн бьлэзиньн,
Әрабана гьребьдьн,
Әме бәрб гөнде хвә һәрьн.
Бьра хушка хвә ньһерин
Кө һале хушк иди төнә,

Рабун кон бэрэв кърн,
Пэз у дэвар дан пешйа хвэ,
Бэре хвэ дан бэрб гонде хвэ.

Ниве рэда Лэйле рабу,
Жь эрэбэ эве пэйа бу,
Нав шинкайе хвэ вэшарт,
У бэрб кание эве лэзанд.
Чу бэрб кание у дит вьра
Мэщрум ширьн разайэ.
Сэре хвэ сэр дэзмале данйэ,
У хэва кьбирда чуйэ.
Вэхте Лэйле Мэщрум дит,
Агьр дьл у шэгэре авит,
Һесьр жь чэве ве рьжйа,
У бь зэлули кьламэк готе, —
— Мьн вэхарйа ава каниа,
Кьшандйэ бина зозана,
Гэрмьстане Мэщрум майэ.
Эв ве гаве қэт ньзанэ
Вэки Мэщрум тэне Майэ.
Лэйл бэр сэре ви нинэ.

Хвэра лэзэки руньштйэ—
Һесьр жь чэва һатйэ хваре,
(Мэрьв дьгот кь һавт салэ
Лэйле Мэщрум нэдитйэ—)
У ньдътйэ сэр сурте ви,
Мэщрум хэвне вэщьвьди
Лэйле. бэр сэре хвэ ди.
— Лэйле, Лэйла мьнэ дине,

МӘМЕ У ӘЙШЕ

— Дае, ишәв мьн хәwnәк дит,
Нав хәwnеда Әйше дит—
Ах, дае әв чь агьрә
Дьмашинә көре тә...
Бона хатьре көре хwә тәк,
Бькә һьнар у чарәк,
Һәрә мала Тели Әйше,
We бьхазә бинә мале,
Бь агьре һьзкьрна we,
Дьшәwьтьм дае щан,—
Мәме wa гот дьле хwә даи,
Qиза хәwnеда кө дитбу.

Дайка Мәме пир рабу чу дәрва,
Бой хатре көре хwә таи тәне,
Чу кө бьхазә әw Тели Әйше.
Әwe дәwат кьр у бук ани мал,
Кәвт мәһ төвайи әw бал һәвдө ман
Мәме у Әйше бь һәвдө шабун.
Кәвт мәһа шуяда һесьр чәвада,
Хатьре хwә хаст Мәме жь Әйше,
Һьшт пира дйа хwә у жьна шаһьл,

Ньшт ошаха хвә у гонде дэлал,
Рабу әw рә кәт шәһәре Шаме,

Кө щики бьвинә,
Хәбатәк бькә.

Нәвт сал дәрбаз бу жь щьһе буне...
Йәк-йәк дьжмьри ро Тели Әйше,
Нәвт сала дурбу Әйше жь Мәме,
У жь һөба ви дьшәwьти әве.
Кәнге кө һәвт сал һат у дәрбаз бу,
Әйше жь һьзкьрьне ида таб нәкьр,
Р'абу Мәмерә нәмәк һьвиси,
Бь һьзкьрна алав печанд әw нәмә,
Бе сәбьркьрьн шанд пәй хәрибе хвә,
— „...Бәсә бьминий шәһәре хәриб,
Нәмеда Әйше wa һьвиси бу,
Нәмә дьстиний иди нәсәкнә,
Шәв дьвә йан ро, рә кәвә wәрә,
Бәрб wәтән wәрә, wәрә нәсәкнә.
Мәме, әз бе тә иди таб накьм,
Әз тәмримә, мөлүльм, кәрьм,
Дьле мьн шкәстйә, стөйе мьн харә,
Мәме, чөве мьн ль рйа тә майә,
Тө ронайа мьн. әмьр у рөһе мьн.

Нәмә бьрьн у дан дәсте Мәме,
Мәме нәмә хвәнд, паше рамуса,
Ньлда у дани әw сәр дьле хвә.
Тьвдарәки дит кө рә кәвә һәрә,
Нәспа кьһел кьшанд, сйар бу у ажот,
Хәтьре хвә хаст шәһәре Шаме,
Сәр дьле ви бу нәма Әйше,

Бәре хwә әw да бәрб wәтәне хwә,
У рйа се мәһа, нава се рожа,
Мәме бь сйари бьри дәрбаз бу.
Шәв нишәв бьву Мәме гьһишт мал
Кьбир рәза бун дайе у Әйше.

Мәме пәйа бу жь һәспа кьһел,
Һәсп бьр гьреда жь стуна тәни,
Незики дәри бу у кьота дәри,
Дөкьота дәри, дьл кәсәр тьжи.
Һөндорә хени дәнг дан у пьрсин,
— Кийә өса нивешәве,
Дәре Мәме дөкьотә?
— Әз, меваньм, — бь дәнге һеди,
Гот Мәме бь дьле ша.
— Бәр меване Мәме һәртым
Дәри тьме вәкьрийә,
Һәрә ода келәка мә,
Wьр дйа Мәме рәзайә.
У һәрге тә сйари һатий,
We һәспе бьвә тәwла мә,
Бәр мевана тәхте тьжи,
Мина дьле хwә we вәкә,
Бой рәзана рәһәт һеса,
Щйе рәһәт we бдә,
Бой һьзкьрна кьрә хwә тәк:
Әw жи хәрибә мина тә.
Һәрә рәзе у рәһәт бә,
Кәнге сьбә кә ронбә,
Р'абә диса һәспе сйар бә
У бь дьле ша рйа хwәда һәрә.

Пэй ве хэбэре Мэме таб нэкър,
У шаба Әйше ва да пышт дэри,
— Әйше шан, әзиз, тә дэри вәкә,
Сэр Мэмее хвә дэри вәнакий?
Мэмее тәмә, тем жь хәрибйе,
Тә жь дәнге мьн назнэкър, чийә?

Тели Әйше әв йәк кә бьһист,
Дьле ве кәта,
Дәст дани сэр дьл,
Щйе хвә рабу,
Бавзда бәр дэри,
Бавзда бәр дэри у дэри вәкър.
... Әйше кәт һәмезә Мэме
Мэме жи—йа Әйше.
Хәрибе вә жи хер сыламәт бә,
Һәмеза вә жи бьра тьжи бә.

Мэме у Әйше һәв һәмез кьри,
Мина дә гәла, чун алие мале,
Бь дьле кәсәр һәв һәмезкьрын,
Һәвдә рамусан у һәвдә шабун,
У Вәхте гәләк вәлә дәрбаз бу,
Мэме вәгәрия Әйшәра ва гот —
— Әйше шан, рабә гази дайе кә,
Бьра бе руни әм хәбәр бьдьн,
— На, тә роһе мьн,— ва гот Мәмерә,—
Ниве шәвейә, дайкь разайә,
Әш бьра разе, вәхте ро вәбә,
Ве бе бьвинә, чәв ве тә тербә
Наһа бона тә бь тое сарва,

Шир, қатъх бинъм у ширън бѳхѳ,
Бъ ава вѳтѳн бьшум лънге тѳ,
У рѳзе рѳлѳт лѳта рѳ вѳбѳ.

Дъле Мѳмеда кѳсѳр тьжибу
Мѳме гѳлдарйа ѳйше нѳкьра?...
Ноъла агьр ѳйше бѳр ви бу,
Гѳлдарйа ѳйше чава нѳкьра?...

Чѳк-ильѳе хвѳ диварва дардакьр,
Сол-горѳ дѳрхьст, руньшт лъ сѳр ши,
ѳйше ав ани у шушт лънге ви,
Хвѳрън, вѳхвѳрън, гѳлѳк хѳбѳр дан,
У наше рабун тѳвайи разан.

Бѳрбанга сьбе вѳхте рѳ вѳбу,
Дайка Мѳме шир жь щѳе хвѳ рабу,
ѳве се шара гази хвѳде кьр,
Жь курайа дьл ахинѳк кьшанд,
ѳв кѳсѳра ве йа лѳвт сала бу,
Кѳ дъле дѳа ви дьшѳвътанд.
ѳве наше дьа лъ кѳре хвѳ кьр,
У ѳмре дьреж хвѳст бона Мѳме,
Огьра хере бой шѳхѳле ви
Кѳ зу вѳгѳрѳ, бѳрб мала хвѳ бе.

Ва дьа дькьр бой Мѳмее хвѳ,
Кьвще хвѳ хвѳкьр, дѳркѳт бѳр дѳри,
Дит лѳспѳкѳ кьлел ва гьредайѳ,
У бьхѳид ѳве ва гѳтѳ лѳди,
— Меван лѳтйѳ сѳр чѳве мьн,

Ле э́лэми дае накън,
Ви бьвьран ода мэзын,
Лынге меван бышустан,
Нан данйан бэр, дэрэг Мэме
Гълик, тыштэк бьзанбийан.

Ва гот пире у зьвьри,
Дэре Эйше э́ве вэкър,
Дэри вэкър у э́щерб ма,
Эш жь тырсе бу кэвър:
Ль сэр бэлгийе бука щалъл
Дө сэре мэрия э́ве дит,
Р'азабун һэв һэмезкьри,
Чава бук у зэ́вэ буна,
Бэр чэ́ве ве рэ́шэ вэда,
Назнэкър э́ве кө́ре хвэ,
— Вэй Эйше, вэй хайини кър,
Халанд Мэмее э́гит.

Дьле дия Мэме гъжи бу у гот,
Хэбэре э́йбе рьжанд сэр Эйше,
— Тэ э́ва чь кър, Эйша бехвэде,
Эйша бенамус, рые тэ рэ́шбэ,
Сонда һэлалые чьра һэрьманд,
Колозе Мэме тэ чьра харкър?
Мьле дайка пир рэ́хда дардакър,
Стө шкенанд, дьл бьриндар кър,
Эйша бехвэде!..

Дайка Мэме пир гьрар кър бь'хвэ,
Бой хатре Мэме ви дьзи бькө́жэ,

Бэр чэва рэш бу, тамаре веда
Хуна шаһьлтйе теда пел дыда.
Дит кō жь диwer, бэр сәре Мәме,
Тывынга рәшә wa дардакьрйә.
Өве тывынг һылда, бэр әниа ши гьрт,
Бэр әниа хорте шаһьл бэр мьраз.
„На,—дөшөрмиш бу—
Өв we дөвг дәрхә,
Әйше бьбьһе,
Хәве we рабә,
Гөнд we һьшиарбә,
Гөнд we бьзанбә,
Мәме wәки бе,
We бьхәидә,
На, әз пе тывынге шийа накөжьм,—
Гот дайка пир, тывынг дардакьр.

Дит қәмә кәтйә бэр сәре wана,
Куз бу, һьлани гәләки бь ләз,
„—На,—дөшөрмиш бу,—әва жи навә,
Qәwатә мьн пире дыбә те нәчә,
У бь дәрпәке мәрьв нәкөжә,
Әйше һьшйарбә,
Гөнд we бьзанбә,
Мәме бьбьһе
We бәрхwә кәвә,
Пе ве жи навә, гот бинчькйаи
У қәма дыреж бьрә ши дани.
Дйа Мәме һәта һәйфе лыгәрйа,
Мәме у Әйше һәв һәмез кьри,
Раза бун ширьн нав шиньвина.

Әуе шарке жи вана ньһери,
У готе—гәрәк ләз бе көштһне,
Һынге разанә,
Сьбә уе ронбә,
У уе дәрәнгбә—
Ва гот пире у шур һълани,
Кө калке Мәме пешкеш ви кьрьбу.

Ай, әва рьндә, қә дәнг дәрнахә,
У бь дәрпәке уе ви бькөжә,
Әйше ранабә.
Кәс пе наһәсә,
Вәхте Мәме бе,
Қә нахәидә.
Пире ва гот у сәбьр нәкьр,
Шуре рәш кьрә синге көре хвә,
Мәме кур нәлһа жь уе бьрине,
У Әйше рабу жь уе нәлине,
Ньһери Мәме у бьрина ви,
Ньһери рөйе дайка шаш майи,
Һәр тышт әуе фәмькьр, қирһа у готе,
— Тә әва чь кьр, дайка дьльк рәш,
Чьра көре хвә беисафи көшт?
Тә хуна Мәме чьра ва рьжанд,
Чьра тәмьранд тә тәва Әйше?
Әйше хвә авит сәр мөйте Мәме,
Гөлийе хвә жекьр, шин у гьри кьр.
Дһа Мәме фәм кьр у бәрб мөйт бәзһа,
Жь синге Мәме шуре хун кьшанд,
Хун жь бьрине дьһа зәрп авит,
Поре уе сьпи хунеда сор бу.

— Ах, Мөмө, Мөмө, тō тэйе тәне,
Дйа тэ бeбэхтэ, лао,
Дйа тэ бeхwэйе, лао,
Дйа тэ кaфьрэ, лао,
Дйа тэ бьринхэдaрэ, лао,
Бьриндар лао!

Дьжмьн жи оса хун сэр тэ нэдьхьст,
Ах, чава кō мьн wa дэрхьст, лао,
У бьра дйа тэ гōлье хwэ жекэ,
Дайнэ сэр ве бьрина кур, лао!..
Бьра бьнерьн, у гьшк бьзанбьн
Кōла дйа рэбэн кōлөкэ курэ,
Кō дайка мōйбэт чава бь дэсте хwэ
Кōшт кōре хwэй тьлики тәне.
Эйша бeбэхт шьнйаз һэмез кьр,
Тэв дайка Мөмө шин у гьри кьр.
Буке у хасйе дэнг бь тэвайи,
Се ро у се шэв шин-гьри кьрьн.
Ль сэр ви дэнги гōнд төмам һьлшйа,
Батын тьжи бун ль мала шине,
Дитьн, кō Эйше мөйт һэмез кьрйэ,
Гōлье жекьри сэр Мөмө данйэ
Дьл шэват дьгрйа, һесьр дьрежанд,
Чава жь эзман баран бьбарйа.

Ль рожа чара Эйша дэрдьлө,
Табута Мөмө һьлда сэр мьла
У жь валата—валат эw гэранд,
Кō гьшк бьвиньн дьлкөтйе Эйше
Гэранд эw мөйте Мөмөи кōшти,

У паше бърэ бь шин у гьри,
Чѣлкър сэр ви чйае бьльнд,
Щам һелуна тэйре симьр,
Кѣ тэйре симьр һэр сьбе зу
Жь жоре бьнерьн бьвиньн Әйше,
Кѣ әве һәлал ма һәвт сал тәмам
Жь һѣба Мәме у әв бир нәкър,
Кѣ бьльнд хвәйкър колозе Мәме.
Һәртъм we хвәйкә у қә һәһелә,
Кѣ дьле Мәме Әйше бьминә.

Institut kurde de Paris

КЪЛАМА ЁЗБЕК

(жъ эпоса щъмѣта кѳрманщѣ)

Бѳре, ки занѳ? чѳнд гѳрна пешда,
Мѳрик ѳѳбу, кѳ рѳ ѳѳта нивро,
Дьхѳбти у бь худана хвѳ
Хвѳй дькьр мала фѳфир, бѳлѳнгаз.
Жь ѳѳфт калке хвѳ ѳвлѳд кьрбу
Сьнѳѳта гьран: Сильн чедькьр.

Мѳрвь ѳмьрда щѳнъл наминѳ,
ѳв сильнчи жи пир бу рѳжѳке,
ѳѳѳѳ нав ньвине бь шѳркьрне
Бѳр кѳла гьран, бѳр мьрѳна хвѳ.
Вѳхте шѳр дькьр ѳви бѳрб мьрѳне,
Гази кѳре хвѳ кьр ѳви кали,
ѳнийѳа ви пачкьр, руньшт кѳлѳке,
Бь дѳнге ширьн ѳви ва гѳте:

— Лао, бьбьне шѳвра бѳве хвѳ:
Льбиний ида кѳльм, дьмьрм,
Ле ѳѳѳа чьѳа рѳн ѳѳѳ мьда,
ѳзе бьдьм тѳ тѳмина бава,
Тѳ сьнѳѳѳѳа мьн дѳст хвѳ бѳрнѳдѳ,

Кэлал бьхэвьт, һэлал жи бьхвэ,
Худана хэлде нэдий хэбате,
Тө эмре хвэда тэмьз у раст бә!—
Ва да баве кал тэмин көре хвэ
У чэве хвэ гьрт һэта-һэтайе.

Дэрбаз бу гэлэк, гэлэк рож у сал,
Көре сьһэтчи дитэ рожэке,
Кө гьһйате дест ва хьлас дьһьн,
Жь кедэре эв гэрэке дэстхэ
Гьһйате силһэ, ко сильһи чекэ.
Гэлэк фькьри у паше абу,
Бэрб һэвале хвэ һеди-һеди чу.

— Рабэ, раб Вэзир, рабэ нэсэкнэ,
Рабэ тэвайи һэрьн бьгэрьн,
Һэрьн бьгэрьн, гьһйатэ дэстхьн,
Кө хэбата мө тощар нэсэкнэ,
Баве рэмэти вэхте мьрьне
Нэгот эв гьһйат жь кө дэстдани,
Вэки тэвайи эм пэй бьчуйана!

Бьра сьба хер вэбэ ль сэр вэ,
Бьра бьрдэ фькьре дьле вэ,
Чахе ро вэбу, һэрдө һэвал,
Сэр рйа раст кэтьн, чунэ валата,
Шэвэкэ тари чунэ шәһэрэки.
Сэри һэта льнг тоз у гьлерда,
Бьрчи вэстйаи ван дэрик кьта,
У чунэ һөндөр чава кө меван.

Әу маләкә чук бу, ноҗла оде.
Чыра бь тәни шәуҗ дьда һындьк,
Нав мала бьчук, кӧнще жорьнда
Дитың руньшти малхе we мале,
Дәст сәр сурәт бу, нав фькьр кәти.
— Рожа тә бьхер, ай хвәйе мале,
Меван тӧе хвәйкий, меване каре?
Малхе мале фькьра хвә һышт,
Вана ньһери, жь шые хвә рабу,—
— Меван меване хвәдейә, бьра,
Дәсте раст һеди бьр сәр синге хвә,
Сәре хвә нымзкьр у тәминә да.
У меван һатың рәһәт руньштың,
Сәр кӧлаве хас, феза малхе мале.

У вәхте кӧ тербун, меване бьрчи,
Хвәйе мале дәспекьр пьрси,
Кӧ чь мәрвьың, кижан шәлати,
Жь келәре тен у бәрб кӧ дьчын.
Дәрге оде чук ньшкева вәбу,
Жьнәк һат һӧндӧр чава дин буйи,
Дәсте хвә бь ләз бьр ани ләв хьст,
Гази кьр қирйа дәнгәки бьльнд,—
— Һәй вах, һәй вах, һәй әв чь дьняйә!—
Ва кьрә гази, у кәт дәвәру.
Меване мале әщәб майи ман.
Малхе мале жи мәлул жь ши рабу,
Куз бу һьлани жьна хвә кәти,
Һәмезкьр һеди, бьрә жь хени,
Дәри һьшк дада, пашда зьвьри,
Руньшт келәка ван бь дьл шкәсти.

Бозбек шаш маи жь хвэйи пьрскьр,
— Әв чь ёщев бу, кё жьна тә кьр,
Мёна ве чийә у чь қәвмйә.
Малхе ве мале ва готә вана,—
— Әз чава жь вә, хвәде вәшерьм?
Нәвт салә иро. кё тәмам дьбә,
Һәрро ван чаха ль ве сәһәте,
Дәри вәдькә у әв те һөндөр,
Һәрдө дәсте хвә бь ләз һәвдхә,
Әв дькә қирин бь дәнгәки зиз
Дьве әв хәбәр, чь кё вә бьһист,
Хвэйи жь шәрме сәри бәржеркьр
Сәрька дьреж тьтун тьжикьр.
— Әв жьна шаһьл чи тәйә, бьра.
— Меване әзиз, әв жьна шаһьл
Көлфәта мьнә, ле жь чийә кё
Әв. өса дькә, әв йәк ньзәнъм.

Меван гәләк дьреж һәвдө ньһерин,
У бехәбәрдан һәв дан фәмкьрьне,
Кё ләз ләзьмә жь мал дәркөвьн.
Разьльхйа хвә готьнә хвэйи,
Дәркәтьн дәрва, чун куче нөнас,
Куче хар у мар, келәке ханйа,
Чунә келәка ханйе сур кьри
Һеди сәкьнин у дәрик кётан.
Мәрики шаһьл жь хени дәркәт
У гази ван кьр, бьр ода хвә чук.

Чава әдәтә, хәбәр дан вана,
Жь хер у шәре дьнйәйе вәтан,

Ҳозбекё шаһъл гот малхе мале.
— Тё мәрйе бърём, жьн-зарё тә һәнә?
— Ах, меване рём, эва һәвт салә
Жьна мьн мьрйә жь дәрд у кёла!
Ах, чьдас, чьдас мьн we һьздькьр,
У наһа тәне эз дьжим вьра,
Чава кё гаһа дьбә ль сәр чйа!

— Бьре мьн дөлал, тёщар wa һавә,
Лазьмә һәрий шәһәр бьгәрий,
Qизәкә шаһъл хвәра бьвиний,
Бьчүке мале лазьмә һәбә,
Qә мина чийә мала безарбә,
Әw йәкә, чава мәрвь бе дьл бә.

— Зәф рьнд дьвеший, тё бьре рөви,
Гәло жь кё тен у кёда дьчьн,
Рөвйе хазгинйенә, йан бона нане
Роже дәстхьстьне һатьнә бал-мә?
Һун сьнпәткарьн, йан тёщаре гәр,
Йан жи бьн кьнще вәйи пьзьни
Һун тинә бь кен, кен у хунева,
Мәрйе осаньн раст бежьнә мьб?

— На, хвәде занә, малхе мале рём,
Бьра бь шайи эв мал тьжибә,
Шөхөле хьраб бьра дур һәрә,
Әм нә рөвйе хьрабйенә,
Нә жи бьн кьнще мә пьзьнида
Тибуна хуне вәшарти һәйә.

Әм мәрие рәмьн, әз сьнһәткарьм,
Һәвалә мьн жи сьнһәткарәкә.
Бавә мьни кал у һәвт калкә мьн
Сьнһәткарйева әв мьжул бунә.
Вәхтә мьрьне бавә мьни кал
Тәми да, вәки сьнһәта ви һинбьм,
Лә нәготә мьн, кижан вәлати,
Жь кә гәрәкә әз қьнһат дәстхьм.

Хвәйе we малә гәләк фькьри,
Сәри бьльнд кьр у готә Һозбек:
— Бавә тә, лао, әз рьнд насдькьм,
Әв насә мьн бу, мәрие мьн незик,
Дьһат ль бал мьн, дьма рожава.
Лә пәй мьрьна жьна мьн дәлал,
Әз тәра бежьм хәбәрә зәлал,
Кәс вәнәкьрйә ль сәр мьн дәргә,
У һе һалә мьн тә кәс нәпьрсйә.
Лә рожа иро вәки тә һатий
У чава кәре һәвалә мьний,
Рабә һьлинә чьдас дьхвәзий
Бона һәвала, бона хвә қьнһат!
Бавә тәйи рәмәти ва дьготә мьн
Сильһи чедькьм нә бона дьза,
Нә мәрие хьраб, мәрвькәжара,
Сильһи чедькьм әз мерхасара,
Кәре мьн дәлал, we рәва һәрә.
Һозбек бәр хвә кәт ва шава ви да,
— Бона дәрде тә, һәта кер нәем,
У нәгиһиньм әз мьразе тә,
Әз тәшар начьм мала бавә хвә,

Меване мале събе зу рабун
 Рабун чун, wәки шәһәр бьгәрьн,
 Ль we рже жи әщөб майн ман:
 Шәһәрда тō дөнг у һьс тōнабу,
 Төе бежий шәһәр нав шинеда бу,
 У wa шаш маи, һеди пешда чун,
 Ви али гәрйан, wi али гәрйан,
 Бәр дәрики чук паше сәкьнин.
 Ван дәри кōта, wәхтә кō кōтан.
 Жьнәкә пирә бәләнгаз һат пеш.
 — Рожа тә бь хер, дайка мә дәлал,
 Меван һьлнадий, мәрйе нәбәләд?
 — Хер һатьнә һун, сәр чәва һатьн,
 Меван меване хwәденә, wәрьн!

Пире бьр wанә ль ода жорьн,
 Сәр кōлаве хас да руньштандьн,
 Бьн мьле wанә бәлгие хас дани,
 Һозбек жь пире пьрс кьр wi чахи,
 — Шәһәрда иро әм әщөб манә,
 Тō дөнг, тō һьс шәһәрда тōнә
 Төе бежий шәһәр нав шинеданә
 Төе бежий мәрвь жәв хәидинә.
 Пире бь мәлул ньһери wанә,
 Го:—Меване мьн, һун ронайә мьн,
 Ле һун чава кō дьхwәзьн, бьвә,
 Шәһәрда чьдас хорт-шаһьл һәнә,
 Төе бежий тәмам бь хwә дин бунә,
 Жь мал дәркәти куча дьгәрьн,
 Бь қирин-қижин тен у топ дьбьн,

Бэр һауза хас дин-дин дьлизьн,
Дэрэда де-бав дөшөрмиш набьн,
Геж бумэ иди жь дэнге вана.
— Дайе раст бежэ, эв чь қәвмйә,
Кө шәһәр тәмам тыште ва буйә,
Қә дьқәвмә, кө жь шаркева
Мәрийе зәф сағләм динбьн ньшкева,
Бе шөхөләки шәһәр бьгәрьн,
У мина дина бежьн бьлизьн.

Пире бь кур-кур ньһери вана,
Бь мәлул кәнйа у ва шаве да,—
— Чава дьвиньм, һун вьр нәнасьн,
Ль мәрийе шәһәр һун бәләд ниньн,
Әзе бежьм вә чько әз заньм,
Гөнәйә жь шаһьл пьрс бе вәшартьн
Шәһәре мәда қизәк дьминә,
Мина роже әв ронкайи дьлә,
Шаһьле шәһәр вәки дин бунә,
Әвана дьчьн, кө қизе бьхвәзьн,
Қиза дьлкәвьр нахвәзә вана.
Кә кө нахвәзә дин дьбьн щидә,
У кьнщ дәрдьхьн дькәвьн куча,
Дькьнә қирин, дькьнә қурин,
Тен бәр һаузе, дьлизьн дин-дин.

Ва бьһист һозбек хәбәре пире,
Бьһист у кәтә әв нав фькьре,
Дөшөрмиш бу зәф у готә— бьра
Рабә тәвайи һәрьнә вьра,
Һәрьн бьвиньн әв тыште тәзә.

Пире ма тәне, вәре кыр вава,
Меване тәзә чунә щәм дина,
Дитын бәр аве бейәсаб хорта,
Һьнәк нив тәзи, һьнәк жи тәзи
Шьвәк дәсте ван щида банздьдан,
Дора һаузе әв дьрәдсьян
Ноҗла дина хвәра дьлизйан.

Һозбек го — Вәзир, гөһдарйа мьн бә,
Вәрә тә һәрә қизе бьхвәзә,
Кө бьдәүмә тә жи дин бьвий,
Әзе тә әсә сағкьм, нәтьрсий,
Һәрге әз һәрм дьтьрсьм диньм,
Дин бьм мина ван, ки we мьн сағкә
Ле әз дькарьм хәлде жи сағкьм.

Вәзир сәре хвә бәржер кыр ләзәк,
Бьльндкыр паше у готә Һозбек, —
— Һозбек, бьре мьн, һәрьм бьщербиньм,
Һәрге бәхт ләв һат у әз дин нәбум,
Әме ван дина гьшка сағ бькьн,
Ле һәрге әз жи мина ван дин бум,
Нәһел бехвәйи, бьхәвьтә сағкий.

Вәзир рабу чу гәләки гәрйа,
Котаси әви щйе һорйе дит,
Нав коҷк сәрәкә бәдәшә рьнд бу,
Дәдат чекьри гәләки шен бу,
Қарәшьле қәват бәр дәри һәбун —
Дәст шьвдар гьрти, льнг чарьх һәбун,
Колозе сыпи ль сәре ван бу,

Дор колозе ван шёр, шэмақи бун,
Келэке ванда шуре хар һэбу,
Кәмбәре зивва пышт гьредабун,
Ке быщербанда, кә бычуйа һөндөр,
Ве бькөштана нав агьре гөр.

Вәзир бь рәһәт сәри бьльнд кьр,
Дит һори-мәләк жор сәкьни бу,
Қиз сәкьнибу, мьл нәкьрибу,
Рөйе ве сьпи мина һиве бу,
Чәве гьр стәйрк, ле дьчьрусин,
Навкелк зьрав бу, зьрав бәдәв бу.

Әви жор ньһери, һеди пешда чу,
Гөһдари нәкьр сәр қәрәвлә вьр,
Қәрәвл бь хвә шаш майи мабун,
Чава орға ванра мәрв дәрбаз бу?
Бьльнди жор бу, чу у вьр руньшт
Сәр кәвьре хас, кәвьре хвәзгинйе,
Гәләк һивйе ма һәтани һатьн,
Һатьн ньһерин, әщәб майи ман,
Чава қәвмйә, кә дәрбаз буйә
У бьльнд буйә һатйә кочк сәрә.

Жь ван һорйа йәк ва готә Вәзир, —
— Тә һатий шәм мә кә қиз бьхвәзий,
Йан тә дьхвәзий һәнәка бьки?
— Һатьмә шәм вә, кә қиз бьхвәзьм,
Һун чьма өса әщәб дьнәрв?
Ва кә бьһистьн, чунә зутьре,
Щәм хағуна хвә у жера готьн.

— Ле тө навежий, көрәки шаһъл
Һатйә вьр. һөндөр бе тьрс у бь дьл,
Һатйә көчк-сәрә у гәләки һьшк,
Сәр кәвьре хас гьран руньштйә.

Қизьк ньһери жь пәнцәра хвә,
Дит кө жере сәр кәвьре хас
Көрәки шаһъл бәдәw руньштйә,
Чу незики ви у же ва пьрси,—
— Ай хорте шаһъл, тө чь дьхвәзий,
Қәрәвьле мьн чава тө бәрлан.
— Хвәде тә хвәйкә, ай қиза дәләл,
Бьра тьжи бә, шен бә әва мал,
Әз жи ньзаньм чава бу һатьм.
Бәле, һатьмә кө қиз бьхвәзьм,
Бьһистйә, вәки ақьлә, назьк
Һатьмә һәма әз we бьхвәзьм,
У бьра хвәде ахьрие херкә.
— Вәки өсанә, ай хорте шаһъл,
Дьвиний, мезин ва вьра данйә,
Руни бькшиньм әз ақьле тә,
Бьнерьм чька сьвький, гьран?

У руньшт Вәзир ль сәр мезине,
Руньшт зәф рәһәт, чава лазьмбу.
— Чәве хвә бьгрә, қизе гот жера!
Вәзир чәве хвә гәләки һьшк гьрт,
Йәк жи әw дит, кө фьри бәрб әзман,
Сәр бәра шинва, нав һәве дьчу.
Чу сәр адәке бь ләз пәйа бу.
Чәве хвә вәкьр дит мәри төнә,

Чарьнкале ви бѣра бѣбьнѣ,
Дѣнге зѣлули ѡви кѣламѣк гот,
— Вѣй ль мьн баво, ѡв чѣ гѡвми,

Вѣй ль мьн даѣе, ѡв чѣ гѡвми,
ѡв чѣ ѡщѣб бу кѡ hat сѣре мьн,
Нѡ гѣми нѣйѡ, нѡ жи гѣмиван,
Жѣь ве бѣра шин ѡз чава дѣрем,
Нѡзбек, ѡз чава щаве бѣдьм тѡ?

Хвѡзльк вѣра дин бѣама,

Мина дина бѣгѣрѣама,
фѡдир у бе хвѡѣи бѣама,
Нѡзбек бѣната азакра.

Вѣй ль мьн баво, ѡв чѣ гѡвми,

Вѣй ль мьн дае, ѡв чѣ гѡвми?

Пѣй ве кѣламе нѣшкева ѡви дѣт,

Тѣйрѣки симѣр дани сѣр кѡвѣр,

Вѣзир лѣз бѣзѣа бал тѣйре симѣр,

Гѣништѡ кѡвѣр, у хвѡст кѡ бѣгрѡ,

Ле тѣйре симѣр, баске хвѡ вѡкѣр,

Вѡки бѣфѣрѡ бѣрб ѡзмин нѣрѡ.

Ле вѣзир бѣ лѣз дѣсте хвѡ авит,

Фѡим жѣ льнге тѣйре симѣр гѣрт,

У тѣйре симѣр фѣри бѣрб ѡзман

Бѣр гѣлѣки дур сѣр хвѡлѣе дани.

— Тѡ хвѡдѣе зор, дишана хере,

Тѡ дѣса ѡмѣр да мьн вѣщаре,

ѡви ва гот у жѣ сѣре хвѡ

Кѡлоз нѣлани дѣа хвѡде кѣр.

Дѣт кѡ нѣнѣк дур багѣк шиндѣкѡ,

Жѣь дѣри нѣнѣри, тѡ кѣс тѡнѡбу,

Фасал чу һөндөр у бағда гәрйа,
Ль бәрб кочк-сәре әв чу һәмде хвә,
У дәри кота, ле тө щав нәстанд.
Хофа лап гьран сәр Вәзирда гьрт,
Нава кочк-сәре тө кәс төнәбу.
Дәри фьрә вәкьр, һеди пешда чу:
Чәве вә бьвина, чько әви дит;
Тәбахе тьжи харьн дагьрти,
Харьне шурә сәр тәхтә тьжи,
Рушьток һазьр келәка һәвбун
Ле тө мәри вьр хойа нәдькьр.

Сәр тәхтә тьжи у мәрие бьрчи,
Вәзир ләз рушьт, мьл зу һьлкьшанд
Һедика кохйа у сьмел бада
Хвар әвдас хөрәк, чьдас кә дьхвәст,
Котасие рабу у фәрәд һьлда,
Дәве сар у хвәш сәр хвәда кьр,
Рабу чу нав бағ, һәмде хвә гәрйа
У ль вәдәре бьн сйа ларәке
Хәва хашра чу һәтани нишәв.

3.

Һорие кочк-сәре зьвьрин һатьн,
Һатьн бь кьлам, һәнәк у листьн,
Кьнще ль сәрхвә һеди әхьстьн,
Хвәкьрьн кьнще йе кә шәвд дьдьн,
Тәмәзийе рәнг-рәнги вана гьредан,
Бәр тәхте тьжи, һатьн рушьштьн,
Тәе бежий стәйрк бь хвә шәвд дьдан,
Жь әзмин һатьбун сәр тәхт рушьштьбун,

Харьн, вөхарьн, чь кō дьхвэстьн,
У паше хатуне ва готә вана:

— Хун пәрйе бәдәw, чәве вә бь рон,
Меване мәйә шаһлэк иро,
Харйә вөхарйә у паше чуйә,
Чуйә нава бағ хвәш-хвәш рәзайә,
Наве ви Вәзир, хвә бь шаваһьр
Ва, бьн сйа даре әw хәwра чуйә.

Һори we ләзе гәләки шаш ман,
Шйе хвә рабун у бәрб бағ бәзийан,
Дитьн, чь дитьн, кōрәки шаһьл
Чәв у бьру рәш, мина тьрйе рәш,
Сьмеле рәш жи сәр леве ви сор,
Бәжва ви зьрав бь намьл фьрә,
Тәне бь рәнгва мәлулти кьвше.
Бь дәнге шай, дәнге зиз у кән,
Кәтьн бьн мьла, анин кочк-сәрә.
Ле Вәзир мәлул бь дәнге зәлул
Ньфьри хвә у бәхте хвә дькьр,

У ль ведәре мәзьне һорйа
Бь дәнге ширьн ва готә Вәзир,—
— Бьбьһе хорто, тō нәнасий мә,
Бь хвә гәләки мерхас тей кьвше,
Тō бәгәм дькьий ван һорйа у мьн?
— Зәф бәгәм дькьм, хатуна рое,
Хун һорие бәдәw, һьзкьрйе дьне,—
Ва шава we да Вәзир бь мәлул.

— Вэки өсанө, наһа бьбьһе,
Ль ви алийе чэм, кочкөк кэвн һэйө
Нава кочкеда чьл һори һэнө,
Бьре вани мэзын һэма ль ишэв
Мэ сэре ви жекьр нава щие вида,
Мэ ви көштйэ, эвана пе һэсийанэ,
У ишэв эсэ we бенэ вьра,
Сэр мэда бьгрьн бой хуна бьре хвэ.
Һэрге ишэв тө мэ бькарбий хвэйкий,
Дэрге кочка мэ қанм тө дадий,
Наһелий вана текэвын һөндөр,
Созе зэваще эзе бьдым тэ.

Вэзир ва бьһист хэбэре һорие,
Ле эви гөһе хвэ нэхвэст баваркө,
Хөламе һорие рабун гэлөк лэз,
Ньвине Вэзир һьлдан у данин,
Пьшт дэрге мэзын, вэки тө кэсөк,
Пькарьбэ бе һөндөре сэрэ.

Ниве шөвейө, рэзанө тэмам,
Бьшйарьн тэне чэнд һорие бэдэв,
Хвэкьрьн кьнще хвэ лапи назьк,
Кэр жь пэнщөре пэяа бун нав бағ,
Һатьн сөкьнин бэр дэрге мэзын,
Қэим дөкөтан, гази дькьрьн.

— Сосьрөтед һэрам, ща дэри вэкьн,
Дьзива һатьн, хвэлйа мэ кэтьн,
Вө көшт беисаф, бьре мөи мэзын

Жь хәүе рәбьн, зу дәри вәкьн,
Әм һәрьн шәркьн, тәсәлиә һәвкьн.

Вәзир жь щи банзда хәү һәрьми,
Бьрәвйә жь шьр? Дәри хвәйкьра?
Йан лаиди пәйдаина һорйе бйә.
Дәргә дөкөтан, газидькьрьн, —
— Вәзир, ай вәзир ша дәри вәкә,
Бьнер әмьн рьнд, йан һорйә тә дийә?
Вәзир зу рабу сәр диваре сур,
Ньһери у дит, келәка дивер
Қизәкә һөсөл щәмал сәкьни,
Пера чәнд һорйе гәләк кав һәнә, —
— Бьнер әмьн рьнд, йан һорйә тә дийә.
Вәзир ван ньһери у һедика гот, —
— Чь жь вә вәшерьм, чь жь хвәдә вәшерьм.
Һун зәф бәдәшьн, бейәсаб бәдәш,
— Вәки бәдәшьн, дә дәри вәкә,
Вәкә, бен һөндөр, һәйфа хвә һьлдьн,
Паше әзе тә әсә бьстиньм.

Вәзир ва бьһист хәбәре һорие,
Дьле ши рабу, рабу жь шайе,
Р'әнге ши сор бу у хвә онда кьр,
Жь дивер пәйә бу, дәргә әш вәкьр.
Һорие кав шаһьл һәвдө чун һатьн,
Чунә кочк-сәре бь кән у листьн,
Вәзир жи бехәм чу шйе хвә рәза.
— Кө пашда һәрьн, we мьн жи бьвьн,
Ва дөшөрмиш бу, у әш хәврә чу.
Сьбәтьре зу, чахе ро вәбу,

Ҳатън у Вәзир бърън кочк-сәре,
Дан сәкънандън бәр мазъна хоръа,
Дан сәкънандън у готънә ви.
— Тõ дәргәване беамъний зәф,
Дõн нивешәве мә тõ щерьбанди,
Гәләки һеса тә дәри вәкър,
Вәки тә õса гõндаръа мә кър,
Бәре хвә ведакә, чәве хвә быгрә,
Тõе ва бьстини гõне хвә лаиқ.

Вәзир ньфъри бәхте хвә кър вър,
Бәре хвә вәгәранд у чәве хвә гьрт.
Пьһинәкә зәрп пьшта ви хьстън
Чәве хвә вәкър, дит, вәки тәзи
Шьвдарәк дестда бь қирин, гази,
Жь ви али ви али банздьда
Дора һавзе дин-дин дьлизъа.

4

Сьбе зу Һозбек рабу жь щие хвә,
Гот:— Өва дõ рожә кõ тәмам буйә,
Ле һәвалә мьн тõнә у тõнә,
Һәръм быгәръм әв чь қәвмйә?
Һозбек чу гәръа, дит кõ ведәре,
Дин у әвсәнә мәри дьлизън,
Тәви ван буйә Вәзире шаһъл,
Рут, шьвдар дестда, бь қирин, гази
Жь ви али банздьда ви али,
Дора һавзе хвәра дьлист.
Бь бәз незик бу, хвәст кõ ви быгрә,

Ле тө дькарий мәрйе дин бьгрий?
— Вәзир, ай вәзир, Ыозбек гази кьр,
Вәрә тө бежә чава гәвми?
Ле Вәзире дин гөһдари нәдькьр,
Банздьда дьчу жь алик—али,
Чөв шьнну дькьр, лынг әрде дьхьст,
Гөһдари нәдькьр әв сәр тө тышти.

Тәне шарәке, нотьла дина,
Банзда, һат незик у гот Ыозбекра,
— Һәрге тышт дьдьн вәки тө хвәйки,
Мина ронайа чөве хвә хвәйкә,
Вәзир ва готе, банзда дуркәт чу.

Ыозбек бь мелул, бәрб мал вәгәрйа,
Вәгәрйа һат мал нав фькьре кур,
Хвайе мале пир жь Ыозбек пьрс кьр,
— Тә һөвалә хвә өнда буйи дит?
— Ах, дае мьн, дит, расти ви һатьм!
Хазьл нәдита мьн чөве хвөва,
Гәрәк әз һәрьм, чь дьвә бьвә,
У һөвалә хвә гәрәк азакьм...
— Нәщербинә, нәчә, төе жи дин бьвий.
— Әзман кө һьлшә, гәрәк әз һәрьм.

Ыозбек рабу чу, чу әв кочк-сәре,
Әв чу у руньшт сәр кәвьре хас.
Вәхтәк дәрбаз бу, мәрьв һатьн шьр,
Дитьн сәр кәвьр мәрйк руньштйә,—
Һәма ве дәде чунә бал хатуне,
— Тө хагун хвәйи, тыштәки әщеб,

Хортәки шаһьл, гәләк жи бәдәү,
Гөман у кәбар хвәра руньштйә
Сәр кәвьре хас у мә дьнерә.

Хатун рабу һат, у чь әүе дит?
Хорт руньштьбу сәр кәвьре хас,
— Ле тө һәйф ниний, ай хорте шаһьл,
Кө тө бьвиньм аҗа динбуи,
Пакә кәрә кәр раби у һәри.
— Ай хатун һори, һәйфа хвә мьн нәйнә!
Кәвьре хвәзгиние тө данйә вьра,
Әз жи һатьмә кө қиз бьхвәзьм.
— Һәрге тө һати у қиз дьхвәзий,
Сәр ве мезине рабә у руни,
Гьравһа аҗле тө дьхвәзьм бьзанбьм.
Һозбек гәләк ләз сәр мезине руншт.
У чахе һозбек руншт сәр мезине,—
— Чәве хвә быгрә,— хатуне готе.
Һозбек ве ләзе чәве хвә һьшк гьрт,
Йәк жи пәһьсйа кө фьри әзман,
Фьри гәләки, сәр бәра шинра,
Орта адәке әш раст пәйа бу,
Чәве хвә вәкьр, ньһери чарнькал,
Дит бәра бәбьн у бекәвийә,
Нә мәрвь һәйә, нә жи һәйванәт.

Дора хвә ньһери вәстйаи, мәлул,
Кәтә бира ви мала кал бава,
Дьле ви рәшбу мина әүре рәш,
Ньшкева әви дит сәр кәвьре нәхш,
Тәйрәки симьр һат һеди дани,

Баске хвә вәкър, чарнькал ньһери
Һозбек ләз бәзйа хвәст кә ви бьгрә,
Дәсте ви анцах гьһиштә льнгәки,
Дарда бу льнгва, тәв тәйре симьр
Фьри бьльнд бу, чу гәләки дур,
Һәта пәйа бу сәр хвәлийе, шабу..

Һозбек ньһери чарнькале хвә,
Дит кә пешбәр ва багәки шин һәйә,
Чу һөндөре баг, чу дьһа пешда,
Курайа багда кочк-сәрәк һәбу,
Пешйе чәм дькшйа, доре сьпьнгдар,
Жь дәрва чу һөндөр. дит нава отах
Тәхтәки тьжи вьр вәкьри бу,
Ле руньшток жи гьшк вала мабун,
Һөндөре сәре тә кәс тәнәбу.

Ньһери Һозбек лә тәхте тьжи,
Бира хвә ани мала хвә бьрчи,
Нане щәһ жи малда тәнәбу,
Де у хушке ви бьрчи руньшьтбун.
Бе хөрәк харьн, сәр тәхтә рабу,
Жь пейәлингга пәйа бу бәржер.
Вәхте кә тари дьһйа гьртьбу,
Хвәст бьн дарәке вәләзә разе,
Кә сьбәтре рекәвә паше.

Разабу, йан на, әв бь хвә занә,
Кә вәщньқи жь дәнге бьльнд,
Дит кә ва мәрвь тәнә бәрб ви,
Бь кьлам у кән, бь ша у. листьн.
Һозбек ньһери кә тәмам қизьн,

Кынше лап сьпи у сьвк ленэ,
Кӧлилке дэшта ль дэсте ванэ,
Әвана бкком раст тен ль бәрб ви.
Ғатын сәкьнин чарнькале ви,
Мьле ви гьртын кьшандьн пешда
Бьрын һӧндӧре кӧчк-сәра хвә.

Чар алие тәхтә дьстрен, дьлизьн,
Бьназ әвана бәрб Һозбек тен,
У әщербмайи әв ван дьнерә,
Ләзәки шунда бь дьл щәгәр гот,—
— Һәрие бәдәв у дәләл,
Дьнерьм һун рьядьн зәф,
Бежьнә мьн бьзанбьм,
Чьра ва әз аним вьр?
Әз мәрвәки рәшимә,
Ви алива әз дьчум,
Ғатым һьнәк рәһәтбьм,
Вә чьра әз аним вьр?
Бал вә әзе чь бькьм?

— Ай хорте шаһьл, тӧ рәми гәләк,
Ле мәрйе рәм жи дьбьһен зәф зу,
Вәрә тӧ ишәв, бьвә дәргәван.
Ль пышт чйәе һан кӧчк сәрә һәйә,
Һорйе зәф бәдәв теда тьжинә.
Бьраки вана һәбу зәф бәдәв,
Ишәв нава ши мә кӧшт бьре ван,
Ле ишәв әсә хушке ви тәмам,
Ве бенә вьра, һәйфе һьлиньн,
Һорйе ведәре бәдәвьн жь мә,

Нәей хапандын, дәри вәнәки,
Һәрге ишәв мә бькарби хвәйки,
Әз мәзьна һорйа we жьна тә бьм...

У һорие бәдәw, бь кьламе ширьн,
Тәв Һозбәк харьн, харьн вәхарьн,
— Дә бьвн шйе дәргәване мә,
Нишани ви дьн, бьра мә хвәйкә.
Һозбәк ши рабу у бәрб дәргә чу.
У һорие бәдәw, хвәйе кочк-сәре,
Рабуи хвәкьрьн кьнще лап сьвьк,
У жь пәнщәре йәк йәк фьрин чун,
Бой щербандьна Һозбеке шаһьл.
Ван дәргә кота гәләки бь һере,—
— Қизе сосьрәт, ша дәргә вәкьн,
Вә чьма һатйә бьре мә кәштйә?
Жь кәтана дәри Һозбек һьшйар бу,
Банзда сәр суре вана вьһери
Комәкә мәзьн һорйе бәдәw дит,—
— Тә дәләле мә, Һозбек ша бежә,
Әмьн зәф бәдәw, йан һорйе тә диә?
Һозбек бь хвә кәнйа у ва шаве да,—
— Һун һе бәдәwьн, нәк һорйе вьра.
— Вәки өсанә дә, дәргә вәкә,
Дәргә кә вәкий, тә рьнд бьзанбә,
Тәе мәра бьвий ирова зәва.
Һозбек сәр суре банзда бәр дәри,
Кьлита дәргә ләспекьр вәкьр,
Ле бира ви кәт тәмина Вәзир,
„Һәрге тьшт дьдьн вәки тә хвәйки,
Мица ронайа чәве хвә хвәйкә...“

Ле чахе Һозбек дэргэ кӧ вэкър,
Ньһери пэй ван, һорие жир бэдэв,
Чава дьлизьн у хвәш дьстьрен,
Чава хапиайи гэләки һере бу,
Әви дәсте хвә бьрә бәрб қәме,
У да хәбате ль нава һорйа,
Һәта бәрбанге әви ван дьхьст,
Ле қә ғьликә һорйа хун нәбу.
Һозбек гэләки әщев майи ма,
Чахе вана дит бь кән у листьн,
Минани әвра чун бәта вәбун.

Ль сәр шемике қәмә жи дестда,
Мина кәврәк Һозбек ма щидә,
У тәв дәрде күр щиб-ши чу хәвра.

Сьбе зу рабун гази ви кьрн,
У һориа хагун ва готә һозбек.
— Һозбек, растә, тә әйни мерхаси,
Пе қәме ӧса мерхас шәрдькә,
Тә гӧдарибә әв дине кӧ һәнә,
Дора һәвзе әв кӧ дьлизьн
Әвана гьшка мьн хвә динкьрйә
Әв қиза шаһьл кӧ кӧчк сәреда
Кәвьре хас данйә бона шаһьла,
Әв хәбәр дьдә наһа бь тәра,
Кәлалә мьни жь иро шунда.

Жь пэй дәватә дӧ ләд ләрбаз бу,
Һозбек ва гот һорйа хагунра,
— Хагун һорйа мьн, то ро, әмре мьн,

Гөһдарйа мьнбә, әз хөламе тә,
Әз жь ощаха кал у баве хвә,
Гәләк вәдәйә кө дәркәтмә.
Бь хвә рьамә, әз сьнһәткәрьм,
Көлфәте мале бьрчинә, тәзи,
Һәрге мере хвә һьзлький бьдъл,
Вәрә тәвайи әм һәрьн вәтән.

Һори хатун гәләк бәр хвә кәт,
Сәри бьльнд кьр, һозбекра ва гот,
— Тө Һозбеке мьн, бьбьһе наһа,
Нькарьм әз бем мала баве тә,
Әз тәв тә наем ль вәтәне тә,
Һьлдә әва гөстил, кө баһайә зәф,
У дәрбази сәр тьляа хвә бькә,
Һәрә мала хвә, йан шики маин,
Вәки лазьм бем тө гөстиле бадә,
Нава дәдәке әзе бем бал тә,

Һозбек һьлани гөстила баһа,
Шабу у ва гот һори хатунра,
— Хатун һорйа мьн, әва бьрабә,
Һәваләки мьн зәф һалал һәйә,
Кө жь һәр тьшти баһайә мьра,
Хорге бәләнгаз һат қизе бьхвәзә,
Минани вана әв жи динбуяә.
Дора һәвзе дьстре-дьлизә,
Шьвдарәк дестда бь хвә банздьдә,
Кө мьн һьздьки, тө ви азакә,
Бе һәвале рьнд әмьр қәт тәнә.

— А, һөвалә тә... рьнд те бира мьн...
Әви созе хвә гәт рьнд нәгәданд,
У бь зутьре дәргә әв вәкьр...
Һәма шарәке гәма дәрхьста?
Бой һөрмәта тә, бой һьзкьрна тә,
Әзе сағ бькьм ви һөвалә тә,
Әвә дәзмалә һьлдә тә чөвә видә,
У пера-пера we әсә гәнщбә,
Ле дине дьне жь иро шунда,
Сағ у сьламәт we һәрьн малә хвә...

У пера-пера Һөзбек ре кәт чу,
Гьһиштә шәһәр, кә дин дьлистьн,
Дора һәвзе— һөвьрза ван бу,
Һөвалә хвә дит, дьдә ви шабу,
Гази кьр кә бе, ле дин кәнге те?
Дит вәки найе, хвә-хвә незик бу,
Дора чөвә ви әви дәзмал ләда,
Гьшк бь гөвайи һиштьн шаркева
Қирин у қижин, листьна дина,
Бәлә бун бь ша чун бәрб малә хвә.

Ван һәв рамусан, һәв һәмез кьри
Рабун рәкәтьн әвана щики,
Чун у гьһиштьн ль ван мала,
Кә меван бувун әвана һәрә.
Гьһиштьн вьра кә кәлфәта малә,
Дин бубу щиб-щи һьше we дьчу,
We сағ кьрьн пе дәзмала гөдрәте.
Руньштьн гәхтә харьн-вәхарьн,
У малхе малә wa гот Һөзбекра,

— Һозбек, тә һозбек, әмр у рәжа мьн,
Вәки тә сағ кыр жьна мьн һесир,
Һьндкә тәра әмре мьн жи,
Рабә у вәкә тә дәри тәмам,
Чько дьле тә дьхвәзә һьлдә,
Һьлдә у баркә сәр пышта дәва,
Бьдә хәбате бой сьнһәта хвә.

Нәй һәв дәрбаз бун рәжед гәләк хвәш,
Һозбек бир ани һори Хағуна хвә—
Сиағуша бәдәв, гөстила тьлие
Дәрхьст у бада, Сиағуш ве дәге
Бь кән сәкьни бәр чәве Һозбек.

Саләк дәрбаз һәбу, кәрәк ванра бу,
Наве кәре хвә ван дани Һәсән,
Чахе кәре ван бу раст дө сали,
Жь куча пешбәр һьрчәк пьрч дәржәт
Һьрчәкә мәзьн пеш чәве дһа ви
Һәсәне бьчук һьлда у рәви.

Һатә мал Һозбек жь сьнһәтхане,
Дит вәки хатун Сиағуша ви,
Кьлам дьвежә, пера жи дьгри.
— Жьньк ща рабә әв чь гәвмйә.
Тә чьра өса шин гьри дьки?

Ль вьра Һозбек һәр тьшт зу фәм кьр,
Хвәда шәвьти дор хвә фьтли,
Һере бу әв сәр һори хатуна хвә,
Дәсте хвә бьльндкьр кә Сиағуше хә,

Ле әw пера-пера бәтавәбу, чу,
Нозбек сәре хwә бәржер кър бәр хwә,
Кълама мәлул у зәлули гот.

— „Әз чумә һори хағуна Сиағуш,
Кәзар қәзиава әз дәрбаз бум чум,
Ақыле хwә дабу бърщ у дәрге we,
Бь бәхтва әз зәва бубум,
Мьн хwә һәсабкър падша,
Тәхте падшатйе ль Гәндәһаре.

Әз чумә һори хағуна Сиағуш,
Бе дыа кърн дәрге we вәбун,
У әз дәркәтәм бәр тәхте тьжи.
Мьн ль ведәре гәлә дәвреш дит,
Кө һатьбун жь Әрәбьстане,
Дәрәда льниае гьли дыкърн
Әwana бь гран у сьвк.

Әз чумә һори хатуна Сиағуш,
Мьн һорие бәдәw ли ль ведәре,
Ле дыле тәмьз йәке һьздыкә,
Сиағуш тир кәван авитә дыле мьн,
Дыле мьни бь кәл,
Ро әзман занә,
Бәдәwa мина we тәнә дынеда.

Хатун Сиағуш,
Хатуна бь дыл кәл,
Дыльк шкәсти Сиағуша бәдәw,
Тә бьлбьл буй,

Тә кылам дьгот бь дэнге ширьн,
Стөйе тә дрежә ноҕыла суре.
Тьри ширьнә у тәм,
Ле тө жь we ширьнтърий
Әз бе бьрин көштйе тәмә,
Ах, Сиапуш!

Бәхт бь дәстәки дьдә,
Ле һәрдө дәста ледьхә,
Әз Һозбекьм жь бәхт кәти
Һазар шин гьри тө шар нағижә
Шин у гьрйе дьле мьн.
Хала рәш кө сәр стөйе тә бу,
Ль һәр алыава нәдһат кьвше,
Тө ре дьчуй чава кәвотк
Һазьня мьн,
Пәррәша мьн Сиапуш!

Вәхте тө дьчуй нава баҕе шин,
Гөл ль пешйа тә тәмәда дьдан,
У бь һәвсуди тә дьһерйан,
Тө кава мьн,
Әз көштйе тәмә,
Вәрә тө дәрбаз бә жь сәр дьле мьн
У әзе әмьр бьстиньм
Әзе бирбькьм көла көре хвә,
Сиапуш.

Бь һызкьрна тәва,
Бь қөдрәта тә,
Дине шаһьл аза бун,

Әз дине тәмә,
Сиапуш!

Синге тә мина бърщед зерә,
Сәр әвре сьпи пәйа буйә,
Тә бъруск леда ль рөһе мьн,
Ах, ре бьдә кө бем бәрб тә.
Көи,
Көи тө,
Сиапуш?..

Кьлама пашьн

У Һозбеке сьнһәтқари бәләнгаз,
Дьстре у дьгри әв бәр сәле хвә,
Дәврана бәре набьһе дәнге ми,
Чьмки нә дьле we һәйә, нә жи гөһе we.

А. С. Пушкин

АВХӘНЬОК

Заро бәрбь польке бэйан,
У гази баве дькьн,—
— Баво, баво, дэ зу вәрә,
Мьри дәрхьст тора мө.
— Дәрәш дькьн, туле кучка!
Кьрә гириң бав бьтәрс,
Гьнәки жи һун бьсәкьньн,
Мьри һуне бьвиньн.

Нөкөмәт we бе, щаве бьдә,
Сәрешандьн we һәбә,
Илащ төнә, жьньк бинә
Бешмерт бьдә һәрм әз.
— Кане мьри, -- ва, баво ва,
Расти жи кә келәка чәм,
Р'әх тора шьл сәр гуме
Щьнйазәк шин дьреж бубу.

Щьнйаз әщәб вәрьми бу,
У бетәвшә әв шин бубу,

Гәло мәрики әw фәдир бу,
Р'әһәт дьбу бьн аве,
Йан торчики бәләнгаз бу,
Йан шәравхөрәки шаһьл,
Төшарәки бе фәсал бу
Р'аст таланчя һатьбу...

Чь лазьмә Чәв гәрандын
Ләз дькәвә гөндйе мә,
Жь лынг гьрти пашда дьвә
Бәрбь чәм дьвә хәньдок.
У бь бере жь келәке,
Шьһияз төвда нав аве,
Әw мәйт дйса чу нав аве,
Кө бвинә хач, мәгбәр,

Мьри гәләки нав аведа
Бәржер дьчу, дьһәжйа
Бь чәв вәрекьр гөндйе мә,
У гази кьр көре хwә.
— Пәй мьн вәрьн һун туленә,
Вәрьн вьра тьшт бьдьм,
Һәрге кө wә дәнг дәрхьстйә
Рөһе wә әзе бьстиньм.

Шәв гөмрһ багәр рабу,
Чәм пел дьда, сәр һәв дьчу,
Колька кәр дугьртида
Чьра векәти весйа.
Гьшк рәзанә. Вәләзйаи
Гөнди дөшөрмиш дьбә,

Багәр рабу у, ньшкева,
Йәки пәнщәрә кӧта...

— Малхе мале беһел һӧндӧр;
— Һӧндӧр, кӧрәдәр у кӧл,
Чь дьгәрий мина Кайен,
Җижан щьни тӧ ани.
Чава бькьм, бежә, наһа?
Җольк тәнгә у тари,
Бь дәсте съст у мьртә мьрт
Әш пәнщәрә вәдькә.

Бив шәвг дьда жь бьн әвра,
Йәк ва тәзи сәкьнйә...
Ав дькша жь сәр руйе ви,
Чәв вәкьри наһәжьн,
Мьл жи рәхда дарда бунә,
Тәмам әщәб әш буйә,
Жь мәйтә ви шин вәрьми.
Җуме гьрти рәш дькә.

Меване хвә тәзи әш дит,
Нас кьр у жь тьрсе кәт,
Бь дәст рьщәф, пәнщәрә гьрт,
— Вәй бьтәдий кьр мьртин,
Фькьре тари ле бәрәвбун,
У рьщәф кәт щане ви,
Кәта събе пәнщәра ви
Дькӧтан у дькӧтан...

Пьрса щьмәте ва һәйә,
Кӧ жь ве йәке шунда,

Гонди һәр сал, лъ we рѳже;
Һивйа авхәнѳокә.
Тәв-Һәв дьбә ро жь сьбе,
Шәв тарийә у багәр,
Авхәнѳок шәве тәмам,
Дькѳтә дәри, пәншәрә.

Institut kurde de Paris

М. Горки

ҚИЗ У МЪРЪН

(Ныкйат)

I.

Жь дашта шер патша вэдгәрә,
Дьчә: жь һерсе дрышьфә,
Әш дьбьһе жь пышт кола,
Қизәк бьльнд дькәнә.

Бь гөмрһ бәрәв кьр брйе хвә зәр,
Патша ажот һәспа хвә бь ләз,
Һищөми сәр кьр, чава кә багәр,
Мәртәла хвә һәжанд у кьрә гази.
—Тә чь?— кьрә қирин патша нәс у һышк,
Тә чь дьране хвә жь һәв вәкьрйә?,
Дьжмьн мьн алт кьр, у вәлгәрандйә
Әскәре мьн тәмам әш қьр кьрйә,
Вәзир-қазие мьн дил кәтьнә,
Ва дьчьм биньм әскәре тәзә,
Дьле мьн кәсәр, әз патше тәмә,
Кәнә тә бекер әз чава бьвьм?
Қизьк сәр синге хвә хьрхә раст кьр,
У ва готә патше хунхөр;
—Тәв дьлкәтйе хвә әз хәбәр дьдьм,
Пака дур һәрий патшае мәзьн!

Бона хэбэрдан тэв пátше мэзын,
Дьлкэти кэнге вэдэ дьбиньн?
Щарна һьзкьрын дьшэвтэ лэз,
Жь мома дера хвадеда саз.

Жь һерсбуна нэс пátша тэв-һэв бу,
Һөкөми сэр кома хвэ гөһдар кьр,—
— Бавежьн зиндане қиза бенамус,
Дьһа пакэ бьхэньқиньн, зу.

Харумар кьрын леве хвэ бькөр:
Мэрие пátше тьжи бун ль сэр,
Мина деве нэс дора ве гьртьн,
Дэсте мьрьне қизьк спартьн.

II.

Тьжийэ тьме мьрын фькьре нэсва,
Ле ве рөже эв һатьбу гөһастьне,
Ахр тохьме баһара дьлкэтьне?
Дьвэрьмын һэтани нав ве пирьке.
Эщьзбуйинэ гоште бинкэтида
Нэхваши мэрывь бьдэ һьлдане,
Щарна дьхвазий бьжий тө бекар,
Ле һэр дэқэки мьрын нахвазий.
Мьрне ве дэде ки кө дьбинэ,
Хофа бефькьр сэр дэрбаз дьбэ,
Эщьз буву эв жь тьрса мэрйа,
Жь қайде чөлкьрьне, жь гора мьрйа.
Бь мьжул шөхөле хвэ нэрәзи,
Сэр ве дьниае тари-нэаза,
Эв һэта ваһа шөхөле хвэ дькэ,

Ле мэрыв we һасав дькын зедә.
Һылбәт жерә һындьк дьлһштһнә,
Шарна дьхәидә әв жь мәрйа,
У һерс бунева жь дһне дьвә,
Нә кә вана, кә кә лазьмә.

Ле дьбә шәйтане әв һыз бькә?
Бь дьл жь щәнһме бине бькшинә,
Бькә искә-иск дәрде һызкьрһне,
Сәрхвәш бә тәв we, дәрде һызкьрһне.

III.

Бәр гөһстин, қизьк сәкһнә,
Һивйа лехьстһна мьрһнейә,
Әв дькә һуфһн ле гөнә пе те,
— Бьнер, чьдас жи қизьк шаһьлә...
Тә чь һатшера сәрһьшки кьрйә,
Әзе бькөжьм бона we йәке.
Қизьк готә we—тө нәхәидә,
Чьма тө нәһәқ һерс дьбий сәр мьн,
Шара әвлин бу, мьн радьмуса
Дьлкәтйе хвә, ль пьшт кәла.
Ле һатша жь дәшта шер дьрәвйа.
Чь һатша, чь тьшт дәра шабуне?
Дә мьн жи готә һатше мәзьнра,
— Һәрә дур һадша тө жь вандера.
Төе бежий ге мьн рьнд готә жера.
Бьнер: чьдас бу нака белаид...
Заньм, мьрһне хьлаз бун тәвә,
Әзе бьмьрһм ва нәһькьри,

Тə̀ҭаҭаҭэд дькым эз бь рөһе хвə,
Изне бьдə щарке рəмусьм...
Әщев бубу хəбəрдан тəв мьрне,
Ки жь мьрне тыште ва хастйə?...
Дөшөрмиш бу шөхөл жера we һəбə
Һəрге исанəт һəв рəнəмусьн...
У бьн тəве хвə гəрмкьрьнава
Мьрн гази мəр кьр у готə қизе:
— Һəрə рəмусə, у вəгəрə лəз
Шəв тəрə, шəбəҭе эзе бькөжьм тə.

Рунышт сəр кəвьр. Мьрн бь дьрəне хвə
Келəндйа мьрне лəз дəдлєсə.
Қизьк бəхте хвə искə-иск дькə,
Мьрн дьве „һəрə, дə зу бькə“.

IV

Тə̀ҭа баһаре назьк гəрм буйи
Мьрне льнге хвə жь чархе кəвн дəрхст,
Вөлəзйа сəр кəвр у кур рəзə,
Хəвəкə храб сəр мьрне һат.

Гөвəк кө Кайен, де у бəве we
Тə̀ҭ вьрк нөвйе хвə: Һудайе нəсва
Һəрдө пир бьльнди знар дьбун,
Мина дө мəре рəш һедива дьчун.

— „Хвайи“ — дькə гази Кайен бь мьруз,
Әзмин днєрə чəве тəмьри,
— „Хвайи“ тə̀ҭаҭэд дькə Һуде нəс
Чəв жь хвəлие дурнəхьсти.

Жоре, нав әвра сәр знаре ронаи,
Хвайи курбуйи ктебак дьхунә,
Бь стәйрке гәшва ктеб ньвисйә,
Ль пәрәки вейә—Рйа кадзьә.

Жоре сәкьнийә мазьне пәрйа
Дәсте спида гәвзе бруска,
Гәләки бь һерс льбежә рәшйа,
—Һәрһн дур, хвәде ва гәбул накә...

— Мхаил,—Кайен мәлул дьбежә!
Гөнәкарйа мьн бәр дьне зәфә,
Мьн дьне ани кп әмьр дькөжә,
Әзым баве ве мьрьна бекер.

— Мхаил,—Һулә мәлул дьбежә!
Заньм жь Кайен гөнәкарьм әз,
Чьмки фәсади кьр мьрьнерә,
Дәрәда дьле хвәде, ронайи.

У рәща дькьһн һәрдө бь һәвра
— Мхаил, хвайи гьлики тәне
Бьра әш бежә гөне хвә бинә,
Ахр, бахшандьһн әм рәща накьһн.

Дьбежә һеди мазьне пәрйа,
— Әва се щарә мьн жера готйә,
Дө щара тә тышт әви нәготйә,
Ле гәләк һерс бу әш щара сьсйа

— Бьзанбә һьнге мьрьһн дьнеда,
Өнда дькә рөһ у зиле рөһбәр,
Кайен у һудара бахшандьһн тәнә.

Бъра фәсәдчи у бьракөшти
Бь зәлул кьрын қирин, шин-гьри,
Тлол бун бәржер һәв һәмез кьри.
Кәтһн щьм-щьма, бьнағара знер.

Ле щьм-щьма таридә ша дьбьн
Дьлизьн дөвә мәрвьхөр у нәс,
Туйи руйе Кайин Һуда дькьн,
Бь агьре щьм-щьма гөр у шин.

V.

Мьрын һьшйар бу незикн нивро,
Дьнеғә, қизьк һе нә һатйә,
Бь хәвьхи дьбе—ка әвә бенамус,
Тө вәрә бьнер шәв зәф кьн буйә.

Гөлбағавә гьништи әвә чьни.
Бин кьшанд у пе шабу бьн тәвә,
Нһери дарә шин буйи у зәр
Бәлге ван тьре бубу рәнге зәр.

Тәвә ньһери у әв ньшкөвә
Кьламәк гот, дәнге тәмьривә,
— Мәрвь дәсте хвә бь нәс
Пьзмаме хвә дькөжьн.
Һьм чәл дькьн, һьм дьстрен,
— Рөһ бьра һәрә щьннәте.

Әз тө тышти фәм накьм,
Хвайи зор, бь дәсте хвә,

Тъме мәрйа дькӧжә,
Бь we къламе чӧл дькә.

Нәлали йан таланчи
Гавәк дьхвазьн чӧлкьн,
Къламәк тъме дьвежьн,
— Р'оһ бьра һәрә щьннәте.

Мәрйе нәзан йан ахмах,
Дәсте хвәва дькӧжьн,
Кълам дьбежьн гьшкара,
— Р'оһ бьра һәрә щьннәте.

VI.

Кълам стра у хвә-хвә һерс бу,
Дәрбаз буйә сәһәт у wӧдә:
Ле қизьк тӧнә, һе нә һатйә,
Храбә, — мьрн һәнәка һьзнакә.

Дна нәрази у гәләки нӧс
Мьрн чархе кәвн кьрә льнге хвә.
У wәхте дәркәт һива we шӧве,
Р'е кәт чава кӧ әврә паизе.

Һьнәки ре чу у ньшкева дит,
Бәр кӧләк назьк у ави гьрти,
Р'уныштйә қизьк минани хвәде,
Сәр шинкайа шин мина әмәнийе.

Мина хвәлйа баһаре тӧзи,
Синге хвә вәкьрйә бе шӧрм кьрн.

У сэр чэрме we нэрм, назьк у хас,
Стэйрк радьмусьн у дьчърусьн.

Мина стэйрка синг ньдъш дькьн.
Мэмке we хас һурьк у дэлал.
Мина стэйрка чёве we дьнерьн,
Ль рйа кадъз, спи у тэмъз,

Ль бьн чёве we сйа шинэ дьреж,
Леве we кэск сор мина брина
Сэр чока we сэре хвэ данйё
Тер у вастйаи, хортэк разайё.

Мьрьн дьверэ, у агьре кен
Ведьсэ һеди кафе валада,
— Минаии Ева тэ чь диса,
Хвэ вэшартйё нав шинкайе.

Бь синге хвэва, мина эзмана,
Жь мьрьне вэшарт дьлкэтйе хвэ,
Шава мьране гизьк бе хэф да,
— Сэбьркэ һьнэк, һьла чер мэкэ,
Дэнг вэдэ тэ хорт, мэкэ һеврзэ.
Келандйа хвэ туж тэ нөһэжинэ,
Өзе ва бем текэвьм мэээл,
Тэне өмре дреж бьдэ ви хорти,
Өз гөнэкарьм, вэдэ нөһатьм,
Мь тьре тэ гэлэки нэзький,
Изне бьдэ, диса һэмез кьм,
Өмьр бь вифа гэлэк ширьнэ...

Бьнерә ль ви.—чьгас бәдәшә,
Чь тште хвәш, чь тште баш,
Әви һиштйә сәр синге мьн,
Бьнер: төе бежий хашхашке сорьн...

Мьрьн бьшәрм һедива кәня,
— Төе бежий җе тәв тәве ракусйә...
Тө ниний тәне дәрде мьн дьне.
Жь һәзара гәрәке әз рөһ бькшиньм,
Әз бона вәдә рьнд қөлөх дькьм,
Шөхоле мьн зәфә, ле әз калбумә,
Һәр дәгәк, дьне мьра баһайә,
Дә, рабә қизе, иди вәдәйә...

Қизьк дьбежә,
— Вәхте. хорте мьн
Мьн һәмез дькә, иди нә әрд, әзман,
Рөһе мьн бышабун тьжи дьбә,
Төе бежий дьле мьда шәwq вәдәдә...

Бона агьрие ида тьрс төнә.
Нә хвәде, нә мәрвь лазьм нинә,
Мина зара әw хвәва шальбә,
Һьзкьрьн тәне хвәва дьбинә...

Мьрьн дьбьһе дөшөрмиш дьбә,
Әва кьлама чаҗа бьбрьә,
Хенжи тәве хвәде дьне төнә,
Жь агьре һьзкьрьне гәш тьшт төнә.

VII.

Мьрн кэрэ,—хэбэрдана гизе
Һэстөйе вейа кэвн дьмашинэ,
Һэй дьдэ сэрме, һэй дьһалинэ,
Чь we бьдэ мьрне хенжи дьле хвэ.

Мьрн—де нинэ, жьнэ, дьле we
Жь фькьре we дьһа гəшатэ,
Дьле we тарида һьзкьрн һэйэ,
Йа биранине, һерсе у гөне.

Вана, ке кэ дьл əв зəф һьздькэ,
Дьле ван һьзкьрна нэс тьжийэ,
Шэве бь мөһбэт у дьле кэсэр,
Бона рəһэт'буне гьля дькэ.

—Дэ чь?—мьрн гот-бьра эщев бэ
Эз изне льдьм, вэки тэ бьжий,
Ле тэне гэрək эз ль рəх тэ бьм,
Тэв һьзкьрне һэта-һэтайе.

Жь we роже, чава хушк, һьзкьрн у мьрн,
Эмьрда һэта про тэвайи дьгэрьн,
У пэй һьзкьрне мьрн тьме дьчэ,
Келəндья туж һэртьм сэр мьле вейэ.
Дьчэ хушка хвэ һьзкьрнева,
Кидэре кэ мьрн у дəват һэйэ,
Əв һэртьм бевэстандьн чедькэ
Эмре һьзкьрне у бəхтəварйе.

Б. Туманян

ЧЫЛКӘК ЫНГЫВ

Гондики ль гонде хвәда
Дыкан вәкьр, нур-мур дьфрот.

Рожеке жь гонде незик,

Шьвдар сәр мьл, сә жи ль пәй,

Шьванәк зьр пат дькане:

— Рожа тә хер, ай дьканчи,

Ынгыв һәйә

Ындык бьдий?

— Һәйә, һәйә бьре шьван,

Фәрақ һәйә, фәрақ бинә,

Жь кедәре кә дьхвазий,

Ве сәһәте әз бькшиньм.

Ва бь рәһәт, ва бь ширьн,

Жь ынгыв жи гьляе ширьн,

Ынгыв дькшиньн, у ньшкәва

Чылкәк ынгыв әрде рьжйа.

— Вьзз, ви али мешәк ве пат,

Сәр ве чьлки әв дагинә.

Ль сәр мозе, бь дьзә-дьз,

Пьшика хвәйе ве дькане

Банздыда дәр,

Хвә даве сәр...

Тэв банздана пьшикева,
Сэе шьван бь ньшкева

Дькэ эвтин
У радьбэ,
Пшика чук
Дькэ бьн хвэ,
Дьхеньдинэ
У давежэ.

— Вэй хэньганд пшика мьн,
Вай тө пьшк бий, көре кучка!
У һере дьбэ эв дьканчи,
Чьк дькэвэ ль дэсте ви,
Эниа кучке эв ледьхэ,
Рэх пшике вэлдгаринэ.

— Гэйрана вэ, вэй кучке мьн,
Эбура мьн, ши-варе мьн...
Мал хьрабо, вэй дьканчи,
Бе исафо, дьз у чэрчи!
Чава, тө ва кучкемьн хи?
Дэ лехьстын төе бьвини...
Эв дьканчи, дькэ газн
У шьвдара, сэре мэзын,
Пашда дьвэ, пешда тинэ
У дьканчи вэдлэзинэ.

— Вэй көштын... вэй һөвар, вөрьн!...
Жь һэр мөйла, жь һэр мала
Йэк дэнг дьдэ йэки дьне,
— Һөвар, вөрьн, дэ зу, көштын!

Жь мѣла жорн, мѣла жерн,
Йе кѡ сѣр рѣ, сѣр хѣбате,

    Нѣвар-гази

    Офирин, гъри

    Дьна де, бав,

    Хушк у бъра,

    Жьн, зарѣ нур

    Нѣвал, логър,

    Хѣзур, хаси

    Хал, хнами,

У кийѡ ѡв, чь бьзанби?

Тен ль сѣр нѣв, паши тѡнѡ,

Ки кѡ те вьр, тер дѡкѡтѡ;

— Ай нърче нъшк, то бѣяни,

Тьште ва жи ки сѣт дитїѡ?

Тѡ натий кѡ аршверш бький,

Йан сѣр шемик мер бькѡжий?...

Йѣк дьвежьн, дѣн ледьхьн,

Давен орѣ у дьнерьн,

Келѣка кучк дьреждькьн

— Дѡ, мьрїе хвѡ вѣрьн бьвьн.

Жь ведѣре нѣвар дьчѡ

Гѡнде незик зу дьгижѡ,—

    —Нѣвар, вѣрьн,

    Мьри ниньн?

Гѡндики мѡ вьра кѡштьн..

Чава кѡ нѣлуна моза,

    Тѡ нълшиний,

    Мина моза

Мина ордие, гонд тэвайи,
Гази дькьн у дьфьрн.
Һәр йәк хвәра тыштәк һьлда,
Дәсте йәки тьвнг һәбу,
Дәст йе дьне сөтһли бу,
Йәк бь шьвдар, йәк бь харщыгат,
Йәк бь балтә, йәк бь мәр,
Кижан пәйа, кижан сәри,
Кижан бекөм, кижан пехас
Гөнде незик гьшк дьбәзийан.
— Гөнде ва бе исаф һәйә,
Нә тырс һәй, нәжи гөнә,
Мәрв дьчә тышт бькьрә,
Бәрәв дьбьн у дөкөжьн.
Ту гонде вә, гөндие вәра
Намуса вә, әдәте вә!...
Әме һәрн у вана хьн,
Бышкенья у агьр бькьн...
— Дә, зу бькьн, вә бьвиньм!...“
У дәркәтһн пешбәри һәв,
Һа һәв хьстһн, у ләвхьстһн,
Һәв қыр кьрһн, агьр кьрһн
Чьдас зедә кә қыр кьрһн
Авдас зедә әв һар дьвһн,

Һәв қыр кьрһн,
Бнда кьрһн,
Бнда бун чун
Мина хвәлие.

Тө нәвежи, йәк жь йәки,
Авдас незик, синорәки,

Хәрш-хәрәш дьдн тәвайи
Һәрйәк башдә патшаки.
У патше һөкөмәте,
вәхте бһист әва гьли,
Бөлакьр әв фәрманәки
Бона шьмәта бһн дәсте хвә.
— Бьра әйани шьмәте бә
Әскәр, пәла, торьна бә,—

Һәр хәбатчя
У дһняе,

Кө беданун у мьхәнәт
Щинаре мә, әва мьлөт,
Чахе кө әм рәзаи бун,
Бь зор кәтһн синоре мә,
У қьр кьрһн бь шуре хвә
Зарә бьчүк дәләлә мә.
Ва зарә мә сәрһәв көшти,
Бь тәвайи дькьн гази.
Мьқабьли хвастьна мә,
Мә төмин да әскәрә хвә,
Бь топе мә зор, зьрарчи,
Бь қәвата хвәде мөзһн,
Бона хатре кена һәләл
Бь зор һәрһн хвәлйә дьжмьн.

Алйе дьне бь сьрйә хвә,
Башдә һьвиси әскәрә хвә,
— Пешбәри хвәде у мәрйә
Әм шкйәте щинар дькьн,
Бона кьрһне ви мьхәнәт.

Кö һәр қанун дайә бьн льнг,
Дәспе кьрйә шәр, хәбәрдан,
Нав щинаре— мьләте кәвн,
Хьраб дькә қьраре баш.
У бе хвәстьна дьле мә
Бона намусе у растйе
Бона хуне нәһәд рьжиайи
Бона валате мәи аза
Бона хваде, хатьре ви
Бьльнд дькьн әм дәнге хвә,
У шуре мә ль сәр вана.

У дәспебу шәре мәзьн,
Гөрин, қирин, вра-вра,
Агр кәт ль гөнд-шәһәра,
Хун, хьраб бун вра, вра,
Ль һәр шиа тьрс у хоф бу,
Жь һәр алья бина мьрйа...
Баһаре у зьвьстане,
Ль һәр сама у һәр вахта,
Хәбатчйе вьр бе хәбат ман,
Беракьрын дөште ван ман.
Ғәла һе шәр кöта нәбу,
Бьрчити вьр зу бәла бу,
Бьрчити һат у пера—көл,
валете гәш беисан ма...

Ле мәрьве вьр сағ маи,
Бь тьрс у хоф һәв дьпьрсин,
Жь кидәре гәло вәбу
Әва шәре һани мәзьн?

ҲАЗИРЕ НАДЪР

Institut kurde de Paris

SHAH BICAR

Institut kurde de Paris

НАДО У ГӖЛИЗӖР

СӖре ӗшлӗн

I

Мӗн ди ГӖлизӖр дь шӗвӗк тари,
Бӗр канйе руньшти, нав кӗмӗк зӗри,
Ӗнӗк дурбу, шиe „бӗндарук“ — дьбежӗн
Дестда тӑши, дор we кӗч дьлизӗн,
Жь вана weда, ӗнӗк кӗлилка дьчӗрпиньн,
Кӗрманши дестрӗрен у бӗрб ван тиньн.
„Мьзгини ӗӗйӗ“ ӗз фькьрим ӗман,
Сӗкьним, мӗн мезӗкьр бь дьл у шан.
Мӗн ґӗлб роньк бу, дьл бу гӗлдан,
Рӗӗне мӗн тӗзӗ бу, чӗве мӗн ишьґдан.
Кӗ рьнд тӑхмин кьр, бӗжна weйӗ,
Бӗр ӗе чум, у сӗлам дайе ӗw ӗайӗ:
— Сӗлам, сӗлам тели ГӖлизӖр,
У незик бум, кӗ же бькьм хӗбӗр,
Ль дьле мӗн кӗтӗн сӗд у пенши хӗншӗр.
Лӗw хун же дьчӗ, кӗсӗр бунӗ багӗр,
Мӗн ди, кӗ ӗзи хальфи бумӗ шаш,
Дь нав кӗма зӗрйа ӗкӗ дьнӗ баш,
Кӗвоткӗкӗ шӗхӗлкӗрӗ дест бь ӗмӗл,

Кö сәлам вана гьрт, эз һыштъм мөтәл.
Жь роһьлате әш чун бәрб роава
Кьрьн һоқин, һатнә пешье комәк зәва.
Көлилк рабәр кьрьн у тәв руньштън,
Диса рабун, дәсте һәв гьрт у лисгьн:
„Надо, Надо, Надо, шан!
Гөнд бөлабу, мер те нөман,
Әш чь хәвнә, тә дибу.
Йар әврави, Надо сибу,
Надо, Надо, Надо шан!
Гөнд бөлабу, мер те нөман“, ---
Гот у диса листън „тәнзәрә“
Чь кьлам һатнә дев, наве Надо сәрә.
Мьн чәв вәкьр, кö эз нав хәвнемә,
Чьда һыш бәрәв кьр, мамә бе сәвда
„Ка Надо дьлшәшти, мәрьв һәбанди,
Гөла говәнда, мадуле щерьбанди“
Бьльнд фькрим, һыше мьн тәв-һәв дбу,
Мьн хвәст, кö һәръм, йәк жь бәр мьн рабу.
Мьн рөһ фьри, кö әш жи Надо нибу,
Мина дәврешәки бь кәл у бин бу,
Мьн наснөкьр, әши дьнав тарийе
Бәжнә ви бьльнд, эз кьрмә бьн сийе.
Перә қизәк, ви чәвада пьр ньяз,
Десда тыштәк, ру дьрежбунә нив газ.
Р'абу у сәкни, кö сәр мьнда харбу,
Ви зин да мьн, тәвзик щане мьвра чу.
Паше сәлам да, у Йаньх жь мьн пьрси,
Руньшт, „Рузан вәрә“ ви кьрә газ.
Һатә бал ви қизәк зәринә, бьчүк,
Рәнг ле чьльмьси дәрдада чубу һәдук.

„Һун кинә, кӧ пьрса Надо жь мьн дькьн,
Дәр һәҗа ши чь дьзаньн, ль мьн әйанкьн?
Әзи хальфимә, һун мьн һьшйаркьн,
Кӧ вәста бьдъм, рйа вә раньк кьм“
Мьн гот, витинда, у рӧти дәрани,
Щьгарәк печа, шаб ва дани:
„Тӧ ки, вәки дьлә рөшйа дьпьрси?
Мәрви, йан дәшалванәки нәһси“?
Ши чәв фьрәбуьн, сийа рийа лвьйа,
Ль Рузане ньһери, кӧ хәвда гьрйа.
У гот— „һәрке поети, гәлло дьзани,
Кӧ тарих курә, вә нә сәрә, нә бьни,
Вә дьнйати пьрә, бьхвә әщузә, пирә,
Дӧнйакә мәзьн, жь тьште һурә.
Кӧ бәре бөбин, паше бинбәр у хӧли чебун,
У хӧли бу де, у мәрв һьн жебун.
Теда һатьн у чун пьр бөзән, адылбәнд,
Һәр йәки һәйә тарихәк, йан фәрсәнд
Әва жи тарихә“— ши нишанда Рузан,
„Әтиям майә, дьрәвә жь шәрә инсан.
Бавә вә бу Надо, Константин ӧндакьри,
Фькьрә ван йәк бу, жь һәв һзкьри.
Вә Гӧлизәр бу де, кәс ши ньзанә,
Йарьн һәдици, жь һәв дур манә.
Чебу ав у рәшайи, кӧ чәм кьшйан.
У шәвьти ро, әрд ль дорә зьвьри;
Чебу қанун пив, вә нав нәвьри;
У дьбәфьрә һәр тьшт, пәшда чуйн днав,
Вә пив мәрвә бой дәнц у хьрав.
Поет! тӧ жи мәрви, бьстре бой инсан
Тариг мәзинә, поет һостайе рӧһан,

Тө жи чекә, кыламе т хер у шәран,
Кеш пьрын, тө бьбә пәрсанга ван.
Тө жи бстре шахәкә шәре вәләти мәзын,
Кө роньк бьки сәрһатһа әфәте хөн“.

II.

Әдәт бу, ль ода гөнд бәрәв дьбун,
Һәр эвар һькһат дьготн у ша дбун.
У бир данин сәрһатһе бөһөри,
Фькьр дькьрын дәрһәд әмре һати,
Гьшка занбу әв айәта избатнөкьри,
Тариха Дәщал кьтебада ва шырокьри:
Кө алһе роава ль щики жь мә дур,
Сал у зәмана руньштһә мәрвәки кор,
Фькьр дькә бой зәвткьрна дьне,
Ви кәрәк кьрһә, бона сиар буне.
Пьдуми кьри, нә мәрыв, нә фьрөүн,
Шәв у ро дьдру паланәки кәвн
Сьбе рудне у дьдру һәта эваре,
Сьбе радбә, кө һәр пьртик чуйә йәк дәре.
У лиса рудне у лиса палан дьдру,
Палан вәдрәшә, әв астар дькә ру.
Ви дьчә шәрм, ви дьчә ав у ру.
Ви мьләк сәдәт, ви чәвәк жи кор бу,
У ви чахи кем дьбьн авед бөһран,
Дь мьчьдһн чәм у кани, һаен баран,
Сардьбә ро, һәр дәр си у кәраси,
Әрде чук ленә жь мәзына тьшт нап्रेसи,
Руйе рөйе те гьртһн, һәр рож зәл-зәлә,
Дәрәш пьрдьбьн, дь щана вәл-вәлә
Дост һөкумәт жь һәв һакьн баһәри,

Һәр али талан, һәр али көштына мери.
Иди тәмамә вәхт, гәрәк рабә дәшәл,
Ви палан бу машин, әв надә мәшәл,
Аншах фәрсәнд һатһә, бой әви серлар,
Кө радбә у ль дьҭе дькә фәрвар;
Бьрнеки дьчә, әв тӱ надә әшәл,
„Әз хөдемә“ дьбежә, әви дәшәл,
„Гоки кәрем“ „щнәтә“ у йәк „щәһнәм“
Не растда йар щидьн, нәйар дчәпе һьм“
У пьрдкә мөввә хӱ, тинә жь һәр дәра,
Хөде нәкә дьсмәте мә, гәли бьра.
Ви чәвда зӱ өм, дьлла брин у хунә.
Ви „щьнәт“ дьсабханәие, мьрне тинә.
Мер у жьна дькӱжә, за ө стӱхар,
Дьне тәв-һәв дькә, һәр али аһ у зар,
Ле карнакьн лавайи у йаң ньфьр,
Инакьрьна ви тӱнә, бой кафьр.
Һьлдьшинә дьне тӱз дьчә дьфе һәвфа,
Кәф у хун дькә, әв дер у мьзгәкта
Стәйрке бькәвьн, ви тӱнә зьрар,
Һиве дардабә, сәрпә лекәвьн һәршар.
Зйа дьбн әвр, һәрләр нәхаши у азаз,
Хәлайе тинә, кӱ бой ви пьрбә кар.
Хазла мьн ль ван мәрса бе һәмин,
Кӱ пешйа ви шӱр кьн һәта бина пашин.
Кӱ бе нав һелина ван, әви әшәз,
Сәр пышта да у һәсна брәвнә щйе нә дуз.
Бьжин у шӱркьн, һәта кам мәзьн бун,
Бьнерьн кӱ кафьр авит у пешда чун,
Әв дминьн тәмиз, ван дьлб бе ләкә,
Башәри әвә, жь ван ке дәрд бькә?

Аһа һылдә роава, дчә роһьлате,
Кө ль пешие чекрнә „пърәк сәләватә“.
Ве диса һәрә у һнәк бьдунинә,
Гәләк гөрәһә, дне пе бьһәсинә
У бежә „кө чьмә бәр пра полайин,
Иди эзьм хөдане әрд у әсмин“.

С ә р е д ө д а

I.

Надо ройә, нав қәлбе мьни тарп,
Гөлизәр рөһә, мьн жь гөле кьри,
Ләв дьһуньм әз ве бәнд у айәте,
Кө бой мьн гөлә, ве қьһйат у бин те.
Ах! һун жи вәрьн ләзьм, вәрьн щинар,
Әз кө бьстрюем, һун щарәк бьн гөһдар
Мьн дьл нариһцә, дрежә нур у шәкәр,
Мьн таб гөһнә, дькьм сәд ах у кәсәр,
Мьн тәсәли бу сйа Голизәр пәри,
Кө әфат Надо пьр же һәскьри.
Әз жи дпьрсьм „Гәло сахьн, йани мри“?
Ләв мьн зар дбежә, ле дьли тьжи гри.
У шөһәд эзьм, аһһа мамә һәйран,
Мьн зар вәбу, шьро дькьм дәрһәд ван.
У әз сонд дьхөм, кө һәрмә кедәре,
Бьстрюем әгите шер, Надо у Голизәре,
Кө иро бой мьн қьһйатьн, һьн һәйат,
Ван мәлулуи бой мьн шинә, шайи дәвәт.
Аһа ль ведәре, нав знар у чьһгла

Кö нив у рөже хö дабу сәр дö мала:
Йөке ль Надой мьн днери у днвшанд,
Йа дьн, ль Гöлизэра ви кьшьк дкшанд
Гöлизэр гиза райе, назэни ни
Надо көре ниве, пьр бь һэбини.
Нав дьһэбандьн, вэк Лэйл у Мешнуне
Чэтни дитбун, тэвр Йақибе кэнане.
Әв дман ль Әрмәнистана көбар, нав мешә,
Әрд у әзман хәмли, бинә хашә
Һәр али кани, әрд, көлилк у чиман,
Ле тен һәр тьшт у баг һәнә һэман
Гöла кө баг дхәмьланд, һәр бьһара
Диса шайи дкәтә нав мә у йара.
Төнәбу ньқаба ве зöлөмәте
Вәки фәседе йаре мә дькә у те.
Әм дчунә сәр чйа, кө пьр зэлал
Дһатьн печан әвре һәр рәнг, бемисал,
Сәр деме раста мина руйе кала
Вэк рәш-голийә, ль нава мьла
Дһатьн ле дьдан, вэк һунане,
Щәвс жь каниа, тәв авед баране.
Надо хөдане һәсепе көре чйа
Кö снардьбьн, дажот бав у кал,
Һәр дәвәта ви бәлгнә бука дани,
Пеш респйа дсәкьни, сәри дадани,
Щаһл бу әв, ле жь шаһьлчийе дур,
Һьндьк дитнә, ви фькрә кур.
Ви бави фәқир бу, де лап нәхвәнди;
Әвс көре хөдйә, де хәзала щьнди.
Һәв наснәдькьрьн, Хөдо әв рөванд,
Карә қәлән кьр, нав эле рәщу щьванд

Тәмам нәкър, қәләне әла Нәсәни
 Сал дәрбазбун, дькьрьн дьжмьни.
 Хәзалә шаһьл, һәла Надо тәнә бу
 Мер диса зәвьщи, әв бәр нә дабу,
 Йәкә дьн жи ани, кә дһа һьр бәрчәв,
 Әв жи кәрманщ бу, жь хун у гошге һәр,
 Әвә эзди бу, нә жь дине хәзале,
 Кө we жи хой-хөдан нә һатнә бале
 Чьм бәре, нав салала лин башқә кьрбун
 Нане һәв нәдхарьн, дьжмьни чекрбун
 Ван жь һәв һәскьр, бе қәлән у бе дин,
 Әмрәки кьн дәрбазкьрьн, һьр шьрин
 We кәрәк ани, һатьн у чун хай-хөдан.
 Тәв руньштьн, хар у вәхарьн ав у нан.
 У паше Надо жи бу жь жьна бәрин,
 Хөдо бал хәзале жи бу навка нин.
 Кө дәст пебу шәр у дәва һешийа,
 Хөдо жь кәрба дьгьрийа вәк севийа.
 Ви һас дькьр жькь Надо у Фьридун,
 У жь һәрд жьна, кә дө-се сал жи чун,
 Хөдо тәр у щан дьләши бу у мьр,
 Бьре ви һәрд жьн жи сәр хө нькаһкьр.
 Хвәйе жьна диса дәва қәлән кьрьбу,
 Ви тыштәк тәнә, ван гәлләк хастьбу
 Нав ванда гьли-жь гьля дәрбаз бун,
 Бир кьрьн мьләти, хәйдин у чун.
 Бунә дьжмьн. сәре рйа ль һәв бьрин,
 Кедәре расти һәв һатьн, хө жь һәв крин.
 Апи кәсиб бу, бьразийә һьр һур,
 Халә дьжмьн, харзийә нә дур.
 Кө бой қәлән хушке хө бир нә анин,

Әщөбөкә нәкри сәр ванда аниа:
Шөвәкә һавине, ль зозана мьла,
Сәр маледа гьртън, данә бәр гōла.
Кō һатнә кōштън Хәзал у Фьридуң
Достайи кьрнә дьжмьнайи у чун.
Һатън у чун сал миңа дәнге дәфе.
Апе Надо жи һатә кōштън, бой һәйфе.
Әw тәне мабу, ви демарйә ль бал,
Һатън у чун, диса вәклин чәнд сал.
Нав кōрманша һәбу әдәтәк aw һа:
Бой хуна апе Надо данйана бһа.
Надо жи гәрәк хун бстәнда, йан бьхō
Мерәк бькōшта, хун бла, йан шанә хō,
Wәхт бу, иди Надо бһатә орте,
Бәхт әw авитә нав вәхте Совете.
Кō бәре бу бәрхван, у дуажой шван,
Әваре чу хандьне у бу тәк тәван.
Дьчу бәр пез, у һьм дьханд шөв у рож
Жь тариге һәздькьр, бь хōй дәнгбеж.
Ви кьрә әдәт, сәрһати ньвиси,
Расти ке һат, дәрһәд кōрд же пьрси.
Һин дьбу у шьро дькьр шәре сьнфе
Зедәкрна малһәбуна у шәр бой we.
Бәрһәвдькьр кьлам у чирок
У дьнвьиси қәвл, пьре у мәтәлок,
Тарих у шйере зьмане кōрманши,
Ви һәздькьр жь хәлге хвәйи щьнди,
Һәр эвара дьчу мала шван Дьрбе,
Бал Гōлизәре, кō дһат жь мейгәбе,
Һин дьбун зьмане Ленин—урьси.

Голизэрэ бълнд бу, стö мумани,
 We бөжнэ зыравө, чэвэ тасани
 Позе we пижин бу, намьл дэштани,
 Бъжанг қөйтан—қизе мина we кани?
 Әw һорибу, ньсбәт пәри,
 Ль we хәбәр хаша дем қөмәри,
 Бин һәбу, жь гөлава мауәри,
 Қимәт һәбу, жь мума фәнәри,
 Дәв у левед ширн, халед кәри,
 Һәр йәк рокә ль бөрщә бөләк, алие қәрбе
 Тавә һивә аһа, һәр шәве
 Гөлизәр кö һәйә, йшьқ we чь кьр бе.
 We гөнд Йаньхә, хö қиза Дьрбе,
 Wәки һәвт салбу, баве wәфаткьр,
 Кö чьл сал тәмам шванти кьр,
 Хәльф нөгот у жь дәйна һәзнәкьр,
 Сәрхwәш нә дбу у дәст жь бьлуре нәкьр
 Әмрәк, дәрбазкьр, кәс нә дәшанд,
 Wi Гөлизәр нөхөри-нура дьлан,
 Пәй бу слеман—агре әрд у әзман,
 Wi бьрак Момьнә, нә тәрьв, нә шәйтан
 Жьна вийә Зин—we кән ль сәр лөва,
 Чьл у һәвт салйә „дейә„—кәс навө,
 We Гөлизәр хайкьр, шандә школе,
 Кö һинбу, кьтеб кьрә һөвалө шәбе
 Пьр дьзанә, һиндьк хәбәр льдә,
 We дьли назьк, һәр тыште лө әсәрдә.
 Дьханд Шәрәфәддин у әһтәдө әсли.
 „Кәлә Дьм-дьм“ у кләме тьли.

Дө сал тәмамбу, ве дьханд ль шәһәр,
Пешә дохтьри бу, ве әдәбият дани сәр
Дьһатә гөнд дө мәһе һавина,
Ви чахи көлилка давит бәр тәнге Зина.
Зозане тәв Надо гийе хвәш һур дькьр,
Кәла дьле хө һьнәкп сьвьк дькьр,
Кө незик дьбу, вәхте чуйне, ве ден әмьр
Нав дьле ве сар дьбу вәк кура егьр,
Дьбу доне кәбаби у дьнқотһа
Мәни чьбу, бь хө жи пе нәдһәсйа,
Щарна көмрәши дькьр, бе сәбәб,
Чава кө чь ве тышт нә дьһатә дәв,
Хө давит нав фкра, кө Надо бе бәр тәв,
Чьдас дькьри, кәла ве данә дани,
Ве тыре дөнһа тәмами һьланин,
Ве пар бьрьн, тыштәк жера һәма,
Кө пьре бьдане „же һәсдьки ләма“
Ве бьгота—һәзкьрьн чйә? фәм накьм.
Мәрве дне бал мьн бьн, бе ви таб накьм“
Бь фькра жи шыкле ви тәмам нәдькьр,
Зоре дьда хәбәрдане һөвал-һогьр.
Кө гийа дәрһәда Надо бькьн гьһият
Бой хәбәрданәкә дьн, ве төнә тақәт
Хәбәр кө дьгөһерин, ве дәст дьчу ктебе,
Фьре өлми дькьрә тәв йе һөбе.
Ав һайа һәздькьр гиза Зина би,
Һөба Надо окйанбйа, әв дьма ти.
Тәбийәте дайә, һәрчйе мьн готи,
Бәдәви тәне нинә, қимәте мәрвьги,
Хәбата рьнд, хәйсәте баш ки датинә,
Вәлат һьзе мьни әгит ве дьһәбинә.

Ль һәр йәки һәйә гайдә.
Һьнәк рьндьн, һьнәк бе фәйдә,
Бал һәмйа һәйә нәртәк тәвайи
Кә жәра те готьн „нишана мәрвайи“.

Institut kurde de Paris

УСВЕ БӘКҠ

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

С Н И Д.

Алийе Игърдага бълнд ви бери:
Сәр синоре Иране у Роме
Бәвә чйа, кани, кōлилк у гәли,
Жь вана бәркер, шәһәре Урме.
Гōндарикьн, мьра бьвнә һөвал!
Әзе вә, бь гьлийе Тәйаре кал,
Бьвьм нав гәлийа у сәре чйа:
У нишандьм брива дьле гōндийа.
Вәхта чөве мьн кәтә гōндийа,
Мәлулти руньшт сәр дьле мьда,
Мина найза розгәрәки кьн,
Швантийа мьн һатә бира мьн.
Әз вә навьм нав бағе гōла,
У вәнәкьм һьзкрьна дьла.
Әзе вә бьвм чйа, нава гōндийа,
Гәдо чь дьвежьн дәрһәда хвәда.
Гли дәрһәда се мәрйа даньн:
Синде кōрманш, Хәтибе фарьз.
Әв һәрдōжи шван, һөвалә һөвьн;
Е дьне тōщар Qорани—фарья.

Рое шəwq дьда жь орта  змин,
 Сйа м  с р Һ спа н дк т   рде,
 Иди w стйай бун жь Һ спа у зин,
 Ле с р Һ спа т  х wa к  те?
 К лилке с р р  р нг-р нги у хас.
  м п йа дьбун у дьбун  нас.
 Ава канийа бь д нг ки хw ш,
 К лилкара к тбу  w г л ш.
 Баки Һ ньк дора м  дьб зйа,
 М рв ньзанбу к да дьл зйа.
  м ч нд Һ вал бун, сйари у п йа,
 Иранеда бьнд бун с ре wan чйа.
  м чаwa кьвш бун, г нди жи т й бун
 Бь дьл ки хw ш незики м  бун.
 Аза руньштибун нав к лилка.
 Чарьнкале м  чайр у чиман.
 Жь м  Һ н ки дур, с р ч нд гава,
 Хw ш дьҺат д нге ава кавйа.
 Дурва д нге блуре хw ш дьҺат.
 Д нге бе йа канйа у блура!
 Т вн вбуй, Һ вра ширьн д трян.
 Жь д нге блуре м лулти дьбари,
 Бае свьк жи д нг б рбь м  дани,
 М ри тьре дгрйан г нди у кани,
 К  дьжйан бьн  мре р ши, тари.
 Т йаре  хтйар жь м  пьрси;
 — Дьхазьн, гази ви швани кьм?
 W д ки кьнда  w блурван Һат.
 С кьни б р м  бь дьл ки ша,

Әми бь әширти мәрә слав да,
Һатна мә қәбул кыр сәр чәва,
Мина знарәки щийе хвәда ма.
Сәкьни бәр мә, кӧме ви қот бу,
Чәврәш, бәдәw, бәжнблд у кӧбар бу,
Е Сһид дньһери, дьма һьжмәкар,
Шкле ви бәр чәве мьн начә тӧщар.
Гӧндйа готьн,—былуре хә
У дәрде гран жь мә дурхә.
Әми ледхьст бь мәлули,
Клам дстра бь зәлули.
Һәр кьламәк әми дьгот,
Дьл у һьнаве мәрйа дьсот.
Wәдәки шунда мә тьре чйа һлшйа,
Пәзе блурван бу, кӧ бәр мә дькшйа.
Пәз жь қәйде блуре хвә зәфт нәкр,
У рәва хвә бәрбь шьван кьрын.
Блурван чава дит, қәйдә гӧһаст зу.
Нери щида сәкьнин, пәз жи ду.
Чава блурван қәйде блуре гӧһаст,
Мәрьв тьре, пәз жи әw йәк дӧхаст.
Диса нери кәти пешйе, пәзи ду,
Пәз бь чәр, һеди-һеди пашда чун.
Тәйар шван ньһери гәлә кӧбар,
Дьлша бь чәв әми пива блурван,
Чава мерәки риспи у херхаз,
Әми мә шьванра һа кьрә нас;
— Әв блурван, наве ви Сһидә,
У хвә жи дәнгбеже әла мәйә,
Кламстранднеда дьлшәwtйә,
Глйе ви хвәстна мә зудайә,

Сһиде мө әйни тәйре чһәйә,
Әw мина бәзе бе һәрә
Ль чһа у банһа дьгәрә
Сәр знара, рәх канһа.
Чь бежъм, меване мө мадулра.
Сһид шьванәки ль сәр хwәйә,
Бьлура ви тьме сәр левейә,
Көлаве кал у бава сәр мьла,
Һавана нан ль сәр пышта вийә,
Кәри жи өса һини ви буйә,
Һаргав—тьме чардоре винә,
Топ дьбьн сәр һәв, бәла дьбьн,
Һьн дьчәрьн, һьн жи ша дьбьн.

II

— Әм һале нивмьри джин вандәра,
Жь һәбуна хwә дьминьн тьма,
Һа пәрийе хwәш дәве хwә дьбьрьн,
Чөвньһерһа паизе дьминьн.
Кәсибти һесира мө бәрнадә,
Нә жи кемаси мәщале дьдә;
Анцах әм дькьн әбура зара,
Мьцабьли нәйара у гөра.
Звьстана чәтьн кө те сәр вара,
Әм дьвьн чава даре бьн хьзәра.
Кемасһа мө жи қаси бәра,
У мө льхәндиньн һәму дәра.
Чьда тәнгасийе вәредькн,
Песира хwә жь we хлас накьн.
Мьн әмре хwәда һаки тер вәхар.

Гелә мәрийара жи бумә щинар,
 Чөве гышкада тьжи һесър дит,
 Ахин у шәре дьле вана дит.
 Зарти, хорти у калти мьн жь һәв
 К'ьвш нәкър, әз пенәһәсйам әв тәв.
 Чава дәрбаз бун у дәрбаз дьбьн,
 Ле пәй вана незик дьвә мьрьн.
 Жь хәрце диwane әм чөвтьрсн,
 Галә мә жи тощара напърсьн.
 Вьра тө кәс тәннә мә бир бинә,
 Бьньһерә у брина мә бьщебринә.
 Хвәндьн у ньвисар тәннә нав мөда.
 Тәйар глйе хвә пешда бьр,
 Гәләк готьн дьсә кьрьн,
 — Мәсәлә, әм һьлдьн Сһиде мә,
 Чава малхе маләкә гөндә мә.
 Һәбуна щамери чь кә һәйә,
 Тәмамийа хвәва гьшк бәр чөвә
 Гөһдрөжәк, вәкә си пәз, кавьр,
 Әв блура дест, у дө сәе дьр.
 Вьра бьбахшинә Сһиде мә,
 Сәрһатикә ви әз кьн бежмә вә;
 Чәнд сала бәре гли гәшмьйә.
 Жь роже паизе рожәкә хвәш,
 Һьнә гөнди бь сәркарйа Кәләш,
 Һе ниве шәве, гөнди разайи
 Чава дикә нишәв крнә гази,
 Лавкә гөндә мә жь кома Кәләш
 Тоги сәр һәв бун бь дьл у щөгәр.
 Ниви мәлул, ниви жи ша дьбуи,
 Длә һьнәкажи гә вәнәдьбу.

Кӧлфӧт у зара ль дора вана:
Һәрйәки наве тәмики дьда,
Дьвәкланди кемасйа мале:
Спичкә, нәфт, шәкър у щере аве.
Һәр йәки хвәра дьбър пәз у бзын,
Га, һәсп, чөләк, пәнер, рун у һьри,
Ке жь чь хвә кьрьбу дәвбьри.
Кәне һьнәка дәрл ле дьбари.
Сһид жи кәтә нава we кәме,
Әви хвәра бьр дәһ ми we дәме,
Жийна әбуре ванайә сала.
У бәре хвә данә бәрбь Урмие.
Кома Кәләш дӧ шәвро ре чу.
Шәва әвьл тари таристан бу,
Шәва дӧда баран ль ван бари,
Шаракева шьл бун пәз у мәри,
Әвана ре дьчун бе дьлбари,
У рожа сьсйа әсре ава,
Вәстйай, нава, худане, тозе
Дәрбаз дьбун орта согаде Урме.
Сһид зува бһистьбу, кӧ криве
Баве ви дьжйа бажаре Урме.
Кривәки баш, криве кал бава,
Дәри вәкьри бәр һәму мәрйа,
Ле нас нәдькьр әв мала ви.
Тжи пәрчә бун дькане Урме,
Гьшк жи мале Инглис, Американ,
Тӧщара дӧрути пәйе дьдан,
Пе we һәбуна вәләтед дьне,
Хвә хәмьландбу, шәһәре Урме.
Мәрийе кома Кәләш һьнәка һе

Нәдйтбун Урмйа „дъкантъжи“,
Әwana тыре мәрийе we дәре
Гышк баш дъжйан, чөвтөрһн у тыжи.
Сһид чардоре хwә дьньһери,
Әw дъкане той тыжи кәс нәдкьри.
Qорани чава мәрики сәрхwәш,
Coqaqeda чөв кәтә мйе qәрqаш.
Змане көрманща заньбу зәф баш;
Зманәки ле, змане тощара,
Пьр дәрәw дькр мина һәрщара,
Змане хwәш девда е һар, мөра.
Qорани тәлийай дьчу пәй коме.
Мәрийе коме бльнд наве һәв дьдан,
Наве хwә у е нәфәра дьдан.
Наве Сһид, е көр, бав, жьне,
Чәнд щара һатә wәкьландне.
К'ом дәнге гөндйа, е ль сәре чйа,
Әw бәрбь карвансаре һьлдкьшйа.
Сһид бәр дөканәке дуз сәкьни,
Нәфәре мале һатнә бәр чөле ви,
Фькьра хwә һәму тышт бьжарт у кьри,
Wәхте Сһиде мә сөкьни бу,
Qорани бь ләз, незики ви бу,
Әви дьләки дөрү у фелбаз,
Ве фөрме хwә Сһидра кьрә нас:
— Сәлам Сһид, тә сәр чөва һати!
Чаванә Шамле чук... дьвем бьрати,
Пәй мрьна криве Кәсәнра тә нәһати.
Чьдьки, льфькьри, тә дөльли?
Кәрәмкә криво, әм һәрнә мал!

Сһид щийе хвәда, әщебмай ма,
 — Гәло ке дитьбу әщеба һа?
 Ньзанбу әв хәвнә, йан растийә,
 Дьбә криве калбавайә кә һәйә?
 Занә наве нәфәре мала мә.
 — Гәло, тә кийи? Әз тә нас накъм,
 К'әрәмкә мьра бежә, тә кей?
 — Әз криве Кәсәне рәһмәтимә,
 У наве мьн жи Мәһмәд ағайе.
 Вәхте баве хвәра һатьбуй вьра,
 Пенщ сали тәнәбуй тә әмьрва.
 Кәрәмкә криве мьн, кәрәмкә мал,
 Нане кал у бава ль тә һәләл;
 — Әв қәзйайә, йан бәхтә, кә һәйә?
 Чь мерәки пакә, йәки рәһмә!
 Әв днһери пәй көме, руйе аға,
 Ньзанбу чь шабе тәшарра быда.
 Қорани нета Сһид пе һьсйа,
 Лазьмбу дикрин пе форм у гьли,
 Кә һе дур нәчуйә кәма вана.
 К'ьнше хас ле, дьране ви гьшк зер,
 Гьстил, мштька карубар, қәти зер.
 Қутйа тьтуне зер әви вәкьр,
 У бь фәсал дрежи Сһид кьр.
 Щьғара хвә пәчанд, қәлап ла,
 У шаба Қорани әви һа да:
 — Тәглифйа тә әз разимә, аға,
 Һәвалара әм һатьвә вьра,
 Мә хвәра анйә чәнд пәз, дәвәр,
 Әме һәрьн карвансара шәһәр.

— Криво, тө чь дьбежи, эва нэбу,
На анцах хати шөһәре мө,
Әз, гәлә шамө бь дйтна тә,
Хатъна тә, крив, сәр чөве мьн,
Чьма хвө Кәсәб дьки йәки дьн?

— Ахыр тәне нәһатмә вьра,
Пәз чава бһелъм, Мәһмәд ага,
Сәре тә бьра саг бә мәра.
Йан на, чь чөтнө хатъна мьра.
— Һе баш, кө тә пәз аһиэ хвәра,
Зани, пәз баш дьчәрә эвара,
Багда бьра бчөрьн әв хвәра,
Тәра бьфрощьм қимәте зера.
Сһид кәнйа, сьмеле хвө бада;

— Бьра өса бә, сәр гьлийе тә бә,
Әз бир накьм кривтйа бавед мө,
Ша мө бьвьм меване мала вө.
У чу пәй көме пәзе хвө бивө.

Қорани жь көме хвө вәшарт.
Тьзбйе карубар жь шеба хвө дәрхьст,
Дбакьр, мори чәнд щара жьмарт,
Дьллерьзи тьлийе хвө ван хьст;
— Хер, шәр, хвәде; хер... хвәде.
Әви хвөжи хапанд ль ведәре.

* * *

Бәр чөве Қорани дәһ мийе дәрдаш,
Әв һәсәб бун һәр йәк чөләкәкә баш,
Зәф ша бу, дәсте хвө дани пышт хвө,

Сһид у пэз льванд бэр мала хве.
Ле согаде Урмие кӱта нэдьбун,
Согаде харомар пэй һэв вэдьбун.
— Һе гэлэ майә, криве Мәһмэд?
— На, — һндьк майә, — шаб дьда “Мәһмэд”
Чава файтончи, шофер дэнг дьда,
Сһид жь пез дэсте хвә бэрдьда,
Һэр пэзэк бы алики дьрәви,
Сһиде мә дьма илащбри,
Гава машинә согаде тэнгда
Ньшкева дьһатнә расти вана,
Пэз кувидьбун, дькәтвә мала,
Сһид тэвһэвбуй дькәт пэй вана.

* * *

Qорани пе чакуче сэр дери
Дәри кота вәки бен вәкьн,
Кӱ Сһид у пез бьвн щиваркьн.
Вәдәки кьнда дәри вәбу,
Йа вәкьр жьна Qорани бу;
Жьнәкә тьжи у сәрхвә бу,
Чәв кӱта чәве мере хвә.
— Һь, жьвьк, әгәр тә нас кьр кейә?
Вәки бежи кийә меване мә,
Әз Мәһмәдм, тӱ жи Судабә,
Һәлалә һатьна меване мә.
„Судабә“ фәм кьр нета мере хвә,
Көнйә, тли бьр бәр щеника хвә.
— Сфәтвә насә, ле вайньм бира хвә.

Qорани чава наведе хвә гōһаст,
Дәвса Qорани дани Мәһмәд,
Наведе жьна хвә Qорани гōһаст,
Кō ьнда бйа наведе ванайә рәст,
— Кōре Нәсәне мәй рәһмәтйә,
Тō зани әв криве кал-баванә,
Мьн чава лит, пера-пера нас кьр,
Хвәде жи кривтйа мә ьнда нәкьр.
— Әв сәр чәва һатйә, әз зәф-шамә,
Иро шунда әв жи криве мәйә,
Шкле Нәсәне рәһмәти лейә,
Мәри тьре һьма әве, кō һәйә.
— Рәһма хвәде ль мьрийе вә бә,
Жь вә зәф разнмә, Мәһмәд аға,
Һәвала криве, ханум Судабә,
Кривтйа мә жь иро хвәдеда бә.
— Зу кә Судабә, тō нәсәкнә!
Криве Сһид вәстйай у брчийә,
Һәрә нан у хвәрьне һазьр кә,
Ләйиқи криве хвә тәглифкә.

* * *

Qораниә хайе бағ, бостан, бу.
Даре нав бағ хвә хәмьландьбун,
Чь әмиш жи тә бōхаста, һәбун,
У дара бьн гранйе хар дьбун
Нава бегда щәвәкә мезьн һәбу
Сәр щәве Сһид пәзе хвә тер ав да,
Тәви Qорани пәз кьрнә тәвле,
Гиһа данин бәр пез, чунә мале.

Кәрдӱ крив жи сәкънин сәр балконе.
— К'әрәмкә, кәрәмкә руне, криво,
На тӱ вәстийай, пәр'ьти иро.
Қорави гази жьна хвә кър;
— Судабә, зу вәрә әм брчина,
Тәхтә мәрә зу һазәркә!
Судабә һат, ч'әв ль мер қӱрчанд
— На, вәлә әва нәбу, Мәһимәд,
Тә хвәра палдайә ль сәр тәхт,
Меван жи сәр әрде нәрәһәт.
К'риве Сһид, руне щәм криве хвә,
Мала мә һәсәб кә мала хвә,
У чархе хвә бехә бемәнә
Льнге тә бышо жьна криве тә.
Бона льнг шуштьнә Сһид сор у
Мор бу, әв пьрсәкә зәф чәт'ьн бу.
Жь фела вана әви бавар кър,
У жь нав хвәда һа фкьри:
Вәлә нәбу, изьне надмә хвә,
Әз шьваньм, жь сәре ч'ие мә.
Щамера бона хатре баве мьн
Кӱрмәтәк лапә зедә данә мьн.
Т'ьлийе we лайиқи мадуланә,
Нәкӱ бона мәрйие ноґла мьнә.
— Зәф разимә, сәр әрде рәһәтә.
Шушт'ьна льнга... әзе хвә бьшом.
Бь қәрф, бона кәре Қорани го:
— Әм жи әшир'ьн, әшир'ьн иро,
Тӱ чь дьбежи нәпакә мәрә,
Қә вәнәкшә жь қәйде һара.
Чәнд дәда шунда Сһид рабу, чу.

Баҕе Қорани бәр чѣв нѣдъчу.
К'елѣка щѣве сәр чимѣки руньшт,
Әви сәр-чѣв у льнге хвѣ баш шушт,
Къзмѣкар днѣри баҕ у щѣве,
Шаш май бубу жь ве бѣдѣшие,
Нѣдхвѣст дур кѣта жь баҕ у аве.
Қорани дит кѣ Сѣид әглѣ бу,
Бь мѣдѣкьри жь щийе хвѣ рабу,
Сѣкьни бәр балконе, дѣнг да ви:
— Криве Сѣид, на тѣ қѣдум кѣти,
Дѣ зу кѣ вѣрѣ, чь тѣ қѣвьми?
Тѣ брчи ахьр, ѣса нѣбу,
Нан зува нѣзьрѣ, харьн сар бу.

* * *

Сѣид чава нѣтѣ һѣндѣр, шаш ма.
Тѣхтѣ анцах сѣкьни бу сәр льнга:
Әмиш—һьнар, тьри, сев у һѣрмѣ:
Ньлѣв сѣрда тѣки кшмиш у хѣрмѣ.
Сѣид мьле хвѣ һьлкшандѣ жор,
Харьн дѣст пекьр бь иштѣки зор.
Жь харьна ѣса тѣмьз у баш,
Әви нѣдѣхаст иди хвѣ бьдѣ наш.
Кь эв иштѣ у харьна Сѣид.
Қорани мѣшала хвѣ нѣдѣдит.
Сѣид пе нане лош дѣве хвѣ тѣмьз кьр,
Әви Қоранира ва гьли кьр;
— Жь чѣяе бьльнд щийе дур нѣчумѣ,
Ле заньм тѣне длсахи дминѣ.
Дьлсахи тьште крине нинѣ,

Өw айни мара месаб у динэ,
Кер мариара тамзай дминэ;
Qорани биреда Сид канйа:
— Wэрэ бьньерэ ахрия мын у ши,
Дьхазэ хwэра текэ мерани,
Дарса тамзайе дьдэ Qорани.
Тде паше бьзанби кижанэ баш,
Харна пьлав сэр кьшмиш, нане лош,
Йане өw дьлсахйа тэйэ бош.
Wэлэ тó нэби хwэйе мийе qорqаш.
Өw змане кó ньна ль тэйэ,
Пе ши те бежи Qорани кийэ.

* * *

Пай хwэрьне Сид чу нава бег,
Гэлэ wэ тэ гарйа. чардоре бу тэх.
Шийе баш бьжарт бьн даре шэвталйе
Йа хwэ хэмланьдбу не эмише шайе,
Чава дара дэwэте йа бук-зэве.
Qэй хwэ хэмландийэ бона мариya,
Өw бьн we даре сэр пште вэлэзийа.
Бь эмиша гран бунэ чьqле хар:
Тьжи сев, алуча, һөме, йнар,
Гьшк дардакьри, чава карубар,
Сид жь wана мабу йьзмэткар,
Эви фькрада эмиш дьqэтанд,
Эмише баш, бона Шамле хwэ,
Тьжи дькьр пашьл у себе хwэ,
У йэко-йэк дьдэ эвизе хwэ.
Шамл жи дьхар, пера дькэнийа.

Сурет ле сор, мина ван шәвҗалийа.
Сһид фькра хвәда дөшрмиш дьбу:
Әш жь чьийә, кә тыште һа дьбә?
Жь хвәлийе әмише һа чедьбә,
Чьра шәм мә жи тыште һа йәннә?
Чьма әм навезьн хвә нинә гөнә?
Сһид тыре һәма әвә шьнәт,
Е дьмрә хвәра һа дьбә рәһәт.
— На, шәм мә йьжи кәлилкьн бинхвәш?
Ава зәләлә у сар, хвәлийа рәш,
Әгәр әм гөндда дара бавезьн,
Даре әмиша шәм мә һе we баш бьн,
Рәнге вана жи е кәлилка бьн,
Зар жи әмиш һәртьм we тер бьн.
Заре шәһәрда дьчьнә школа,
Башқә готи, заре дәвләмәнда,
К'ьнше тәзә ль ван, кәбар у дьша,
Һин дьбьн гьлийе баш, е өлма.
Ле заре мә һәртьм бьн ййа, кәлма,
Шәв, ро нав кемасийе у зәлма.
Баш дьбу заре мә бчуна школа,
Шамл руньшта кәләка мьн,
Тәви һәв нав бағәки һа мөзьн,
Кәрманци ктеб бьхвәнда,
Әз жи ша бума, ль дьле хвәда.
Сһиде мә фькьра гәлә дур чу,
Ле ньшкева бь ләз жь ши рабу,
Бир ани карвансарә, һәвала,
Қьрар кьр сәрики бьдә вана,
Зу вәгәрә бе разе, рәһәтбә,
Вәки һәвала пашда нәкәва.

* * *

Әш әмише кәтбун бьн дара,
Судабә зу топ кьр жь ван дәра,
Зәмбиләкә мәзьн әвә тжи кьр,
У меване мале һа тәглиф кьр:
— Криве сһид, ви әмиши һьлдә,
Бьвә тәглиф кә тә һәвалә хвә,
Бьзанбьн жь маләкә тер дьчи,
Ле нә жь маләкә кәсибә бьрчи.
Сһид дьләки ша зәмбил һьлда,
Һеди-Һеди чу бәрбь һәвала.
Согаде Урмиеда заре бьрчи,
Дәсте хвә дьреждкьрьн бәр бь ви,
Әви жи тә тьмай нәдькр,
У әмиш һари сәр вана дькр.
Һәвалә хвә дит, бь пьрс у пьрсйар,
Хвәра хәбәр дан мина һәршар.
Иди дәрәнг бу, шәвәкә тари,
Сһид зәмбиле дестда зу вәгәрия
Бәрбь мала криве хвәй Мәһмәди,
Ле һкарьбу блита мала ви.
Вәхте жь мал чу зәмбил тжи дестда
Прскьрна карвансарә мәшал нәда,
К'ә һаки бира хвәда хвәйкра,
Бзанбийә әш мал кәдәре дьма,
У әш тьме дьгәрия һафлқәда,
Ле тә кәси салхе Мәһмәд нәдда.
— Әш Мәһмәд ага кәдәре дьжи,
Хвәийе багә, Судабә жи жьна ви?
Ле тә кәси һкарьбу шаб бьда ви.
Кәта ниве шәвә әш гәрийә,

Нав согаде бажаре Урмеда,
Наве Мәһмәд у жыне дыда.
Вәстийа, лынг пера нәдъчун иди,
Әш зәмбила вала һәмез кыри,
Согагеда руньшт у фькыри.
Әши ындакырбу мала Қорани...

*
* * *

Чава сәвә вәбу, Сһид зәмбиле һылда,
Диса кәтә нава согагеда.
Ньшкева сәкыни бәр дәрики,
Баш ле ньһери дәрие соркри,
У бь дьләки ша дәри кӱта.
Мәри тыре кәс тӱнәбу малда.
Қорани кыныше хвә гӱнастьбу.
Сһид щарәкева әш нас нәкыр,
Қорани чава дәве хвә вәкыр,
У бь щүрәки һере Сһид пьрскыр.
Сһид пера-пера әш наскыр.
— Дәри чьра дӱкӱти, чь дӱхази?
— Әзым, криве Мәһмәд, әз, Сһидьм...
— Баш, Сһиди, ле тӱ чь дӱхази?
— Чава чь дӱхазьм, һатьмә мале.
— Тӱ кий? Бона чь һатий мале?
— На Сһидьм, мийе мьн щәм тәнә.
— Ньзаньм әв бәйанийе сәре чйа,
Чьра һатийә вьр буйе хайе мйа?
Бәләнгаз, чь Мәһмәд, чь крив, чь пәз?
Приск бәр чӱве Сһид чун һатьн.
— Мәһмәд, ве ләзе бинә пәзе мьн,

Дәүса кривийе нәвә дъжмьне мьн!..
— Дә рэд бә жь бәр дәре мала мьн,
Җе нәбуий гоште бьн дьране мьн,
Җәрә Мәһмәд бьгәрә бьвинә,
Әү пәзе тә даийә, же бьстинә!—
Қорани дәри дада пашла чу.
Сһид гәлә сәкьни бәр дери,
Иди фәм кьр чь һатийә сери...

* * *

Сһид һәвалава чунә щәм Мәһмәд,
Пәзе Сһид лехвәстьн бь мәрифәт,
Ле Мәһмәд инкар кьр, хвә нәда бәр,
Сонд хвәр сәр навә хвәде-пехәмбәр,
Кө нә навә вйә Мәһмәд-аға
У өса жи һаж төнә жь мийа.

* * *

Сһид жь һәвала пәрә һьлда,
У һәваләкива шәһәрда ма,
Гәлә щийа чун, шикәте хвә кьр,
Ле тө кәси гөһдари нәдыкр.
Сһид шхөле Мәһмәд да суде,
Кө ле бьньһерьн бь қавунтийе.
У Сһиде мә әү қа чу суда,
Вәки иди тө һал нәма теда.
Рожа суде Сһид зәмбил хвәра бьр,
Қөрани бу мәрйе нәжи-нәмьр.
Сһид сәрһатийа хвә бәр суде кьр.
Қөрани пәрәти, кағьз шәдәтти

Да исбаткръне, кӧ нә Мәһмәдә,
Нә жи навә жьнейә Судабә.
У жь пәзе Сһид һаж пе тӧннә.
Пәй қьрара суде Сһид сонд хар:
Мьрабьли „Мәһмәд“ бьвә һәйфдар.

III

Тәйар сәрһатийә Сһид кӧта кьр
У дәве кӧске хвә һеди вәкьр,
Дәст бь тьтуне у кағәза кьр.
Гьшк чәве мә у Сһид дньһерин,
Һьнака сәре хвә дьбрьн — данин.
Сһид мина мәрийе мәшал бьри,
Нзанбу чь шаб быда ви Тәйари.
— Апе Тәйар, тә әз дамә шәрме!
Тәйар кьвш кьр, кӧ Сһид бәр хвә кәт,
Жь шьғаре ду қолап кьр рәһет:
— Сһид, кӧре мьн, бәр хвә нәкәвә!
Блуре хә бьра дьле мә фрәвә,
Әв гли дащьмийә чәнд сала бәре,
Әш кӧл жи хвәра бьр бае бедәре.

* * *

Гӧвдийә һиви кьрьн глийә Хәтибкә,
Һәвалтийә һәрдӧ һәвала һәлал кә.
— Навә, әз гьлийе Хәтиб нәвежьм,
Меване әзизра әз кьн бежьм:
Хәтиб у Сһид һәвале һәвьн,
Жь дӧ гӧнданьн, мьләтед башқәнньн,
Ле һәрдӧ һәвра бав у браньн,

Гонде вана жи незики һэвһн,
У кэрие һарда мьрим щэм һэвһн.
вэхте кӧ эз наве Хэтиб дьдъм,
Һэсаб дьбэ наве Сһид мьрим,
Ле вэхте эз наве Сһид дьдъм,
Һун фэм кьн наве Хэтибэ һэртъм.
Мэрифэт, хирэт, хвэстьнеда йэкьн,
Бэдэвн, бэжнева жи һэв кьвш навһн,
Әв кӧлилкн бона һэрдӧ гӧнда,
Кӧ ӧса әв шин бунэ нав мѣда.
Хэтиб малхе мала хвэ чава
Рун, пӧнер бар кьри сэр пышта га,
Брьбу бажаре Урме бьфрота,
Мәһмэд-аға соғаға шәһәрда
Расти ви һатьбу, пешийе гртьбу,
Пӧнер у руне ви же кьрибу
Қимәтеки арзан, қимәте аве,
Хэтиб у гае ви брьбу мале.
Судабэ дэри сэр ван вэкрьбу,
Пӧнер у руне кьри щивар кьрбу.
Жь Мәһмэд Хэтиб һиви кьрбу,
Га гэрәке рожәке бьма тәвле,
Һәта Хэтиб бькрыйа һур-муре мале.
Вэхга Хэтиб га дьбэ бэр тәвле,
Бегда дӧ мийе қардаш двинэ ведәре.
Пәй хвэ дньһерә тӧ кәс кьвш набә,
Әв га дьһелә незики пез дьбә;
Пәз дьвинэ пера пера нас лькә,
Әв вәльгәрә, иди дәнге хвә накә,
Га дажо, жь мале даркәнә һәрә.
Судабэ те дери ле вәдькә,
Хэтибе рунфрош вәрәдькә.

Чава Хәтиб вәгәрйа, һатә гөнд,
 Әви Сһидра глиие хвә кьрнә йәк,
 Қрар дәрхьстьн, қрарәкә һак:
 Кө һәрн дор мала Қорани бгрн,
 У пәзе Сһид бь зоре биньн.
 Һәвалед Сһид у Хәтиб пөһсийан,
 Жь қрара вана хвә пашда нөдан,
 Көрманщ, фарьз чава бав у бьра
 Әв гьшк жи сийари ре кәтгьн һөвра.
 Һе нәкәтьбун бакаре Урме,
 Һәспе хвә зу хәмьлавдьн сәр ре,
 Нишандан, кө дьчн дәвәте.
 Һәсп дажотгьн у ниве шәве
 Сәкьнин бәр дәре тәшаре Урме.
 Хәтиб зу рабу сәр пьшта Һәспе,
 Жь дишер хвә авитә һәийәте,
 Бь ләз дәри лә һәвала вәкьр,
 Чун дәре оҭаха Қорани кәтан,
 Қорани дәри вәкьр, бу кәвьр...
 Хәтиб у Сһид Қорани дәв дан,
 У мина дө шера кәтнә һөндөр.
 Сһид нәфәсәкә кур кшанд рәһәт.
 Щийе хвәда сәкьни ава кәбар,
 У хәбәр да бь дөнгәки вай һәйфдар:
 — Ах, тә мәрьз, коре мәрьза,
 Тә һеса хар сәре дәһ пәза?!
 Кө йди мәрийа нәки бәләнгаз,
 Тө жь қрара мө наби хьлаз.
 Хуна Хәтиб кәлийа, әви банзда,

У һошум кыр сэр „Мәһмәд-аға“.
Судабе дьлтәқияй кырә қирин:
— Һун нәкьн we йәке, нәвьн хунхөр.
Сһид нәһьшт Хәтиб Қорани хә,
Чәве хвә кәта чәве Қорани:
— Мәрьз, бежә бьзанбьм, тә кий,
Мәһмәд-ағай, криви, тә чьй?
Қорани дьрьшьфи, рәнг ле чубу,
Хәбәр нәдьда, змане ви лал бу.
— Мәрьз, вәхта қәлпийе тә дьби шер у дик,
Вәхта меранийе дьби тулә у пьщик!
Дьньһери тә чь тьрсөнәки?
Әйни кьнше жьна гәрәке хвәки.
Дә зукә, тә ве ләзе пәзе мә бинә!
Қорани бьһист хвәстьяна вана пәзә,
Го—һун чь дьхазьн, бьдмә вә,
Һәр бьбахшиньн әмре мә.

* * *

Һәвала һәре пәзе Сһид
Жь Қорани дә қимәт һьлдан.
Сһид чәнд кәлм Қорани дан,
Жь ви фелбази зу қәтһан.

* * *

Тәһар глийе Сһид у Хәтиб кәта кыр,
Бь ша әм бәрбь мала хвә тәглиф кыр.

* * *

Сьбе бэрбанге эм иди сэр пйа бун,
Диса гонди тьжи дора мө бун.
Апе Тэйар жи мина хортэки
Дьчу, дьһат, дор нэдьда кэсэки.
Кэму тьшт һазьр бу, ль сэр дэст.
Лэзэки шунда мө хатре хвө хаст.

* * *

Һешнай нөрм пел дьда мина бэре,
Көлилке бинхаш жи тьжи ведере,
Двей қай кэтьбун пэй гылиа у пьрса,
Нав һешнай дльпэтин мина мёсайа.
Чвика у былбыла һэвра дьстран,
Чава кө эм дьдигьн, зу дьфрйан.
Ба дьһат, хөлэ-хөлэ ава каниа.
К'алина бэрха у мйа! клама швана,
Көв кө ар сэкьни бун сэр знара,
Бона вэрэкьрна мө мевана;
Дэнгбэжи дькьрн ль ван дэра.
К'евришк дьрэвйан бь дьләки тьре,
Һа дьрэвйан у нэдькьрнө пьре.
Дөмөдэск, қжык у тэйр нав һөве,
Двей қай совэкари дьдан тэв бе.
Ро бь пәншава гьртбу жь сэре чйа,
Двей қай слав дьда мө гьшка.
Чйа жи бьн пәнше роө чёв вэьри,
Сэрбльд, чардор мевана дньһери.
Вөхта эм, бэржер бун, дө кэри пэз,

Хвэра дчерйан ширьн у бе лэз.
Мэрийе бэр кэрия чава эм дитьн,
Әвана бь лэз бербь мө һатьн,
Кэрдө жи әгит бун у мерхас:
Йәк Сһид бу, е дьһра кьрә нас.

* * *

Әви эм пера бунә нас.—Хәтиб бу.
Мө слав жь һэв стәнд, чава лазьм бу.
Әм пәйа бун, рунштын сэр һешнай,
У мө хәбәрда бь дьлмьнай.
Әвана блуре дхьстн у дстран,
Чөвава пәй пәзе хвә дьгәрийан.
Әвана хвә данә әйанкьрьне,
Wәки заньн һьвисар у хвәндьне,
Кө дәреларәк we те гөнде вана
Һини хвәндне дькө чәнд мэрийа,
Әвана гьли дкьрын дьлша,
Wәки дитьнә рейа растә, аза.
Сһид шкьлөк дәрхьст жь һашла хвә;
—Ре нишандаре мөзьн: әва Ленинә,
Растә щәм wә буйә, жь тоһраха wәйә,
Ле мөри тьре, һәртьм, һәргав нав мөйә.
Пәнще ройа ви щәм мө жи те итбари,
Әме һепәс бькьн рожед рәши у тари.
Хвәстьна мөйә:—Бьра ре бә, бьра дур бә.
Һа жи дьбежьн:--Бьра дәлавбә, бьра кур бә.
Мө хәтьре хвә жь Сһид у Хәтиб хаст,
Чәнд сһәта дәрбаз кәтнә сәр рейа раст...

МИК'АЕЛЕ Р'ЭШИД

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

К У Ч А М Ә

Әва куча зәф бьчук бу,
Әм дьлистьн we кучеда,
Әм жи бьчук мина куче,
Мина куче қьреж у рәш.

Сал пәй сала һатьн у чун,
Әм мэзьн бун нав шәһәрда,
Әз чумә шер, диг топ у хун,
Роже гьран, агьр, сәрма.

Дьжмьне мә рәви бәр мә,
Шәр кота бу, әм һатна мал,
Гөл авитьн сәр рйа мә
Хушк, бьре мә, нас у һөвал.

У чахе чум әз куча мә
Мьн наснәкьр рожа әвьл,
Бедәw бьбу, мэзьн бьбу
У тәмьз бу мина әзман.

Рож пәй рожа дәрбас дьбун,
Мэзьн лькьр мә куча хwә,
Wәки әw жи бәдәw бьба,
Мэзьн бьба ча әмре мә.

БӨРГЕ ДЬЛЕ МЫН

Бэргэ дьле мын тó наһа вэки
У бьһери һөндрэ мида,
Бэр шар у һэр вэхт те гази мыңки,
Вэки эз зу бем, бьминьм бал тэ.

Чахе дьбини тó мын бь тэне,
Тó жь мын дьтрси, дьһели, дьчи,
Мын чь тэ кьрйэ, бэдэве гизе,
Вэки мын өса тэне дьһели?

Наһа дьле мын тó пак наснаки
Лома жи өса дьрэви жь мын,
Ле эз рьнд заньм: we зу бе роке,
Вичахи хвэ-хвэ те бей ль бал мын.

Шөһөр мэзынэ, мэрьв жи зэфьн,
Тэра чэтынэ мэриа наски,
Ле эз рьнд заньм те бей ль бал мын,
Дьле мын шаһьл тóе зу наски.

ДӢ МАЛ

Пәншәра хвә вәдькым
Һәр ро, һәр сьбә,
У әз бәр хвә дьбиньм
ДӢ мале тәзә.

ДӢһ тӢвәбун әв мал,
Әв ши бе нав бу
Иро дӢ мал чекьрнә
Зәф рьнд у бәдәв.

Дьня мә хвәш дьняйә,
Рож пешда дьчә,
Хәбата мә гәләкә
У әмре мә ша.

Пәншәра хвә вәдькым
Һәр ро, һәр сьбә,
У дьле мьн ша дьбә
Сәва рожа мә.

ӘҢ ИНЖЕНЕР, ӘЗ—ДӘРСДАР

Қизькөкә бьчук бу,
Дьма куча мө,
Һәр ро, һәр ро ша дьбу,
Чахе дьчум мала ван.

У мө дьлист тәви һәв,
Щар-щара һәв дөкөта,
Мө нан дьхвар тәви һәв,
Қәй әм хушк у бьранә.

Мәзын бунә әм нһа,
Институте дьхуньн,
Дәре хвәндьне бәр мө
Ль һәр щйа вөдькьн.

Әүе бьвә инженер,
Мале тәзә үе чекә,
Хәвата ви һак у хер,
Хвә-хвә рьндьк у дәлал.

Дәрсдарийә шхоле мьн
Бал заре мө бәхтәвар,
Әү зар мьнра әзизьн
У незикьн нав шәһәр.

Әw инженер, әз—дәрсдар,
Хәватә мә шөдәйә,
Ле рйа мә бәхтәвар
Йәкә, чава дьле мә.

Institut kurde de Paris

СЪБА КОЛХОЗЕ

Съба вѣбу, гѳнд жи рабу,
Дѳнг кѳтѳ нав гѳндѳа,
У нѳр бригад нѳзър бѳбу,
Вѳки бѳчѳа хѳватѳ.

Дѳвар зува жѳ гѳнд дѳркѳт,
Нав чимана дѳчѳрѳ,
Шѳван пешѳа пѳзѳ хѳвѳ кѳт
У пѳз дѳрхѳст чимана.

Колхозван жи дѳркѳтън дѳште
Кѳму чунѳ хѳватѳ,
Гѳнд вала бу мина нѳр рѳ,
Кѳр бу нѳта ѳварѳ.

ТРИОЛЕТ

Иро эваре ливйа мьн нэбэ,

Иро эваре эз наемэ мал,

Завода мѣда хѣват гэлэкэ,

Иро эваре ливйа мьн нэбэ.

Иро дьхазьн эм зу кѣтакьн,

Плана тѣзэ йа пенщ салйе,

Иро эваре ливйа мьн нэбэ,

Иро эваре эз наемэ мал.

ТРИОЛЕТ

Чахе эз тә дьбиньм,
Qизка дәлал у ширьн,
Әз һәр тьшти бир дькьм,
Чахе эз тә дьбиньм.
У дьле мьн дьхвәзә
Тәв тә бьвә шәв у рож,
Чахе эз тә дьбиньм,
Qизка дәлал у ширьн!

ТРИОЛЕТ

Һәр ро, һәр сьбә,
Чахе рож вәдбә,
Гази мьн дьки,
Һәр ро, һәр сьбә,
Әз рожа хвә ша
Тәв тә вәдькьм,
Һәр ро, һәр сьбә,
Чахе рож вәдбә.

КӖДА ЧУ?

Қизәкә әзиз бу, ширьн, чава шәкьр,
Һәр рә дьһат у дьчу бал мала мәрә,
Һәр рә, һәр шар дьле мьн газн we дькьр,
Ле әw дьһат у дьчу тәне бал мала мәрә.

Рожәке жи әw нә һат, дәрбаз нә бу,
У әз һивйа we бум һәта әваре.
Һәта иро ньзаньм гә, әw кӖда чу,
У дьле мьн мәлул ма сәвә we қизе.

С О Р О Щ О М

Нәщие Щьнди

Һәй ло, баво	5
Әдлаи	7
Чекрдаре комунизме	10
Баку	12
Шәре	13
Шьване колхозе	16
Е мәнә (гöһастьн)	20
Бәрф	21
Бһар	22
Ләгләг	23
Гöлан	24
Һавин	25
Зәви	26
Бәрхване колхозе	27
Чьвика сәр һелине	28
Ферик	33
Мзгини	33
Дьм-дьм (йа щьмөте)	44
Әмое кöрманщ—жь Ав. Исаһакйан	66
Лур-дә-лур—жь В. Папазйан	74
Жь Тарас Шевченко	81

Ә м и н е Ә в д а л

Нойабрера	85
Ленинградера	87
Ғайастанера	90
Жь Ереване	91
Ленинаканера	93
Бьлбьл	95
Бьһар we бе	96
Йәке Гөлане	97
Гөле зәфтр	98
Сьбе шәбәде	99
Ль Синге чийе	100
Ғавин	101
Сале школе	103
Клама шагрт	104
Бәрхване колхозе (поэма бьчук)	105
Шване бьчукьм	107
Гөһера колхозеда (поэма бьчук)	109
Ль Тзақкадзоре	113
Лирика дәрһәда чәме Һраздане	114
Аһме Чолора	119
Зәлихә у Фатула	121
Мәме у Зине	136

Щ а с ь м е Щ ә л и л

Әм у Әскәре Сор	157
Р'оже мьн	159
Зәвһа вохозе	162
Көре нәс	163
Лури	164

Бериване	165
Бәрхван	169
Сиабәнд у Хәщезәре	170
Ләйле у Мәщрум	176
Мәме у Әйше	188
Кълама Һозбек	198
Авхәнҗок—тәрщәмә жь А. С. Пушкин, . .	227
Оиз у Мърья—тәрщәмә жь М. Горки . . .	231
Чълкәк һынгъв—тәрщәмә жь Һ. Туманян .	241

Вәзире Надьр	
Надо у Гөлизәр	249

Усве Бәко	
Сһид	263

Микаәле Рәшид	
К'уча мә	291
Һәрге дьле мьн	292
Дө мал	293
Әш инженер, әз—дәрсдар	294
Сьба колхозе	295
Триолет	296
Триолет	297
Триолет	298
Кода чу?	299

Редактор—С. Таронси
Тех. редактор—П. Саройан
Коректоре контрол—Гар. Խакոբյան

ВФ 09201.

Тэмбэ 1328

Тираж 1000

Кағэз 60×92¹/₃₂ Бэлгнэшре мөнгәне 18,6,

Бэлгнэшре нәширәте 9,7

Бона нәшре һатийә спартне 4/VIII 1954 с.

Бона нәшркьрьне һатийә долкьрьне 25/II 1955 с.

Бьһа 6 м. 35 к.

Нәшрхана 1-е йа идара Һайполиграфһрате,
Ереван, сөқақа Алавердйан № 65, 1954 с.

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

K